

10—15 april

Debatter m. m.

Fredagen den 10 april	Sid.
Minnesord över herr Wolgast	5
Interpellation av herr Edström ang. resebidrag vid deltagande i vetenskapliga kongresser i utlandet	8

Tisdagen den 14 april

Svar på interpellation av herr Larsson, Lars, ang. rätt för värnpliktiga i svenska FN-styrkan att efter tjänstgöringstidens slut återanställas i sina ordinarie arbeten	9
Interpellation av herr Larsson, Thorsten, ang. rätten att fritt välja arbete	12

Onsdagen den 15 april

Meddelande angående sammanträdestider	17
Svar på fråga av herr Nilsson, Ferdinand, ang. restitution av bensinskattemedel	18
Svar på interpellation av herr Sundin ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.	19
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Försvarskostnadernas storlek	28
Arméns övningsanslag	34
Anskaffning av tygmateriel m. m. för armén	34
Om utbyte av telefonväxel vid örlogsvarvet i Karlskrona	35
Fartygsbyggnader m. m.	36
Anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen	38
Flygvapnets övningsanslag	38
Anskaffning av flygmateriel m. m.	39
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	39
Drivmedelsförråd m. m. vid flygvapnet	39
Krigsarkivets avlöningsanslag	40
Avlöningar vid militärpsykologiska institutet	42

	Sid.
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och real- skolans högsta klasser	44
Läroboksnämnden	72
En progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta mindre företags konsolidering	73
Beskattningen av vinster vid penningvärdeförsämring	76
Vidgad rätt till varvsindustrirestitution	80
Höjning av avgifterna för registrering i bilregistret	85
Avskrivning av stödlån till jordbrukare i anledning av skörde- skador	86
Lägre eltaxa för småindustrien	88
Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m. ..	89
Rätt för hyresgäster till insyn i hyresfastigheters förvaltning	90
Lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus	90

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Tisdagen den 14 april

Jordbruksutskottets memorial nr 23, ang. gemensam votering i fråga om statens stöd till hästaveln, m. m.	11
--	----

Onsdagen den 15 april

Gemensamma omröstningar:	
ang. bidrag till plantskolekontroll	15
ang. statens stöd åt hästaveln, m. m.	15
Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem	16
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvud- titeln (försvarsdepartementet)	27
— nr 51, ang. anslag till allmänna läroverken m. m.	44
— nr 52, ang. ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada	73
— nr 53, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: ecklesia- stikdepartementet	73
— nr 54, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdeparte- mentet	73
— nr 55, om pensionsförbättring åt vissa f. d. anställningshavare ..	73
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. en progressiv företags- beskattning i syfte att underlätta mindre företags konsolidering ..	73
— nr 24, ang. beskattningen av vinster på grund av penningvärdets fall	76
— nr 27, ang. viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustri- restitution, m. m.	80
— nr 42, ang. ändrad lydelse av 13 § förordningen om oljelagring m. m.	85

	Sid.
Bankoutskottets memorial nr 18, ang. användande av riksbankens vinst för år 1958	85
Första lagutskottets utlåtande nr 11, om obligatoriskt stöldskydd för bilar	85
— nr 19, ang. ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen	85
— nr 20, ang. ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel	85
— nr 21, om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt	85
Andra lagutskottets utlåtande nr 9, ang. ändring i sinnessjuklagen	85
— nr 10, om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret	85
— nr 11, ang. krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring	86
— nr 12, ang. ändrad lydelse av 13 § förordningen om oljelagring m. m.	86
— nr 13, om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område	86
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, ang. ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen	86
— nr 13, ang. lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder	86
— nr 14, ang. rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål	86
Jordbruksutskottets utlåtande nr 18, ang. åtgärder för lindring av kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskadodrabade jordbrukare, m. m.	86
— nr 20, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	88
— nr 21, ang. prissättningen på smör	88
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, ang. viss lägre eltaxa för småindustrien	88
— nr 16, ang. överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.	89
— nr 17, om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning	90
— nr 18, om lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus	90

Fredagen den 10 april

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Vi har fått en ny bekräftelse på hur litet vi vet om vårt eget liv, om vår framtid. Här gick bland oss i kammaren i onsdags vår kamrat och kollega, herr Wolgast från Blekinge. Enligt vad det sagts mig deltog han i utskottsarbetet i går. Dödsbudet kom senare i går och stod att läsa i dagens tidningar.

Vi som inte stod honom särskilt nära har inte vetat om att han varit sjuk. Det har antytts nu att han varit krasslig någon tid, men vad som skedde väntade ingen.

Herr Wolgast var ingalunda till riksdagsåren någon av de äldsta riksdagsledamöterna. Han hade sin första period som riksdagsman i andra kammaren åren 1937—1940 och kom tillbaka efter en rätt lång bortovaro från riksdagen till denna kammare 1956.

Han var en man, som nedlade ett betydande intresse för sitt riksdagsarbete och med skicklighet deltog i detta arbete. Han gjorde inte sällan sin röst hörd i denna kammare, bland annat som vice ordförande i allmänna beredningsutskottet som dess talesman i kammaren.

Han tillhörde den mångfald av riksdagsmän som fått sin träning i kommunala värv. År 1924, sålunda för 35 år sedan, blev han ledamot av hemkommunens kommunalfullmäktige, och sedan 1954 har han varit ordförande i kommunalfullmäktige. Han var mångårig landstingsman, sedan 1949 vice ordförande i landstingets förvaltningsutskott. Jag skall inte nämna hans andra uppdrag.

Hans intresse koncentrerades i betydande utsträckning till det sociala arbetet, och han var en högt uppskattad ordförande i fattigvårdsstyrelsen under åtskilliga år.

Han framstod för mig, som lärde känna honom 1937, då vi samtidigt kom in i riksdagen, som en man med en bred och gemytlig läggning som trivdes i samvaron med människorna. Han var dock ingen färglös människa, han saknade ingalunda det temperament som behövs för att profilen skall få den fasett som gör att den stannar i minnet.

Vi bevarar honom nu vid hans bortgång i saknad och tacksamt minne. Vi glömmer inte dem av våra kolleger som gått bort. Vi har haft rikliga tillfällen att möta dem under det dagliga arbetet. Vi saknar dem. Vi kan intet göra åt saken, vi kan allenast lysa frid över deras minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.; samt

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1959/60 till överståthållarämbetet och landsstaten,

Polisväsendet, Brandväsendet och Di-
verse m. m.

Anmäldes och godkändes bevillnings-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 142, till Konungen i anledning
av väckta motioner om vissa ändringar
i tulltaxan.

Anmäldes och godkändes tredje lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 143, i anledning av väckta motio-
ner om rätt till fångst av vildmink utan
innehav av jaktkort; samt

nr 144, i anledning av väckta motio-
ner om ändringar i den särskilda lag-
stiftningen om vissa skogsfångs- och
mulbetesservitut.

Anmäldes och godkändes utrikesut-
skottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 147, till Konungen i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition angående Sve-
riges medlemskap i Mellanstatliga råd-
givande sjöfartsorganisationen (IMCO).

Föredrogs och hänvisades till jord-
bruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 124, angående reglering av sockernä-
ringen i riket.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet nedannämnda motioner:

nr 436, av herr *Domö m. fl.*, och
nr 437, av fröken *Andersson m. fl.*

Anmäldes och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 120, med förslag till sjöarbetstids-
lag, m. m.;

nr 131, med förslag till lag angående
ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr
139) om vissa inskränkningar beträffan-
de tiden för förläggande av bageri- och
konditoriarbete;

nr 132, med förslag till förordning om
ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förord-
ningen den 19 november 1914 (nr 383)
angående stämpelavgiften;

nr 134, angående förlängning av det
skandinaviska luftfartssamarbetet inom
SAS m. m.;

nr 136, med förslag till förordning om
ändring i vägtrafikförordningen den 28
september 1951 (nr 648);

nr 137, med förslag till lag om änd-
rad lydelse av punkt 14 av anvisning-
arna till 29 § kommunalskattelagen den
28 september 1928 (nr 370); och

nr 140, angående efterskänkande av
staten tilldömd ersättning för släck-
ningskostnad vid skogsbrand.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1959/60 under fjärde
huvudtiteln, avseende anslagen inom
försvarsdepartementets verksamhetsom-
råde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen under åttonde
huvudtiteln gjorda framställningar om
anslag för budgetåret 1959/60 till all-
männa läroverken m. m. jämte i ämnet
väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ersättning i visst
fall i anledning av yrkesskada;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående fortsatt disposi-
tion av vissa äldre anslag, avseende
ecklesiastikdepartementets verksamhets-
område;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ytterligare utgif-
ter å tilläggsstat II till riksstaten för
budgetåret 1958/59, i vad propositionen
avser finansdepartementets verksam-
hetsområde; och

nr 55, i anledning av väckta motioner
om pensionsförbättring åt vissa f. d.
anställningshavare;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner
angående en progressiv företagsbeskatt-
ning i syfte att underlätta de mindre
företagens konsolidering;

nr 24, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vinster på grund av penningvärdets fall i möjligaste mån kan undantagas från beskattning;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., såvitt propositionen hänvisats till beviljningsutskottet;

bankoutskottets memorial nr 18, angående användande av riksbankens vinst för år 1958;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om obligatoriskt stöldskydd för bilar;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321);

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelag-

ring m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskottet; och

nr 13, i anledning av väckta motioner om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen;

nr 13, i anledning av motioner angående lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder; och

nr 14, i anledning av motioner angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditansknifnings- och betalningssvårigheter för av skördekadorna tidigare drabbade jordbrukare, m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör; och

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statens stöd till hästaveln, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss lägre eltaxa för småindustrin;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning; och

nr 18, i anledning av väckt motion om lagligt reparationsstväng beträffande flerfamiljs hyreshus.

Interpellation ang. resebidrag vid deltagande i vetenskapliga kongresser i utlandet

Herr EDSTRÖM (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt vad som meddelats i dagspressen skulle en talesman för ecklesiastikdepartementet helt nyligen redogjort för de principer som departementet följer vid utdelande av resebidrag till vetenskapsmän, vilka som svenska representanter deltar i utländska vetenskapliga kongresser. Talesmannen skulle därvid ha uttalat, att man prutar ned de begärda beloppen till lägsta möjliga och sedan ger två tredjedelar av detta.

Jag vill med anledning av detta fråga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet om detta är riktigt och om i så fall denna princip även tillämpas i fråga om svensk representation i utlandet i annat än kulturella sammanhang?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 438, av herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln m. m.; samt

nr 439, av herrar *Osvald* och *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.10.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 14 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel.

Ang. rätt för värnpliktiga i svenska FN-styrkan att efter tjänstgöringstidens slut återanställas i sina ordinarie arbeten

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lars Larssons interpellation angående rätt för värnpliktiga i svenska FN-styrkan att efter tjänstgöringstidens slut återanställas i sina ordinarie arbeten, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd avgiven interpellation har herr Lars Larsson frågat mig, om de värnpliktiga som ingår i den svenska delen av FN-styrkan i Främre Orienten, kan hänföras till sådana frivilliga, som omnämnas i 1939 års lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m. Herr Larsson har vidare frågat mig, om jag ämnar vidtaga några åtgärder, därest dessa värnpliktiga icke omfattas av lagen.

Personalen vid den svenska militära kontingenten och sambandsavdelningen i Främre Orienten torde icke omfattas av 1939 års lag. Detta saknar betydelse

för den statsanställda delen av personalen, vilken enligt särskilda av Kungl. Maj:ts utfärdade föreskrifter skall beviljas tjänstledighet under tjänstgöringstiden i Främre Orienten. Vad beträffar den övriga delen av personalen har det tyvärr i enstaka fall förekommit, att tjänstledighet från det ordinarie arbetet vägrats den som uttagits för tjänstgöring vid kontingenten eller sambandsavdelningen. De som på detta sätt vägrats tjänstledighet har regelmässigt återkallat sin ansökan. Då rekryteringen till den svenska delen av FN-styrkan hittills varit god, har sådana återkallelser icke medfört några olägenheter. Med hänsyn härtill och då anställningen vid styrkan sker helt efter frivilligt åtagande finner jag icke för närvarande skäl föreligga att på sätt herr Larsson ifrågasatt vidtaga åtgärder för att utvidga tillämpningsområdet för 1939 års lag. Jag vill i detta sammanhang emellertid inte underlåta att framhålla följande. Vidmakthållandet av en truppstyrka i Främre Orienten är en uppgift som Sverige påtagit sig gentemot FN. Det är därför min förhoppning att andra arbetsgivare skall följa statens exempel och medge sina anställda tjänstledighet för tjänstgöring i FN-styrkan.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framföra mitt tack för hans svar på min interpellation.

Svaret på min första fråga blev ett nej, och även på följdfrågan ger försvarsministern ett negativt svar. Jag borde sålunda vara otillfredsställd med svaret och skulle också i allra högsta grad vara det om inte försvarsministern då han utvecklar sin uppfattning kring den andra frågeställningen i princip ställer sig välvillig

Ang. rätt för värnpliktiga i svenska FN-styrkan att efter tjänstgöringstidens slut återanställas i sina ordinarie arbeten

till ett tillrättaliggande av de nu mindre tillfredsställande förhållanden som råder i vad det gäller de svenska FN-soldaternas rätt att få återgå till sin ordinarie anställning efter slutad tjänst.

Avsikten med mina frågor var för det första, att de värnpliktiga som antagits till tjänst i FN-styrkan i Främre Orienten skulle åtnjuta samma rätt som tillkommer den som fullgör tjänstgöring enligt värnpliktslagen. För det andra var innebörden i frågorna den, att det var angeläget att med hänsyn till uppgiftens art ett kvalitativt gott urval av personal kunde ske.

Försvarsministern understryker också detta i sitt svar och anser att rekryteringen hittills icke medfört några svårigheter. Jag har i det stycket ingen annan mening men har ändå uppmärksammat att inspelningen av en film om FN-truppen enligt en tidningsnotis motiveras bl. a. med att »den skall därjämte användas i orienterande syfte för eventuellt kommande bataljoner och för förbättring av rekryteringsunderlaget i fortsättningen».

Håller man i minnet att de bataljoner, som hittills uppsatts på våren, till övervägande del rekryterats med manskap som strax förut slutat sin första tjänstgöring, uppstår det förhållandet, att samtidigt som FN-styrkan får nyttiggöra sig de kunskaper och färdigheter som de värnpliktiga skaffat sig under sin första tjänstgöring här hemma, så mister de värnpliktiga i samma ögonblick som de ställer sina tjänster till förfogande för FN-styrkan den rätt till sin ordinarie anställnings bevarande som de enligt lag haft under sin utbildning. Då detta berör ca 60—70 procent av värförbandens personal så gäller det i alla fall ca 400 man av dem som nu om en vecka inställer sig för tjänst i vår sjätte FN-bataljon.

Försvarsministern pekar dock i svaret på två saker som gör att jag likväl inte är helt otillfredsställd med hans svar:

För det första åtnjuter de i statlig tjänst anställda tjänstledighet vid anställning i FN-bataljonen. Dessa kan alltså föras ur diskussionen.

För det andra säger mig uttalandet om att statsrådet icke för närvarande finner skäl föreligga att vidta åtgärder för att utvidga tillämpningsområdet för 1939 års lag, att statsrådet ändock är beredd att följa frågan och, om så behövs, in-gripa.

Till sist vill jag tacka försvarsministern för hans kraftiga understrykande av att den uppgift som Sverige påtagit sig gentemot FN genom hållande av en truppstyrka i Främre Orienten är en hela landets angelägenhet. Jag vill instämma i hans förhoppning »att andra arbetsgivare skall följa statens exempel och medge sina anställda tjänstledighet för tjänstgöring i FN-styrkan». Följer man den uppmaningen skulle om icke i lag inskrivet de ifrågavarande värnpliktiga ändock åtnjuta samma rätt som vid värnpliktstjänstgöring inom landet.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara tillägga en sak, nämligen att vad som enligt min mening gör att man inte behöver fundera på att här utvidga tillämpningsområdet för 1939 års lag är det faktum att det är i ytterst enstaka fall som någon har vägrats ledighet från eller hindrats att komma tillbaka till sin anställning efter sådan här tjänstgöring. De allra flesta enskilda arbetsgivare medger sina anställda att vara borta de sex—sju månader det är fråga om. Hade det varit regel att anställda i enskild tjänst inte hade beviljats tjänstledighet eller haft trygghet för återanställning vid hemkomsten, hade det varit nödvändigt att utvidga lagen. Men så länge det rör sig om enstaka fall anser jag detta vara omotiverat. Jag vill också gärna understryka min vädjan till alla arbetsgivare att här visa generositet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 120, med förslag till sjuarbetstidslag, m. m.; samt

nr 131, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 132, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 438, av herr *Öhman*, samt
- nr 439, av herrar *Osvald* och *Ewerlöf*.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 4 och 51—55, bevillningsutskottets betänkanden nr 22, 24, 27 och 42, bankoutskottets memorial nr 18, första lagutskottets utlåtanden nr 11 och 19—21, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—13, tredje lagutskottets utlåtanden nr 12—14 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 18, 20 och 21.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statens stöd till hästaveln, m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Sedermera godkändes på gjord proposition den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att under förutsättning att denna voteringsproposition bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Föredrogs och bordlades ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—18.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 128, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958 och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut;

nr 129, med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 130, angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät;

nr 133, angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.;

Interpellation ang. rätten att fritt välja arbete

nr 135, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om biografaffeställningar m. m.;

nr 138, angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.

nr 139, med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen;

nr 141, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.;

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 143, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; samt

nr 144, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om bemyndigande för fullmäktige att överlåta viss beredskapsanläggning.

Interpellation ang. rätten att fritt välja arbete

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I vårt land utgör rätten till arbete en fundamental och allmänt vedertagen rättighet. Målet för den ekonomiska politiken har sedan länge varit att bereda alla medborgare arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter. När inte sysselsättning har kunnat beredas på normalt sätt har samhället lämnat ett direkt ekonomiskt stöd för att lindra arbetslöshetens verkningar. I medvetandet om att de rent ekonomiska vådorna endast är en del av de negativa verkningar, som drabbar den enskilde, har dock de direkta stödåtgärderna tillgripits som sista utväg. Det har ansetts angelägnare att genom olika åtgärder

bereda möjlighet till försörjning genom arbetsinsats. De beklagliga psykologiska och i djupare mening sociala konsekvenserna av arbetslösheten har därigenom i stor utsträckning kunnat undvikas. Rätten till arbete har betraktats som en medborgerlig rättighet.

Strävandena i dessa avseenden har inte varit förgäves. Under den sistlidna tioårsperioden har vi haft en jämförelsevis mycket låg arbetslöshet. Dessa framsteg har dessbättre kunnat vinnas utan inskränkningar i rätten till ett fritt yrkes- och arbetsval. Denna rättighet och den smidighet och anpassningsförmåga på arbetsmarknaden som följt därav har möjliggjort framstegen.

Det har därför väckt berättigad uppmärksamhet, när vederbörande parter på arbetsmarknaden beträffande byggnadsarbetare träffat följande överenskommelse: »Anställning av arbetare, som fyllt 45 år och tidigare varit endast tillfälligt sysselsatt med byggnadsarbete, må endast ske, sedan arbetsgivaren genom hänvändelse till vederbörande arbetsförmedling konstaterat, att annan lämplig arbetskraft icke finnes tillgänglig på orten.» Undantag har gjorts för s. k. beredskapsarbeten.

Enligt min mening är detta ett betydande ingrepp i rätten att fritt söka arbete och välja yrke. Man kan hysa viss förståelse för om man genom dylika överenskommelser söker säkerställa en viss kompetens hos arbetskraften. Man bör dock vara medveten om att det många gånger är svårt att fastställa en viss kompetens. Här gäller det dock inte kompetensfrågan. Är vederbörande arbetssökande över 45 år, kommer han i sista hand icke beroende på kompetensen utan beroende på åldern. Enligt min mening står detta icke i god överensstämmelse med FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. I denna förklaring stadgas att envar har rätt till arbete och till fritt val av sysselsättning.

Efterkrigstiden har karakteriserats av en betydande s. k. strukturrationalisering av vårt näringsliv. Tack vare de goda konjunkturerna och en hög sysselsättning har denna kunnat genomföras utan

Interpellation ang. rätten att fritt välja arbete

att vådorna för de anställda blivit så omfattande. Uppenbarligen kommer denna rationalisering att fortsätta, kanske i ökad takt. De sektorer av vårt näringsliv som det främst gäller synes vara jordbruket och de delar av industrien, som starkt påverkas av de handelspolitiska omvälvningarna i Västeuropa.

Enligt min mening kan det, särskilt vid en lägre konjunktur, bli synnerligen besvärande att komma till rätta med de problem, som följer i rationaliseringens spår, om den äldre arbetskraften på förhand ställs utanför vissa yrken och sysselsättningar.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få rikta följande frågor:

Anser statsministern att överenskomelse av här nämnd typ står i full och god överensstämmelse med den i vårt land allmänt vedertagna rätten att fritt välja arbete och sysselsättning?

Anser statsministern att överenskomelser av här nämnd art är ägnade att underlätta den omställning av äldre arbetskraft, som kan bli erforderlig på grund av den fortgående rationaliseringen?

Anser statsministern det möjligt att genom åtgärder från samhällets sida garantera rätten att fritt välja arbete och sysselsättning?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnade motioner:

nr 440, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd åt forskning m. m.;

nr 441, av herrar *Osvald* och *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd åt forskning m. m.;

nr 442, av herr *Ollén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av Stockholms högskola till universitet, m. m.;

nr 443, av herrar *Kronstrand* och *Nord*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m.;

nr 444, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m.;

nr 445, av herr *Domö m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.;

nr 446, av herr *Kronstrand* och herr *Johansson, Anders*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m.;

nr 447, av herr *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo;

nr 448, av herr *Domö m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.;

nr 449, av herr *Jacobsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.;

nr 450, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.;

nr 451, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.;

nr 452, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.;

nr 453, av herr *Elmgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 454, av herr *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 455, av herr *Elmgren m. fl.*, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisationsförändringar inom försvaret;

nr 456, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reglering av pristegringar på försvarshuvudtiteln m. m.;

nr 457, av herr *Boheman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer;

nr 458, av herr *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer;

nr 459, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer;

nr 460, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m.;

nr 461, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m.;

nr 462, av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m.;

nr 463, av herr *Andersson, Axel Johannes*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning);

nr 464, av herr *Geijer m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning); samt

nr 465, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av de svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.27.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00. 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut beträffande jordbruksutskottets i utlåtande nr 11 gjorda hemställan i anledning av väckta motioner angående anslag till bidrag till plantskolekontroll, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 19 föreslagna samt av båda kamrarna godkända votersproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå motionerna I: 65 och II: 93; I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av motionerna I: 65 och II: 93, I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226, till Bidrag till plantskolekontroll å riksdagen för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 7 500 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voterspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 59.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 306, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 92 ja och 123 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 175 ja och

Efter det kamrarna fattat olika beslut såvitt anginge punkterna I A, I B och I E i jordbruksutskottets hemställan i utlåtande nr 13, avseende Kungl. Maj:ts framställningar rörande statens stöd åt hästaveln, m. m., ävensom motionerna I: 392 och II: 475, I: 394 och II: 478, I: 395 och II: 479 samt II: 477, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 23 föreslagna samt av båda kamrarna godkända votersproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, så vitt nu är i fråga,

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 394 och I: 478 samt I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta

dels att statens hästavelsfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 odisponerad behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att statens lånefond för hästavelns befrämjande må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 befintlig disponibel kontant behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att under budgetåret 1959/60 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i det föregående berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kronor;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionen II: 477, såvitt nu är i fråga, godkänna de förslag till omläggning av formerna i övrigt för och handläggningen av stödet åt hästaveln, som utskottet angivit i det föregående;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 392 och II: 475, II: 477, I: 394 och II: 478 samt I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att av under anslagsposten Stöd åt hästaveln befintlig reservation ett belopp av 400 000 kronor må under budgetåret 1959/60 tagas i anspråk till statsbidrag för anordnande av ridhusanläggningar, m. m. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kamrarna, såvitt nu är i fråga, beslutat att

A. med bifall till motionerna I: 394 och II: 478 samt I: 395 och II: 479, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts framställningar, såvitt desamma avser

dels att statens hästavelsfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 odisponerad behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att statens lånefond för hästavelns befrämjande må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 befintlig disponibel kontant behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att under budgetåret 1959/60 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i det föregående berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kronor;

B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionen II:

477, såvitt nu är i fråga, godkänna de förslag till omläggning av formerna i övrigt för och handläggningen av stödet åt hästaveln, som utskottet angivit i det föregående;

E. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 394 och II: 478 liksom ock med avslag å motionerna I: 392 och II: 475, II: 477 ävensom I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att ur statens lånefond för hästavelns befrämjande må under budgetåret 1959/60 tagas i anspråk till lån för inköp av varmblodiga avelsston 250 000 kronor, för inköp av hingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras 225 000 kronor, för inköp av nordsvenska avelsston 225 000 kronor, för inköp av avelshingstar av ardenneras 400 000 kronor samt för förvärv av ridhusbyggnader och för anskaffande av för ridhustrift erforderligt hästmateriäl m. m. 400 000 kronor.

Sedan efter given varsel kamrarnas ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 62.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsant till andra kamrarna, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 307, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 109 ja och 106 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 190 ja och 168 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Ordet ämnades på begäran till herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade:

Herr talman! För varadera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Nilsson, Hjalmar
Fahlander
Lindblom
Mogård
Elofsson, Gustaf
Anderberg
Ewerlöf
Sundelin
Boo
Bergman
Elowsson, Nils
Pålsson
Spetz
Damström
Holmqvist
Bergh, Ragnar
Andersson, Axel Johannes
Eriksson
Larsson, Sigfrid
Möller
Strandler
Jacobsson
Sundin
Mannerskantz

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels och suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Den av herr förste vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val,

Meddelande angående sammanträdestider

upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Mossberger
Hedström
fru Gärde Widemar
fröken Ranmark
Gustafsson, Nils-Eric
Stähle
Eskilsson
Johansson, Anders
Larsson, Åke
Carlsson, Eric

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Meddelande angående sammanträdestider

Herr **TALMANNEN** anförde:

Efter samråd med andra kammarens talman och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet under återstoden av innevarande session meddela följande.

Om de på föredragningslistan upptagna ärendena icke medhinnas under dagens sammanträde, kommer återstående ärenden att behandlas vid fredagens plenum, som tar sin början kl. 14.00.

Bordläggningsplena kommer att anordnas måndagen den 20 april kl. 14.00. Från och med nästa vecka torde det bli nödvändigt att räkna med arbetsplena såväl onsdagar som fredagar, varvid fredagsplena i regel kommer att börja kl. 11.00. Plena avses icke skola hållas torsdagen den 30 april, lördagen den 2 maj och måndagen den 4 maj. Tisdagen den 5 maj anordnas bordläggningsplena och onsdagen den 6 maj arbetsplena, som dock icke kommer att fortsättas på kvällen. Om icke alla ärenden medhinnas vid plena fredagen den 8 maj kommer arbetsplena att anordnas även lördagen den 9 maj.

Från och med måndagen den 25 maj kan arbetsplena beräknas bli erforderliga varje dag intill sessionens slut.

Ang restitution av bensinskattemedel

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 154, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under den tid läkarintyget utvisar.

Säter den 14 april 1959.

Gustaf Snygg.

Riksdagsman *Gustaf Snygg*, född 96.03.05, Säter, är på grund av en luftvägsinfektion med feber ordinerad sängläge och medicin. Han är på grund av sin sjukdom förhindrad att närvara vid riksdagsarbetet fram till den 25 april 1959, vilket härmed intygas.

Hedemora den 14 april 1959.

Ragnar Thune

Sanatorieläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. restitution av bensinskattemedel

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Nilsson, Ferdinand*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga: »Har statsrådet observerat, att utbetalningar av restitution av bensinskattemedel avseende traktorer, som brukat ske med början i januari månad, i år ännu icke påbörjats? Vad är orsaken härtill och vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att ernå en bättre ordning?»

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta

sammanträde besvara nämnda fråga, erhöi ordet och anförde:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat mig om anledningen till att restitutionen av bensinskatt för jordbrukstraktorer icke, såsom tidigare år, påbörjats redan i januari. Vidare har herr Nilsson undrat om jag avser att vidtaga några åtgärder för att få en bättre ordning till stånd.

Som torde vara herr Nilsson bekant har regeringen i proposition till årets riksdag föreslagit höjning av restitutionsbeloppet fr. o. m. år 1958. Propositionen har för kort tid sedan bifallits av riksdagen. Statens jordbruksnämnd, som skall ombesörja restitutionen, måste självfallet avvakta riksdagens beslut innan utbetalning kan påbörjas.

Härmed, herr talman, torde herr Nilssons fråga få anses besvarad.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för att detta svar har kommit så snabbt. Det gäller här en fråga som har väckt en betydande uppmärksamhet bland jordbrukarna. En mängd människor har ringt mig för att få upplysningar, och när jag har ringt upp statens jordbruksnämnd och meddelat detta, har man där svarat att »det är ingenting mot antalet uppringningar som vi själva har fått». Nämnden hade, upplystes det också, försökt få besked från finansdepartementet så fort man fått höra att riksdagen hade träffat ett avgörande i positiv riktning. Dröjsmålet beror — såsom finansministern framhöll — på en så glädjande sak som att man har beslutat höja restitutionen. Höjningen blir, vill jag minnas, 15 kronor per traktor och hela beloppet blir då 340 kronor. Med hänsyn till att en bensindriven traktor används hela året och att det rör sig om cirka 1 100 liter per år innebär ju ökningen inget jättebelopp. Det har dröjt, men man är tacksam för att utvecklingen går i denna riktning. Om man kan räkna med en större höjning en annan gång, är jord-

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

brukarna kanske beredda att vänta de månader som det är fråga om.

Som det är hade det varit lyckligt om man inom jordbruksnämnden tidigare hade varit i tillfälle att begynna utbetalningarna. Såvitt jag vet har man ännu inte hunnit börja därmed och riksdagens skrivelse är daterad den 20 mars.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Herr Sundin har frågat mig, om jag vill redogöra för *dels* orsakerna till att kostnaderna för vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad blivit mer än dubbelt större än vad som förut-sattes vid riksdagsbeslutet 1956, *dels* huruvida regeringen avser att vidta åtgärder i syfte att garantera att kostnadsberäkningar, som redovisas till grund för riksdagsbeslut, kan få sådan tillförlitlighet, att de i stort sett kan gålla som ram för ifrågavarande byggnads- och anläggningskostnader.

Jag vill först erinra om att jag vid kammarens behandling av statsutskottets utlåtande nr 9 angående kommunikationsdepartementets kapitalbudget för budgetåret 1959/60 i korthet berörde de av herr Sundin ställda frågorna. Enär utredningen om ärendets gång inom vattenfallsstyrelsen då ännu inte hunnit bli klar i alla detaljer, sade jag mig senare vilja återkomma i saken. Sedan numera även den kompletterande utredningen blivit färdig, vill jag lämna ett utförligare svar på herr Sundins interpellation. Jag börjar därvid med att ge en kort kronologisk redogörelse för de kostnads-

beräkningar rörande vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad, som presenterats för statsmakterna.

Vattenfallsstyrelsen föreslog hösten 1955, att en ny förvaltningsbyggnad för styrelsen skulle uppföras i Räcksta och hemställde om medel för inköp av tomt och för projektering av byggnaden. Härvid angavs inga kostnadsuppgifter för byggnaden, men i samband med ärendets fortsatta beredning i kommunikationsdepartementet lämnades av styrelsen under hand en uppgift om att kostnaderna för ifrågavarande projekt kunde uppskattas till storleksordningen 30 miljoner kronor, exklusive kostnader för tomtmark. Några projekteringsarbeten hade vid denna tidpunkt ej verkställts. Förslag i ärendet framlades av Kungl. Maj:t i proposition nr 130 till 1956 års vårriksdag.

I sina petita hösten 1956 anförde vattenfallsstyrelsen, att byggnadens utformning och utseende ännu inte hade fastställts men att undersökningar och planering pågick. Sådana preliminära beräkningar av byggnadskostnaderna, som kunde göras på dåvarande stadium, gav emellertid vid handen, att de totala kostnaderna torde komma att uppgå till omkring 35 miljoner kronor. Även denna uppskattning avsåg kostnaderna exklusive tomten.

Hösten 1957 meddelade styrelsen i sin anslagsframställning följande. »Byggnadens utformning och planering är ännu inte helt fastställd, varför vattenfallsstyrelsen nu icke är beredd att ange någon totalkostnad för densamma. Med hänsyn till inträffade kostnadsstegringar samt ökat personalbehov och därmed ökat utrymmesbehov, torde den tidigare angivna preliminära kostnaden ca 35 miljoner kronor komma att överskridas.»

I sina anslagsäskanden hösten 1958 angav styrelsen kostnaden för byggnadskomplexet till 69 miljoner kronor exklusive tomt men inklusive projektering och administration. Orsaken till kostnadsökningen angavs vara, att man nu inriktat sig på en byggnad med 25 å 30

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

procent fler kontorsplatser än som förutsatts vid de tidigare beräkningarna. Vidare hade behovet av speciella utrymmen underskattats vid de tidigare beräkningarna, vilka dessutom baserats på en orealistiskt låg medelkostnad per m³. Den under hösten 1958 framräknade kostnadssiffran avsågs motsvara ett normalt och för dåvarande läge i fråga om husbyggnadskostnader representativt värde.

I samband med budgetarbetet under den gångna hösten infordrade kommunikationsdepartementet från vattenfallsstyrelsen kompletterande utredningar rörande orsakerna till den stora skillnaden i kostnadsberäkningarna. Vidare begärdes utredning om möjligheterna att reducera byggnadsföretagets omfattning. Utredningsmaterialet framlades i form av fem olika promemorior, vilkas innehåll ingående diskuterades vid överläggningar mellan ämnesdepartementet och styrelsens ledning. Jag vill här lämna en sammanfattande redogörelse för vad som därvid framkom.

Hur den ursprungliga kostnadsuppskattningen om 30 miljoner kronor framräknats, kunde vattenfallsstyrelsen ej klarlägga. Däremot kunde styrelsen förete underlaget till den i 1956 års petita beräknade kostnaden av 35 miljoner kronor. Uppgifterna i det följande avser, då ej annat särskilt anges, en jämförelse mellan å ena sidan en byggnadskostnad om 35 miljoner kronor och å andra sidan dylik kostnad om 69 miljoner kronor.

Vad först angår antalet erforderliga kontorsplatser, grundades 1956 års kostnadsuppskattning på en år 1954 upprättad prognos över det framtida personalbehovet vid vattenfallsstyrelsen. Enligt denna prognos skulle personalantalet i förvaltningsbyggnaden uppgå till ca 2 450 år 1960. Med anledning härav och med inräknande jämväl av en reserv på 140 platser beräknades byggnadsvolymen till 175 000 m³ i kontorslokaler och 35 000 m³ i speciallokaler, eller inalles 210 000 m³.

För att få ett säkrare underlag för

projekteringsarbetet gjorde styrelsen under vintern 1956/57 en ny prognos över den erforderliga personalökningen samt i anslutning härtill en ny beräkning av behovet av kontorsrum och andra lokaler. Enligt den nya prognosen skulle personalantalet år 1960 uppgå till 2 850. Då en viss utrymmesreserv ansågs böra finnas, bl. a. med hänsyn till att byggnaden inte kunde beräknas vara färdig till 1960, ansåg man sig inom vattenfallsstyrelsen böra dimensionera byggnaden för 3 050 arbetsplatser. Byggnadsvolymen beräknades med ledning härav till 236 000 m³ för kontorslokaler. Undersökningarna beträffande behovet av speciallokaler utvisade en erforderlig byggnadsvolym av 47 000 m³. Totalt skulle alltså erfordras 283 000 m³, vilket innebär en ökning med 36 procent. Den nu avsedda prognosen lades emellertid icke till grund för några till Kungl. Maj:t redovisade kostnadsberäkningar förrän hösten 1958. Jag återkommer strax till bakgrunden härtill.

Beträffande orsakerna till den ändrade bedömningen i fråga om personalökningen framkom under budgetåret hösten 1958 i huvudsak följande förklaringsgrunder. Efterfrågan på elkraft hade stegrats mer än vad som tidigare förutsatts, varför prognoserna rörande elkonsumtionen fått revideras avsevärt. Medan man år 1954 bedömde belastningsökningen i slutet av 1950-talet till ca 1 500 MkWh per år, räknade man år 1956 för samma tid med en årlig ökning av 1 700 MkWh. Enligt den prognos, som nu ligger till grund för kraftstationsutbyggnaden och som utarbetades år 1957, beräknas ökningen till 2 000 MkWh per år för tiden fram till 1962. Utbyggnadsprogrammets omfattning påverkas av de ändrade prognoserna och därmed givetvis även personalbehovet inom styrelsen. Med hänsyn till det alltmer hårdnande motståndet mot vattenkraftutbyggnader från naturskyddshåll, berörda bygder, fiskeriintressenter m. fl., erfordras vidare en betydligt större arbetsinsats för bl. a. förberedelsearbeten och projektering än vad man tidigare förutsåg. Bl.

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

a. har personalkrävande långtidsprogram och regionplaner för utbyggnader i olika älvsystem numera ansetts behöva utarbetas. En viktig faktor, som inte hade beaktats i 1954 års prognos, var atomkraftens aktualisering för vattenfallsverkets del. En särskild atomkraftbyrå har numera organiserats inom styrelsen, och denna byrå beräknas år 1960 behöva en relativt stor personaluppsättning. Slutligen har vattenfallsstyrelsen till följd av den starka utvecklingen på det tekniska området ansett sig nödsakad att även i övrigt förstärka sin tekniska stab i en icke tidigare förutsedd grad.

I fråga om det ökade behovet av utrymme i speciallokaler anfördes från styrelsens sida, att den tekniska utvecklingen medfört ytterligare behov av dylika lokaler. Styrelsen pekade i detta sammanhang på en hel del speciallokaler, som till en början inte alls medräknats eller upptagits med för små golvytor, och som exempel härpå nämndes bl. a. utrymmen för matematikmaskin, databehandlingsmaskiner, modellbyggen samt vissa laboratorier och verkstäder. Det betonades dock, att dessa lokalgrupper ännu inte hade slutligt behandlats, eftersom ifrågavarande institutioner till stor del skulle inrymmas i en särskild byggnad, som förlagts till den sista delen av byggnadsperioden.

Vad sedan angår den andra faktorn, som felbedömts vid den ursprungliga kostnadsuppskattningen, nämligen kostnaden per kubikmeter, upplystes från vattenfallsstyrelsens sida, att man vid de första beräkningarna torde ha utgått från en byggnadskostnad av ca 150 kronor per kubikmeter. Hur man kommit fram till denna siffra kunde inte tillfredsställande förklaras. Anteckningar, som funnits i akten, tydde på att jämförelser gjorts med vissa under åren 1953—1955 byggda posthus. De numera gjorda kostnads kalkylerna, som delvis grundats på detaljberäkningar, resulterar i en kostnad av 220 kronor per kubikmeter.

Skillnaden är väsentligt mycket större än vad som kan förklaras av generella kostnadsstegringar.

Om man sammanfattningsvis jämför den ursprungliga kostnadsberäkningen om 30 miljoner kronor med den nuvarande om 69 miljoner kronor, kan man i grova drag säga, att av skillnaden hänförs sig 16 miljoner kronor till ökad byggnadsvolym, inemot 5 miljoner kronor till generella kostnadsstegringar, 15 miljoner kronor till ökat å-pris i övrigt och 3 miljoner kronor till oförutsedda kostnader för bl. a. skyddsrum och tomtplanering.

Vad beträffar möjligheterna att reducera byggnadsprogrammet diskuterades bl. a. att minska antalet våningar, att spara en eller flera av flygelbyggnaderna och att helt eller delvis slopa de särskilda specialbyggnaderna. I sistnämnda fall skulle de härför avsedda lokalerna antingen få inrymmas i kontorsbyggnaden eller också förläggas annorstädes, exempelvis till någon av de av styrelsen f. n. disponerade byggnaderna på olika håll i staden. Om sådana åtgärder vidtogs, skulle emellertid — vid en utveckling i enlighet med prognoserna — den eftersträfvade koncentrationen lokalt sett av styrelsens f. n. på ett 40-tal olika ställen i staden utstridda verksamhet icke kunna komma till stånd. Därmed skulle de möjligheter till rationalisering av verksamheten, som den nya ämbetsbyggnaden ansågs kunna ge, till en del utebli och hela tanken med det planerade byggnadskomplexet bli delvis förfelad. Besparingen i anläggningskostnader beräknades icke kunna uppgå till sådana belopp, att dessa nackdelar uppvägdes.

Såsom jag anförde vid min anmälan av ärendet i årets statsverksproposition fann jag det anmärkningsvärt, att de uppgifter, som vattenfallsstyrelsen vid framläggandet av förslaget om en ny förvaltningsbyggnad lämnade beträffande lokalbehov och byggnadskostnader, grundats på ofullständiga utredningar och orealistiska förutsättningar. Däremot fann jag icke anledning att rikta någon kritik mot styrelsens senaste personalprognos, utrymmesberäkning och uppskattning av byggnadskostnaden per kubikmeter. Jag förordade, att byggnadsprojektet skulle få fullföljas i huvudsak

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

i enlighet med nu föreliggande planer och kostnadskalkyler. Till denna uppfattning anslöt sig riksdagen, sedan statsutskottet enhälligt uttalat sig i samma riktning.

Under förberedelserna för detta interpellationssvar har i ärendet kommit i dagen en ny omständighet, för vilken jag i detta sammanhang vill redogöra. Sålunda har det klarlagts, att chefen för vattenfallsstyrelsens kontorsbyggnadsavdelning i en den 3 augusti 1957 dagtecknad skrivelse meddelat dåvarande verkschefen, att byggnadskostnaderna kunde beräknas till ca 64 miljoner kronor, avseende en anläggning för ca 3 100 kontorsarbetande. Mot bakgrunden av sistnämnda förhållanden — vilka enligt uppgift inte förrän långt senare redovisades för styrelsen in pleno — har den av mig förut citerade formuleringen i vattenfallsstyrelsens anslagsframställning den 31 augusti samma år synts mig ägnad att inge statsmakterna en i hög grad missvisande bild av de faktiska förhållandena. Med hänsyn härtill har jag berett dåvarande verkschefen tillfälle att avge yttrande rörande anledningen till att de väsentligen ändrade förutsättningarna för byggnadsföretaget ej närmare klargjordes för statsmakterna i nämnda anslagsframställning. I yttrandet anges som huvudsaklig förklaring till att kostnadssiffran ej angavs i anslagsframställningen, att byggnadens omfattning ännu ej var fastställd och att verkschefen räknade med att kunna väsentligt reducera kostnaderna genom att slopa eller senarelägga vissa lokaler och iakttaga sträng sparsamhet i fråga om byggnadernas utförande. Avsikten hade ingalunda varit att ge statsmakterna en missvisande bild av de faktiska förhållandena.

Då det redan i augusti 1957 stod klart för vederbörande inom vattenfallsverket, att tidigare kostnadsuppgifter rörande förvaltningsbyggnaden grundats på en orealistisk personalprognos och en grovt felbedömd kubikmeterkostnad, borde enligt min mening den dåvarande verkschefen snarast ha underrättat sty-

relsen och kommunikationsdepartementet om de ändrade förutsättningarna för byggnadsprojektet, så att statsmakterna på ett tidigt stadium kunnat beredas möjlighet att ta ställning till den fortsatta utbyggnaden. Jag finner det otillfredsställande, att så ej skett.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Sundins interpellation.

Vad slutligen angår interpellantens andra, mera generella fråga om åtgärder för att garantera tillförlitligheten av de kostnadsberäkningar, som lägges till grund för statsmakternas beslut om byggnads- och andra anläggningsprojekt, vill jag anföra följande.

Jag delar helt interpellantens uppfattning, att mer tillförlitliga beräkningar bör eftersträvas i framtiden. Vilka åtgärder som i detta syfte bör vidtagas, är sedan en tid tillbaka föremål för överväganden inom vederbörande departement.

Problemet kärnpunkt ligger däri, att en helt hållbar beräkning kan göras först sedan projekteringen nått ett relativt framskridet stadium. Projekteringen är emellertid både tids-, arbets- och kostnadskrävande, och det kan synas tveksamt om resurser skall sättas in härpå, innan i vart fall regeringen tagit ställning till förverkligandet av ett åsyftat byggnadsobjekt. Gången i dessa ärendens handläggning har därför ofta blivit den, att vederbörande myndighet först begärt principbeslut i frågan, grundat på endast en mycket grov kostnadsuppskattning.

För dagen kan jag icke konkret ange vilka åtgärder som kommer att vidtagas för att säkrare underlag för kostnadsberäkningar av byggnads- och anläggningsarbeten skall kunna föreligga som grund för statsmakternas ställningstagande till projekten. Den av interpellanten upptagna principfrågan är emellertid av central betydelse, både med hänsyn till kravet på en hållfast statsbudget över huvud taget och med tanke på regeringens strävan att hålla nere kostnaderna för det statliga byggandet. Jag kan där-

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

för försäkra interpellanten, att någon möda icke skall lämnas ospard, när det gäller att söka komma fram till en tillfredsställande lösning av det problem, som interpellanten här aktualiserat.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det svar, som han har lämnat på min interpellation. Det är så, att tiden har varit rätt lång, herr statsråd, sedan jag framställde interpellationen och till i dag, när svaret lämnas. Till detta vill jag bara knyta det uttalandet, att svaret inte därmed har förlorat i innehåll, utan snarare tvärtom.

Hela detta ärendes handläggning har en prolog, som minst sagt är anmärkningsvärd. Herr statsrådet har redovisat denna fråga alltifrån dess uppkomst år 1955. Till detta vill jag bara här inledningsvis foga vad som förelåg vid 1956 års riksdags behandling av denna fråga. Till statsutskottets utlåtande den gången var fogat en reservation av centerpartiet, som innebar bifall till motioner, i vilka hävdades att man här skulle kräva en fortsatt utredning. Statsutskottets och riksdagens majoritet ville inte lyssna till de vid det tillfället framförda varningarna och påpekandena om den då föreliggande bristfälliga utredningen. I dag, herr talman, redovisar den nuvarande kommunikationsministern det färdiga resultatet — och därmed, som vi hoppas, de slutliga kostnaderna — av den låt mig säga ofullbordade utredningen. Härutöver kan man bara tillägga, att såväl handläggningen som kanske också den luxuösa utformningen av skapelseverket på inett sätt kan mätas med Schuberts »ofullbordade».

Om man analyserar sakfrågans behandling år 1956, är det svårt att frigöra sig från tanken — eller låt mig kanske hellre säga misstanken — att inte minst den då gjorda undersökningen om en eventuell förflyttning av verket till annan ort, en utredning som

gör gällande att 50 procent av verkets personal inte ville vara med om en utflyttning från Stockholm, i viss mån har inverkat på den — låt vara preliminära — kostnadsberäkning, som vid det tillfället gjordes.

Vad gäller den slutliga storleken av denna gigantiska ämbetsbyggnad, grundad delvis på felberäkningar, vill jag uttala förhoppningen att den i fråga om såväl de anställdas arbetsprestationer som det ekonomiska utfallet kommer att fylla sin uppgift. Med tanke på det nya utvecklingsskede, som vi redan är inne i, kan man kanske dock inte komma ifrån känslan att vi här reser en monumentalbyggnad över en gången tid.

Vad beträffar den sista delen av min första fråga, så är det med mer än förundran man ställs inför verkligheten. Får en ansvarig verkschef på sätt som här har skett undanhålla föreliggande fakta? För att ej kommentera, men väl understryka den delen av statsrådets svar ber jag att därur få citera följande: »Då det redan i augusti 1957 stod klart för vederbörande inom vattenfallsverket, att tidigare kostnadsuppgifter rörande förvaltningsbyggnaden grundats på en orealistisk personalprognos och en grovt felbedömd kubikmeterkostnad, borde enligt min mening den dåvarande verkschefen snarast ha underrättat styrelsen och kommunikationsdepartementet om de ändrade förutsättningarna för byggnadsprojektet, så att statsmakterna på ett tidigt stadium kunnat bereda möjlighet att ta ställning till den fortsatta utbyggnaden. Jag finner det otillfredsställande, att så ej skett.»

Själv vill jag bara göra det tillägget: kommentarer överflödiga!

Vad beträffar min andra fråga aktualiseras den dels av det skedda, dels ock av vetenskapen om de stora investeringar som staten gör. Jag vill till herr statsrådet uttala ett tack även då det gäller denna del. Det är min förhoppning att man skall finna normer för kontroll, som utan att de blir alltför invecklade ändå blir tillförlitliga.

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

När jag avslutningsvis än en gång, herr talman, uttalar mitt tack till statsrådet, sker det i den tron, att inte minst statsrådets öppna redovisning samt utlovade kommande åtgärder skall stärka förtroendet för staten och dess underordnade verk i vad det gäller verksamhet av denna art.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Även om jag i långa stycken kan ansluta mig till vad interpellanten nu har sagt, finner jag det likväl angeläget att säga ytterligare några ord. Jag har dels läst statsrådets svar här på morgonen, dels i annan ordning haft möjlighet att följa utvecklingen av denna fråga, och jag är nog ense med kommunikationsministern då han säger, att gången på det hela varit otillfredsställande i vissa avsnitt.

Vad jag här skulle vilja understryka är, att kommunikationsministerns svar under alla förhållanden är helt tillfredsställande. Jag tror att det har varit nyttigt för fler förvaltningsorgan än det just aktuella verket att denna fråga har påtalats. Det går kanhända litet för lättvindigt till då förslag läggs fram, och som interpellanten sade har man svårt att värja sig för tanken, att vissa beräkningar är mer eller mindre avsiktligt tillagade för att gynna vad man vill. Det vill man ju hoppas att de inte skulle vara men när det kommer sådana här ting bakefter, börjar man undra om det inte finns en hel del inslag av den varan när det hela lägges upp.

Jag tror också att kammaren kan vara tillfredsställd med statsrådets löfte — även om han inte i dag hade möjlighet att ge en specifikation, gav han dock löftet att kontrollen i fortsättningen skall skärpas över de förslag som kommer från verken, så att man skall undgå överraskningar av den obehagliga art, som har mött oss i detta fall.

Jag ville, herr talman, till sist bara än en gång säga, att vi kan vara i allra högsta grad nöjda med den öppna och klara

redovisning, som lämnats från statsrådets sida.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag är ledsen över att jag ånyo behöver besvära kammaren, men herr Sundin uttalade här sitt beklagande över att svaret dröjt så länge. Herr Sundin vet emellertid, dels genom underhandsmeddelanden och dels genom interpellationssvaret, att det var speciella skäl som gjorde att vi blev tvungna att dröja. Vi måste nämligen bereda tillfälle för den dåvarande verksamhetschefen att lämna en förklaring över det inträffade. Det är väl i allra högsta grad angeläget att man inte faller omdömen över någon utan att vederbörande först får tillfälle och därvid också får rimlig tid på sig att avge en sådan förklaring. Det är en princip, som vi inte på något sätt får rygga eller nagga i kanten.

Sedan vill jag ju säga, att herr Sundin nyss gjorde en något felaktig historisk beskrivning, när han i reservationen från år 1956 ville lägga in att kostnadsfrågan skulle ha varit det väsentliga. För reservanterna rörde sig det hela nämligen om en lokaliseringsfråga. Man ville alltså få ett uppskov för att eventuellt få tillfälle att nyttja en slagruta och söka upp andra placeringsmöjligheter för vattenfallsverket.

För övrigt tror jag inte, att det kan förebringas några som helst bevis för att byggnadskostnaderna skulle ha blivit väsentligt mindre om verket hade förlagts till annan ort än Räcksta. Det är möjligt att det kunde ha blivit någon differens, men inte av en sådan storlek att den påverkat byggnadskostnaden i stort. Detta märker man också på det förhållandet, att reservanterna ensidigt uppehöll sig vid frågan om lokaliseringen och inte vid byggnadskostnaderna.

Såvitt jag kan finna har alltså de förefintliga skillnaderna mellan byggnadskostnaderna i Stockholm och på andra orter inte påverkat bedömningen vid regeringens och riksdagens ställningstagande 1956 i denna sak. Jag uttrycker

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

ännu en gång den uppfattningen, att inte ens i den reservation, som en del centerpartister avgav för avslag på propositionen, finns denna aspekt på frågan.

De väsentligaste skälen för förläggandet av en förvaltningsbyggnad till Stockholm var dels att en förläggning utanför Stockholm skulle i hög grad nedsätta vattenfallsverkets prestationsförmåga under själva utflyttningen — även om det var ett övergångsfenomen — och dels svårigheten att ersätta och rekrytera viss personal på annan ort. Det skulle ha medfört allvarliga konsekvenser för kraftförsörjningen genom att vattenfall under utflyttningen skulle ha förlorat mycken dyrbar tid, när det gällde att planera och i övrigt förbereda och genomföra den omfattande utbyggnad av vårt kraftproduktionssystem, som är nödvändig för att försörja vårt näringsliv och våra hushåll med elström. Såväl regeringen som riksdagen ansåg därför, att, oavsett de rent lokaliseringpolitiska skäl, som kunde anföras för en utflyttning av vattenfallsstyrelsen, borde förvaltningsbyggnaden förläggas till grannskapet av Stockholm.

Jag har, herr talman, velat få detta antecknat för att ge en historiskt riktig skildring av den grund, på vilken riksdagen 1956 fattade sitt avgörande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den redovisning, som kommunikationsministern här har lämnat, är i vårt politiska liv något ganska enastående. Den berör ett område, där vi är vana vid att de uppgifter som lämnas till riksdagen och på vilka riksdagen fotar sina beslut är riktiga. Det har visat sig, att de i detta fall inte har varit riktiga. Det har också visat sig, att det ifrån ansvariga tjänstemäns sida har begåtts underlåtenhetssynder. Det är nog inte någon överdrift att påstå att dessa har vilselett såväl statsutskottet som riksdagen, när dessa har fattat sina respektive avgöranden.

När man tar del av en sådan redovisning som denna och finner att kostnads-

beräkningarna och även alla andra beräkningar gång efter annan har ändrats och att den sista ändringen innebär en fördubbling av det ursprungliga kostnadsförslag, som hade lagts fram, kan man inte värja sig från den tanken, att det inte är så alldeles säkert att ens den senaste beräkningen är riktig, utan att det kommer ännu flera beräkningar som kan höja beloppet ytterligare. Denna misstanke måste enligt min mening nödvändigtvis leda till att man i kommunikationsdepartementet gör en ny översyn av detta ärende och att de kostnadsförslag och beräkningar, som har gjorts beträffande detta bygge, underställs annan expertis än den som finns inom vattenfallsstyrelsen. I synnerhet som det gäller så stora belopp, som det är fråga om, bör det bli en sådan undersökning, så att man kan säga att inte bara riksdagen utan också hela det svenska folket känner sig förvissat om att de gjorda beräkningarna är riktiga när riksdagen sitter och beslutar om stora utgifter, som mer eller mindre direkt skall tas av skattemedel. Av denna anledning anser jag det synnerligen angeläget att göra en ny undersökning av detta byggnadsprojekt.

Det finns emellertid ytterligare en anledning att göra en ny undersökning — en anledning som man borde ha tänkt på tidigare när ärendet behandlades. Anledningen är den, att såvitt vattenfallsstyrelsens egen uppgift är riktig skulle vattenkraften i vårt land i huvudsak vara utbyggd efter omkring tjugo år. Då jag går ut ifrån att en mycket stor del av den personal, som skall befolka kontorsutrymmena i den här stora byggnaden, sysslar med planeringsarbeten, kommer en betydande del av dem att bli överflödiga därefter. Utbyggnaden av atomkraften kommer kanske inte att tarva lika mycket folk, även om det då behövs mera kvalificerat folk, som när det gäller utbyggandet av våra vattenfall.

Av båda dessa anledningar finner jag det vara skäligen att man inte slår sig till ro med det beslut riksdagen har fattat, utan att regeringen och i främsta hand kommunikationsministern använder sin

Ang. kostnaderna för uppförande av förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, m. m.

rätt och sina möjligheter att underkasta detta projekt en förnyad granskning.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill bara till herr statsrådet uttala den förhoppningen, att vad jag inledningsvis nämnde om att svaret dröjt någon tid på intet sätt skall skapa någon misstro med tanke på det stora frågekomplex som vi här talar om. Jag underströk ju också att den långa tid som förflutit hade medfört att svaret blev så mycket mera utförligt, och det vill jag än en gång understryka min tacksamhet för.

Jag vill sedan endast säga några ord beträffande behandlingen av frågan 1956. Även om det den gången ifrån centerpartiets sida gällde lokaliseringen, vilket också jag vill understryka, så finns ändock, även med den förklaring herr statsrådet här har gett, den misstanke kvar som jag tolkade för en stund sedan från kammarens talarstol.

Herr statsrådet sade vidare, att det den gången från reservanternas sida inte var fråga om kostnadsberäkningarna. Han uttryckte det bl. a. så, att de gick med slagruta för att hitta någon annan lämplig plats. Ja, herr statsråd, om de är medvetna om att kostnaderna har fördubblats och om den tanken finns, att man kanske även på andra områden skall slå in på samma vägar, så är det kanske inte så dumt att använda slagruta för att leta upp källflöden till de pengar som i sådant sammanhang skulle behövas.

Avslutningsvis vill jag bara ännu en gång säga att jag tror att denna debatt är ett nyttigt observandum, inte bara för det verk det gäller och den dåvarande verksefven, utan även för andra inom statsförvaltningen — och kanske även inom kommunalförvaltningen — när det gäller att handha frågor av denna art.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Bara en liten kort kommentar till statsrådets resonemang om

reservationen år 1956. Jag hörde till reservanterna. Jag skall gärna ge statsrådet rätt i att lokaliseringsspörsmålet kanske var det som stod i förgrunden, men man kan inte komma ifrån att även kostnadsfrågan redan med det då angivna beloppet fanns med i bilden.

Jag undrar om det inte hade varit lyckligt om riksdagen den gången hade följt reservationen. Även om lokaliseringen inte hade blivit ändrad skulle verket ändå ha fått ett år på sig att räkna fram siffror, som varit litet mera aktuella för den tidpunkten än de mer eller mindre lösliga uppgifter som då fanns att tillgå. Ett uppskov skulle ha givit verket rådrum att räkna ut priset för den kaka man ville servera. Så blev det inte.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 128, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958 och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 130, angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 133, angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om bio-grafföreställningar m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

nr 143, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; samt

nr 144, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om bemyndigande för fullmäktige att överlåta viss beredskapsanläggning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 440, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,

nr 441, av herrar *Osvald* och *Edström*,

nr 442, av herr *Ollén*,

nr 443, av herrar *Kronstrand* och *Nord*,

nr 444, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,

nr 445, av herr *Domö m. fl.*,

nr 446, av herr *Kronstrand* och herr *Johansson, Anders*,

nr 447, av herr *Hagberg*,

nr 448, av herr *Domö m. fl.*,

nr 449, av herr *Jacobsson m. fl.*,

nr 450, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,

nr 451, av herr *Nyström m. fl.*,

nr 452, av herr *Nyström m. fl.*,

nr 453, av herr *Elmgren m. fl.*,

nr 454, av herr *Eskilsson*,

nr 455, av herr *Elmgren m. fl.*,

nr 456, av herr *Bengtson m. fl.*,

nr 457, av herr *Boheman*,

nr 458, av herr *Hagberg*, och

nr 459, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*

Föredrogs nedannämnda motioner:

nr 460, av herr *Bengtson m. fl.*, och

nr 461, av herr *Källqvist m. fl.*

Motionerna hänvisades, såvitt gällde förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 462, av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.*,

nr 463, av herr *Andersson, Axel Johannes*, och

nr 464, av herr *Geijer m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 465, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Ang. försvarskostnadernas storlek**

Departementschefen hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 1, redogjort för frågor, som tillhörde regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under fjärde huvudtiteln.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört bland annat:

»Departementschefen har under förevarande punkt lämnat en allmän orientering rörande Kungl. Maj:ts förslag under fjärde huvudtiteln mot bakgrunden särskilt av de av föregående års riksdag fastställda grundläggande riktlinjerna rörande försvarsmaktens fortsatta utformning. Såsom av denna inledningspunkt framgår har departementschefen funnit angeläget att i görligaste mån och utan tidsutdräkt söka fullfölja dessa riktlinjer. Under respektive punkter i huvudtiteln redovisas de konkreta förslag, som Kungl. Maj:t i anslutning härtill framlagt. Beträffande vissa av dessa förslag ha framställts motionsvis gjorda yrkanden.

Utskottet kommer under vederbörliga punkter i det följande eller senare under riksdagen att behandla Kungl. Maj:ts förslag samt de i anledning därav väckta motionerna, vilket utskottet härmed velat för riksdagen anmäla.»

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet omfattar inte mindre än 176 punkter. Om man sammanräknar de anslag, som utskottet yrkar på, kommer man fram till en summa av mer än 3 miljarder kronor som skall gå till landets försvarsväsen. Denna summa är bara en del, ty om några veckor kommer det ytterligare förslag till utgifter; på vissa punkter är ju behandlingen uppskjuten. Slutsumman för det budgetår vi nu behandlar kommer tydligen att ligga någonstans mellan 3 och 3,5 miljarder kronor. Det är alltså väldiga summor det här handlar om. De direkta

skatteinkomsterna beräknas uppgå till 6 miljarder, vilket innebär att de utgifter vi nu skall fatta beslut om slukar något mer än hälften av samtliga direkta skatter som medborgarna betalar.

Och detta är som sagt bara början. Den enligt min mening mycket olyckliga överenskommelse, som träffades i fjol mellan representanter för regeringen och de borgerliga partiledarna, är ju avsedd att gälla för åtskilliga år framåt, och utgifterna är bundna i en viss stigande skala. Anslagen skall öka med 2,5 procent per år med hänsyn till den tekniska utvecklingen, och dessutom skall försvaret ha kompensation för pris- och lönestegringar. Detta innebär — lågt räknat, när det gäller pris- och lönestegringen — att vi år 1965 får en försvarskostnad här i landet på inte mindre än 4 600 miljoner kronor.

Det behövs inte mycket fantasi för att föreställa sig hur den slutsumma som vi kommer fram till skall te sig mot bakgrunden av våra ekonomiska resurser och vårt befolkningsunderlag om man i enlighet med överbefälhavarens intentioner följer den angivna planen i tio år. Jag skall inte för ögonblicket ta upp tid med att räkna fram denna summa. Jag vill bara peka på att denna olyckliga överenskommelse från i fjol, om den skall fullföljas, kommer att ställa det svenska folket inför ett perspektiv av ständigt stegrade skatter, ständigt ökade utgifter för militära ändamål och ett ständigt hot mot den sociala omvårdnad som har byggts upp framför allt under efterkrigstiden.

Klockan 9 i dag sammanträdde för andra gången representanter för regeringen och de borgerliga partiledarna för att räkna fram hur många hundratal miljoner eller kanske miljarder kronor som underskottet i statsbudgeten blir för innevarande och närmast kommande budgetår. Ännu har man, såvitt jag vet, inte kommit fram till någon slutsiffra, men det har redan talats om att beloppet rör sig om 3 miljarder kronor eller kanske ännu mer. Från klockan 9 satt nu dessa herrar där och grubblade väl över, hur detta hål i statens finanser skall kunna fyllas — hur

kalaset skall betalas och vem som skall göra det.

Sådan ter sig alltså situationen när riksdagen om en stund skall ta på sig ansvaret att klubba igenom de utgifter på 3 miljarder kronor av svenska folkets medel, som det här för dagen är fråga om. Faktum är att dessa pengar, enligt de uppgifter vi fått från regeringen, icke finns tillgängliga, utan de måste på något sätt tas ur medborgarnas plånböcker och portmonnäer.

Det verkar här i riksdagen nästan som om det skulle vara förbjudet att tala om sparsamhet när det gäller fjärde huvudtiteln, men i fråga om de andra huvudtitlarna tävlar högern, folkpartiet och centerpartiet i sparsamhet. Högern visar alltid särskilt sparnit när det gäller socialhuvudtiteln. Som alla vet har högern där presenterat en lång lista på besparingsförslag, som går ut över de familjevårdande uppgifterna och som sammanlagt skulle inbespara omkring en halv miljard kronor. Folkpartiet å sin sida har i år för de andra huvudtitlarna regelbundet återkommit med sin tioprocentiga besparingslinje. Om man från folkpartiets sida följde denna linje även för fjärde huvudtiteln och inte försökte hoppa kråka över dessa utgifter, skulle det här medföra en besparing på omkring 300 miljoner kronor, som man skulle kunna använda för att hjälpa finansministern och regeringen att täcka åtminstone en del av de väldiga underskottet i statens finanser. Varför är man från folkpartiets sida så tyst om sparsamhet när det gäller fjärde huvudtiteln?

När svenska folket nu tvingas att betala omkring 270 miljoner kronor i månaden till militära ändamål, d. v. s. varje månad mer än vad man behövde betala under ett helt år före andra världskriget, är det väl ändå en rimlig fordran att folket också får veta, hur de militära myndigheterna handskas med de pengar som ställs till deras förfogande. Jag förstår mycket väl att det behövs vissa sekretessbestämmelser, men sekretessen får inte drivas in absurdum. Ytterst få människor i vårt land, som vi ju ändå kallar för ett demokratiskt land,

Ang. försvarskostnadernas storlek
har någon möjlighet att bedöma hur de militära myndigheterna använder de över 3 miljarder kronor om året som svenska folket satsar.

Trots alla försiktighetsåtgärder sipp-
rar dock en del upplysningar ut. Även statsrevisorerna har vissa svårigheter att få insyn i hur de militära förvaltningarna handskas med folkets medel. Det är nästan lika svårt för statsrevisorerna att få någon insyn häri som när det gäller de medel som anslås till hovhållningen. I statsrevisorernas berättelse år 1958 ges emellertid en sedelärande skildring av ett fall inom den militära förvaltningen, som troligen inte är en isolerad företeelse. Jag förmodar att kammarens ledamöter har läst statsrevisorernas berättelse, men jag skall ändå tillåta mig att relatera fallet för kammaren.

Flygförvaltningen träffade i december 1940 en överenskommelse med ett visst enskilt företag. Namnet anges inte — av sekretesskäl — men företaget skulle leverera flygmotorer, propellrar, reservdelar o. s. v. för stridsflygplan, och sekretessen kan ju inte bli särskilt hård i ett sådant fall, eftersom var och en ungefär vet vilka firmor här i landet som sysslar med sådan tillverkning för försvarets räkning. Företaget sade att det gick bra, men förutsättningen var att man fick bygga en bergverkstad. Såvitt jag kan förstå av revisorernas berättelse, ställde man frågan om vem som skulle betala bygget. Ja, det skulle betalas av flygförvaltningen. Kostnaderna beräknades till 3,5 miljoner kronor, och betalningen skulle ske på det sättet att man fick lägga på en viss summa för leveranserna varje år tills de 3,5 miljonerna var betalda. Med utgången av 1946 var bergverkstaden betald, och firman hade dessutom fått betalt för den materiel som levererats. Men nu visade sig det märkliga att man hade »glömt» en viktig sak, nämligen att fastställa vem som skulle äga verkstaden, sedan den blivit betald på detta sätt. Firman sade: Det är ju vår verkstad, och »eftersom ingenting annat stadgats i avtalet bibehöll företaget äganderätten till verksta-

Ang. försvarskostnadernas storlek.

den». Så heter det i revisorernas berättelse. Staten inredde en bergverkstad med maskiner och allt annat som behövs för en kostnad av 3,5 miljoner kronor, och en privat firma säger: »Verkstaden är vår.» Men firman var generös — den erbjöd staten att köpa sin egen verkstad för 2 200 000 kronor. Det blev inte något köp då, men man sade: »Vi kan ju hyra ut verkstaden till staten.» Och så kom fortifikationsförvaltningen och hyrde denna statens verkstad från den 1 juli 1954 till den 1 juli 1962 för 1 450 000 kronor. Dessutom fastställde man att om staten nu ville få äganderätten till den verkstad staten själv hade byggt och betalt, så skulle den kosta 3 250 000 kronor.

Detta är ett referat av den skildring som finns på sidorna 26 och 27 i statsrevisorernas berättelse, och jag frågar kammarens ledamöter: Tror ni att folket kan få förtroende för förvaltningar, som handskas med skattebetalarnas pengar på detta sätt? Jag tror det inte.

Jag vill tillägga att det i revisorernas berättelse också sägs: »De handlingar, som ligga till grund för den här lämnade redogörelsen, äro av hemlig natur.» Ja, så går det till, och jag vågar uttala, att jag inte tror att det relaterade är något enstaka fall.

Vem är det som kontrollerar olika firmors anbudsgivning vid militära leveranser? Jag ställer bara frågan — kanske utskottets talesman kan ge ett tillfredsställande svar på den.

Man använder hemligstämpeln. Enligt en uppgift i pressen någon gång i januari hade man hemligstämplat anbud på inköp av tältväv för 50 år framåt. Jag undrar vad slags militär sekretess som berättigar till att använda hemligstämpeln på det sättet? Jag dristar mig dra den slutsatsen, att det kanske var någonting annat än militära hemligheter som tältväven skulle skydda.

Jag skall inte förlänga debatten så mycket, herr talman, även om åtskilligt mera skulle vara att säga både principiellt om hur vårt försvar borde vara uppbyggt och om det militära slöseri som utan minsta tvekan florerar i vårt

land. Jag vill bara framhålla att vi från vår sida yrkar på omedelbara besparingar med 370 miljoner kronor; det gäller materielinköp och vissa övningar. Vi har den bestämda uppfattningen att dessa besparingar kan genomföras inom ramen för nuvarande militära organisation, och jag skall återkomma med konkreta yrkanden när vederbörande punkter föredras här i kammaren.

Men vi har dessutom i en mera principiellt betonad motion hemställt om en utredning av frågan, hur det svenska försvaret i nuvarande läge bör vara uppbyggt för att fylla sin funktion såsom ett neutralitetsförsvar. Vi har den meningen att den försvarsöverenskommelse, som träffades i fjol, blir ohållbar för det svenska folket. Den meningen tycks för övrigt glädjande nog redan vinna spridning i andra partier — jag tänker på centerpartiets yrkanden om helt avslag på de medel som var tilltänkta för pris- och lönestegringar. Nu har utskottet endast yrkat sedvanligt avslag på våra delmotioner om omedelbara besparingar med 370 miljoner kronor. Utskottet nämner inte alls den motion, där vi hemställer om en utredning angående ett neutralitetsförsvar till sådana rimliga kostnader som vårt folk mäktar bära. Jag vet inte varför utskottet har gjort på detta sätt — såvitt jag kan förstå, rör det sig om ett fatalt förbiseende — men jag hemställer i varje fall till utskottets talesman, att han lämnar kammaren en redogörelse för anledningen till att utskottet icke ens med ett ord redovisar denna motion från vår sida, när utskottet framlägger sitt utlåtande om fjärde huvudtiteln för godkännande i riksdagen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Den föreliggande huvudtiteln utgör ett fullföljande av det beslut, som riksdagen fattade förra året beträffande försvarets framtida gestaltning. Den partiöverenskommelse, som låg bakom detta beslut, avsåg, som vi kanske erinrar oss, en tid av tre å fyra år. I fjol bestämdes kostnadsramen, i varje fall

för denna period, och då bestämdes också lösningen av de avvägningsproblem som varit och är aktuella. Utskottet har vid behandlingen av huvudtiteln utgått från att man skall respektera detta beslut, och det har därför inte varit några skiljaktiga meningar om hur mycket pengar budgeten skall få innehålla eller hur avvägningsfrågorna skall lösas. Därför är utlåtandet praktiskt taget enhälligt.

Av dessa skäl har utskottet också avstyrkt väckta motioner, både sådana som går ut på att öka kostnaderna och sådana — det gäller kommunistmotionerna — som avser att väsentligt minska kostnadsramen. Det finns ingen anledning att nu på nytt ta upp frågan om denna ram, från vilken kommunisterna vill göra avvikelser.

Herr Öhman slutade sitt anförande med att påpeka, att kommunisternas huvudmotion inte finns omnämnd i utskottsutlåtandet, och det är riktigt. Motionens nummer finns inte angivet, men det sägs i inledningsspunkten, att utskottet senare under riksdagen återkommer till de motioner, som inte behandlas i detta sammanhang. Kommunistmotionen gäller en mera allmän utredning, ingenting beträffande anslagsfrågor inom budgetens ram. Huvudmotionen kommer alltså under kammarens bedömning senare, och herr Öhman får vänta till dess.

Vad herr Öhman sade beträffande statsrevisorernas berättelse har jag icke möjlighet att svara på. Berättelsen behandlas i statsutskottet på en annan avdelning än den första, och det utlåtande från statsutskottet, som grundar sig på vad vederbörande avdelning föreslagit i denna fråga, lär väl så småningom komma att föreläggas kammaren.

Enigheten inom utskottet har kunnat bevaras kanske mest tack vare att ett par av de viktigaste punkterna har utbrutits. Det gäller dels punkten rörande prisstegringar — således det extra årliga tillägg, varom man enades i fjol och varom regeringen framlagt förslag i en särskild proposition — och dels punkten om viss verksamhet vid försvarets forskningsanstalt, nämligen den som avser

Ang. försvarskostnadernas storlek förberedande forskning beträffande atomvapen. Dessa frågor kommer alltså upp senare och behöver inte diskuteras i detta sammanhang.

Det föreligger emellertid ett par reservationer, som rör rätt oväsentliga ting och som jag redan nu vill omnämna.

Denna budget på 2 776 000 000 kronor — herr Öhman adderar dåligt när han får det till över 3 000 000 000 kronor — berör på någon enda liten punkt spörsmål som har med kultur att göra, och det är på en sådan punkt utskottet inte har kunnat ena sig. Det är rätt egendomligt, herr talman, att det skulle råka vara just beträffande detta lilla område av kultur i denna jättebudget, som meningarna gått isär. Jag återkommer möjligen till denna fråga, när punkten skall behandlas.

Som kammaren observerar, förekommer ingen reservation på omkostnads punkterna i denna huvudtitel, såsom vi vant oss vid när det gäller andra huvudtitlar. Det beror på att motionärerna från folkpartiet på ett sent stadium har upptäckt, att kostnadsramen är bunden och att man inte kan spara någonting genom att pruta på förslagsanslag när det gäller denna huvudtitel. Om man hade fullföljt aktionen, hade det inte lett till några besparingar. Däremot hade man riskerat att genom överskridanden öka budgetens slutsumma när budgetåret är till ända. Motionärerna har alltså utan vidare avstått från att ställa något yrkande inom utskottet i detta avseende, och jag förmodar att de inte heller kommer att ställa något yrkande i kammaren.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få anmäla, att jag efter hand kommer att yrka bifall till utskottets förslag i samtliga punkter.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag vill kort och gott säga till utskottets talesman, att hans anförande visade, hur underdåniga riksdagens utskott blivit gent emot den överenskommelse som förra året träffades av ett par ministrar och de borgerliga parti-

Ang. försvarskostnadernas storlek.

ledarna, innan riksdagen haft tillfälle att ta ställning till sakfrågorna. Jag vill också erinra om att det inte rädde en sådan kompakt enighet i riksdagen om överenskommelsen som herr Gillström här sökte göra gällande. Det var inte bara vi på kommunistiskt håll som opponerade oss, det gjorde även åtskilliga andra riksdagsledamöter, både inom herr Gillströms eget parti och inom andra partier. Vi kommunister godkände aldrig denna överenskommelse, och vi ser fortfarande ingen möjlighet att i framtiden kunna godkänna den, då ju verkningarna av densamma är för år kommer att bli allt känbarare för vårt folk.

Vad nu beträffar frågan om försvarsutgifternas storlek så hävdar herr Gillström att jag hade summerat dåligt, när jag kom fram till att de, när det hela blir färdigt, skulle belöpa sig på någonting mellan 3 och 3,5 miljarder kronor. Ja, jag skulle vara mycket tacksam, om herr Gillström ville vara vänlig och hjälpa mig med en sak. Den 19 februari förra året riktade jag i denna kammare, självfallet med kammarens tillstånd, en interpellation till försvarsministern och frågade, om han var beredd att inför riksdagen redovisa hur mycket försvarskostnaderna egentligen uppgår till. Nu har ett år gått och en ny riksdag har redan sammanträtt, men försvarsministern har behagat underlåta att ge denna redovisning. Kan inte herr Gillström, som är partivän till försvarsministern, försöka påverka honom, så att han bekvämar sig — jag vill verkligen använda det ordet — att lägga fram klara papper, som visar hur mycket försvaret kostar? Svenska folket har rätt att få veta det.

Herr Gillström har nu kommit fram till en siffra på under 3 miljarder kronor. Men i den finns ju inte kapitalkostnaderna med. I den ingår inte heller alla de utgiftssummor, som är upptagna under andra huvudtitlar men som i verkligheten är försvarskostnader. Varför skall vi på det sättet lura oss själva? Det är väl meningslöst. Varför skall vi försöka lura det svenska folket med sådana uppgifter? Det är högst olämpligt enligt min mening. Jag tror att mina siffror hål-

ler ganska bra. Men lägg helst papperen på bordet, så att vi får granska dem! Jag är inte säker på att ens den avdelning inom statsutskottet, som herr Gillström tillhör, i nuvarande läge kan säga att försvarskostnaderna är så och så stora. Jag skulle kunna godta en siffra, om den också slog fel med ett femtiotal, kanske hundra miljoner.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill göra kammaren uppmärksam på att herr Öhman i sitt första anförande sade, att den huvudtitel, som vi nu behandlar, enligt hans summering slutar på över 3 miljarder kronor och att det sedan återstår att behandla utbrutna ärenden, som medför att kostnaderna på huvudtiteln blir mellan 3 och 3,5 miljarder kronor. Det var den uppgiften som jag korrigerade, när jag påpekade att den del av huvudtiteln, som nu föreligger, avser utgifter på 2 776 miljoner kronor och att i den summan ingår vissa av de kostnader som behandlas under utbrutna punkter. I denna summa ingår även det belopp som motsvaras av 2,5 procents anslagshöjning för den tekniska utvecklingen, som vi nästan enhälligt beslöt i fjol. Därutöver tillkommer ett anslag för att täcka prisstegringarna med enligt propositionen 40 miljoner kronor, som vi kanske kommer att tvista om, och slutligen de lönestegringar som beräknas i annan ordning. Det är huvudtitelns kostnader. Kapitalbudgeten kostar 172 miljoner kronor. Den har behandlats i annat sammanhang och föreligger inte i dag.

Sedan kan man naturligtvis till försvarskostnaderna räkna åtskilligt annat, såsom kostnaderna för civilt försvaret och många andra ting. På det sättet kan man självfallet komma upp till en utgiftssumma på betydligt över 3 miljarder kronor. Jag medger att det rör sig om så stora pengar, och jag är lika intresserad som herr Öhman eller någon annan för att om möjligt hålla dessa kostnader nere. Men riksdagen har dock i fjol fastställt en ram, som skulle gälla även för de beslut vi har att fatta i dag. Det är det utskottet har utgått ifrån.

Ang. försvarskostnadernas storlek

Vad sedan beträffar överenskommelsen vill jag säga, att det förhöll sig inte på det sätt, som herr Öhman gjorde gällande, nämligen att det var ett par ministrar och några partiledare som bestämde. Den överenskommelse som träffades förra året godkändes av de demokratiska partierna i vederbörlig ordning. Partierna har gått med på den. Därefter fastställde riksdagens kamrar överenskommelsen med mycket stora majoriteter. Det gäller alltså inte bara någonting som några statsråd och partiledare har kommit överens om.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag skall be att få ställa en fråga till statsutskottets ärade talesman beträffande den huvudtitel som här föreligger till slutgiltigt avgörande. Om man tolkar fjärde huvudtiteln rätt och tar del av statsutskottets utlåtande över den, får man det bestämda intrycket att den ram för försvarskostnaden som riksdagen accepterade i somras har förskjutits. Jag tror att man har lyft över en del kostnader från marinen till flyget. Om denna förmodan är riktig, skulle det innebära att kostnaderna för flyget har ökat sedan juliriksdagen till dess propositionen skrevs och förelades riksdagen för granskning med inte mindre än 351 miljoner. Därutöver föreligger under fjärde huvudtiteln, vilket också redovisas i det förevarande utskottsutlåtandet, en nettoökning av tjänstemannakåren med över 130 personer. Detta torde väl vara den tekniska personal som det måhända är nödvändigt att knyta till flygförvaltningen.

Jag vill fråga om min tolkning av propositionen och utskottsutlåtandet på dessa punkter är riktig. Det är väl så att marinen i det här fallet har fått släppa efter på den kostnadsram som riksdagen fattade beslut om i juli och som avsåg att gälla 3 à 4 år, innan en justering skulle företagas.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Som herr Öhman mycket riktigt sade, fanns det inom det social-

demokratiska partiet en del ledamöter som inte ville vara med om den överenskommelse, som riksdagen antog förra året. De som reserverade sig för en annan kostnadsram har säkerligen samma uppfattning nu som då. Vi har inte i år velat gå fram med några motioner, ty vi anser att när en överenskommelse träffades så sent som förra året, finns det ingen anledning att nu börja diskutera andra förslag. Rent praktiskt sett är det ju omöjligt att hux flux svänga från det ena till det andra. Att vi inte har motionerat betyder emellertid inte, att vi har fått en annan inställning till försvarskostnaderna. Jag tror, att jag talar inte bara på mina egna utan också på mina kamraters vägnar, när jag säger, att man i den ekonomiska situation, som vi nu har, då vi med ljus och lykta letar efter inkomster och då det är aktuellt att genomföra en omsättningskatt — som troligen också blir genomförd någon gång under årets lopp — nog också bör titta på utgiftssidan och försöka göra de inskränkningar, som kan vara motiverade med hänsyn till ekonomien. Jag tror, att de riksdagsmän, som förfäktar den uppfattningen, inte står ensamma här i landet, när de framhåller det önskvärda i en begränsning av försvarskostnaderna, utan jag tror, att den synpunkten har resonans ganska vitt ute i landet inte bara inom arbetarpartiet utan även inom övriga partier. Därför anser jag, att man, när man ställs inför automatiska utgiftsökningar år från år med hänsyn till de begränsade inkomster, som vårt land har att räkna med, också måste gå in för minskningar på utgiftssidan. Jag anser, att vi får ta upp försvarskostnaden till förnyad prövning och fastställa en lägre ram, som bättre överensstämmer med våra inkomster än den ram, som fastställdes i fjol och som innebär en ständig ökning upp emot någonting fullständigt okänt, en situation som vi enligt min mening absolut inte kommer att klara i det långa loppet.

Jag har inget yrkande i dag, men jag har velat göra denna deklaration, som innebär, att jag fortfarande hyser den

Ang. arméns övningsanslag — Anslag till uppfattningen, att vi får lov att begränsa försvarsutgifterna för att kunna upprätthålla det sociala program, det uppfostringsprogram och det forskningsprogram, som det är nödvändigt att vi upprätthåller, om vi skall kunna bibehålla vårt folks standard och bygga på den.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på de reflexioner som herr Dahl gjorde, men herr Svedberg ställde en fråga beträffande ökningen av antalet tjänster inom huvudtitelns ram. Han undrade om det var riktigt tolkat, att ökningen beror på det ökade behovet av tekniker och att den har skett på bekostnad av exempelvis marinen. Jag tror att herr Svedberg har tolkat utlåtandet rätt. Det bör emellertid observeras, att det inom huvudtiteln förekommer rätt många indragningar av tjänster lika väl som det förekommer rätt många nya tjänster. Det är klart att de nya tjänsterna är flera än de som indragits, och förklaringen är nog den som herr Svedberg förmodade, nämligen att det är den tekniska upprustningen som spelar in här.

Efter härmed slutad överläggning lades ifrågavarande punkt till handlingarna.

Punkterna 2—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49

Ang. arméns övningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armen: Övningar m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 34 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 197) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 152), hemställts, såvitt nu var i frå-

anskaffning av tygmateriel m. m. för armén ga, att förevarande anslag måtte uppföras med 24 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Armen: Övningar m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 34 500 000 kronor.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr I: 197.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 197 i nu ifrågavarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 50—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. för armén

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggandet av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 550 000 000 kronor, dels och till Armen: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 355 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 197, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 152, av herr *Hagberg m. fl.*, hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 280 000 000 kronor.

Om utbyte av telefonväxel vid örlogsvarvet i Karlskrona

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 550 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 355 000 000 kronor.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr I: 197.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 197 i nu förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 58—60

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76

Om utbyte av telefonväxel vid örlogsvarvet i Karlskrona

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionen I: 48, till Marinen: Telefon m. m. för budget-

året 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 kronor.

I motionen I: 48, av herr Berg, Gunnar, hade hemställts, att förevarande anslag måtte uppräknas med 64 000 kronor.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Under denna punkt föreligger en motion, i vilken yrkas en kostnadsökning på 64 000 kronor till en modernare telefonväxel på örlogsvarvet i Karlskrona. Detta belopp är bara en bagatell i relation till hela försvarsbudgeten, men om man besinnar vad dessa pengar skulle betyda för de till örlogsvarvet knutna marinverkstäderna, kommer saken i ett helt annat läge. Marinförvaltningen har i sina petita tagit upp dessa 64 000 kronor, men i departementet har blåpennan gått fram även över det beloppet. Jag tycker det är en liten smula förvånansvärt, att man varken i utskottet eller i departementet har observerat den inkonsekvens som ligger i att man i den aktuella situation som är karakteristisk för marinverkstäderna där nere, å ena sidan föreskriver att verkstäderna genom aktiv ackquisition på den allmänna marknaden skall försöka skaffa sig sysselsättningsobjekt, och å andra sidan säger nej till en mycket välbehövlig upprustning i fråga om telefonväxeln. Den växel som man har är nedsliten och otillräcklig. Jag frågar mig, och jag ställer denna fråga till kamraren och till försvarsministern, eftersom han befinner sig här, om det kan vara rimligt att begära att marinverkstäderna skall hävda sig på den allmänna marknaden med den hårdnande konkurrens som föreligger om arbetsobjekten, ifall man samtidigt anser att de skall klara sig med de nedslitna och otillräckliga kommunikationer, som de har med allmänheten. Jag är ganska besviken över att utskottet inte åtminstone på denna enda punkt har kunnat tillmötesgå ett önskemål, som avsåg att fylla ett ofrånkomligt behov. Jag kan naturligtvis inte räkna med någon framgång genom att ställa ett yrkande om bifall till motionen, utan jag inskränker

Anslag till fartygsbyggnader m. m.

mig till att vädja till försvarsministern, att han undersöker den här frågan och söker finna någon form, som kan ge marinverkstäderna möjlighet att få en bättre telefonväxel. Det är nödvändigt att marinverkstäderna, om de nu, vilket ju faktiskt sker, söker få kontakt med världen utanför, verkligen får möjlighet att underhålla dessa kontakter på det rationella sätt som modern företagsamhet kräver.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har ansett, att det är omöjligt och utanför dess kompetens att säga, att man där nere eller någon annanstans bör ha en så eller så stor telefonväxel. Jag antar att kammarens ledamöter måste medge, att vi inte kan sitta här och bestämma det. Det måste vara Kungl. Maj:ts sak att bedöma denna fråga, och den bedömningen får vi rätta oss efter.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Jag vill göra den lilla repliken, att Kungl. Maj:t har till sitt förfogande ett ämbetsverk, som är sakkunnigt på detta område, nämligen marinförvaltningen, som är målsman för örlogsvärvet. Marinförvaltningen har begärt dessa 64 000 kronor och framhåller i sin motivering, att den nuvarande telefonväxeln icke fyller »rimliga anspråk» när det gäller kommunikation med allmänheten. Jag tycker att detta är så pass starkt, sakligt sett, att utskottet hade kunnat tillmäta det betydelse.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 77—86

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87

Anslag till fartygsbyggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 94 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Berg, Gunnar, m. fl.* (I: 199) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 255), hemställts, att riksdagen måtte vitsorda uttalandena av 1958 års B-riksdag med innebörd, att ingen definitiv ställning skulle tagas till marinens kostnadsramar förrän i anslutning till att den nya flottplanen framlades för 1960 års riksdag, att riksdagens uttalande 1958 om marinens behov av en icke alltför svår anpassning till en ny organisation måtte givas en sådan tolkning, att marinens anslag för 1960/61 icke skulle behöva räknas lägre än för 1959/60 samt att ifrågavarande justering av marinens anslag tills vidare måtte tillgodoses från försvaret avsedda gemensamma medel.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 199 och II: 255, såvitt de avsåge anslagsfrågan, till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 94 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 199 och II: 255, i vad de icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr BERG, GUNNAR, (s):

Herr talman! Jag kanske skulle ha deltagit i den debatt som tidigare förts här i dag, eftersom den motion som utskottet behandlar under denna punkt ju delvis har principiell innebörd. Jag avstod emellertid från det, då utskottet har placerat sitt yttrande över motionen under denna speciella punkt.

Jag har egentligen inte så mycket att säga. Jag är ganska glad över att utskottet har ansett sig kunna behandla motionen så som skett. Behandlingen är relativt välvillig, och jag är särskilt tillfredsställd över att utskottet så starkt

understrukit, att utskottet står fast vid det uttalande som gjordes i fjol. Då förutsattes som bekant en sådan uppräknings av anslaget till marinen inom totalramen, att en »något högre effekt» än som föreslogs av försvarsberedningen kunde uppnås för marinens räkning. Detta uttalande från utskottet gjorde riksdagen till sitt.

Anledningen till att vår motion över huvud taget har skrivits är att försvarsministern i sin proposition till årets riksdag har gjort en liten avvikelse från detta principiella resonemang i statsutskottet som riksdagen ställde sig bakom. Försvarsministern säger nämligen, att man får räkna med en »successiv minskning» av marinen. Detta rimmar inte med utskottets formulering vid förra årets riksdag. Nu säger utskottet emellertid, att man inte har anledning att frångå det uttalande som gjordes i fjol. Jag är glad över det. Detta innebär, att utskottet ser på saken annorlunda än försvarsministern.

Vi får emellertid anledning att diskutera dessa ting längre fram, eftersom chefen för marinen senare under året skall lägga fram sitt förslag till materielplan för marinen. Då har vi möjlighet att pröva, hur anslagen till sjöförsvaret skall anpassas inom den totala kostnadsramen för den närmaste framtiden.

Jag skulle kunna nöja mig med denna kommentar, men jag vill tillägga en liten sak.

När man läser de olika dokument som fabriceras och som har anslutning till försvarsfrågans behandling, fäster man sig vid att det numera råder en viss oklarhet i fråga om försvarsfunktionerna. Vid vissa tillfällen talas det om »försvarsfunktioner», och vid andra tillfällen möter man begreppet »försvarskrafter», fastän det uppenbarligen menas samma sak. På denna punkt har det uppstått en diskussion i militära kretsar, varvid man försökt att renodla begreppen. Jag tror att det skulle vara till fördel, om man även i försvarsdepartementets och statsutskottets skrivelser sökte finna en vokabulär, som

Anslag till fartygsbyggnader m. m.

skapade litet större klarhet i vad man menar.

Till detta skall jag bara foga, att det centrala i all försvarsdebatt för vårt lands vidkommande väl ändå är hur stor *total effekt* som man kan få ut av de pengar som anslås till försvaret. Detta är den gemensamma uppgiften för *alla* försvarsgrenarna. Det är den som skall tillmätas vikt, och det bör inte här vara något slags vägning på decimalvåg av vad den eller den försvarsgrenen är mäktig att göra i förhållande till den andra o. s. v. Jag skulle tro att det är detta resonemang, som föranlett och föranleder vissa kretsar att engagera sig i aktionen att så kraftigt som skett nedskära de marina anslagen.

Vi motionärer anser, att detta är en farlig väg, eftersom invasionsförsvaret ju måste framstå såsom den viktigaste uppgiften för vår försvarsorganisation. Och om vi ur försvarsfunktionell synpunkt bedömer invasionsförsvaret, måste vi komma fram till att sjöförsvaret spelar en utomordentligt viktig roll i den kraftsamlingen. Hur vi än vrider och vänder oss, kommer vi inte ifrån det förhållandet, att Sverige är havsomflutet och att den fiende, som vi rustar oss emot, måste komma över vattnet för att försöka sätta sig fast här. Vi motionärer menar följaktligen, att man inte bör rasera sjöförsvaret så kraftigt som det tydligen i vissa kretsar finns en strävan att göra.

Jag har velat säga detta för att ge bakgrunden till den motion, som har knutits till denna punkt i statsutskottets utlåtande.

Jag skall, herr talman, inte heller i detta avseende ställa något yrkande.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingenting annat att anföra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Punkten 88***Anslag till anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 40 000 000 kronor, dels ock till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 77 000 000 kronor.

Vidare hade i förut nämnda likalydande motioner I: 197, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 152, av herr *Hagberg m. fl.*, hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 60 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 40 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 77 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 197.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 197 i nu förevarande del; och förkla-

Ang. flygvapnets övningsanslag

rades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 89 och 90

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—105

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 106***Ang. flygvapnets övningsanslag**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Övningar m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kronor.

I de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 197, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 152, av herr *Hagberg m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 4 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 197.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 197 i nu ifrågavarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 107

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till drivmedelsförråd m. m. vid flygvapnet

Punkten 108

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggandet av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 730 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 730 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 197, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 152, av herr *Hagberg m. fl.*, hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 500 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggandet av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 730 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 730 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 197.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen I: 197 i nu förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 109

Anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 139 800 000 kronor.

I de förut nämnda likalydande motionerna I: 197, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 152, av herr *Hagberg m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 106 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 197.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 197 i nu ifrågavarande del, och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 110

Anslag till drivmedelsförråd m. m. vid flygvapnet

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 197 och II: 152, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drivmedelsförråd m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 7 750 000 kronor.

I de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 197, av herrar *Öhman* och

Ang. krigsarkivets avlöningsanslag

Helmer Persson, samt II:152, av herr *Hagberg m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att detta anslag måtte uppföras med 6 500 000 kronor.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 197.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 197 i nu förevarande del, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 111

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 112

Lades till handlingarna.

Punkten 113

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 114**Ang krigsarkivets avlöningsanslag**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1959 förordade ändringar i personalförteckningen för krigsarkivet, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för krigsarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Krigsarkivet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 405 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Georg Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 104) samt den

andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 153), hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 354 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för krigsarkivet som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1959;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för krigsarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Krigsarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 405 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Pålsson*, *Åkerström*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för krigsarkivet uppföra en förste biblioteksassistenttjänst i Ao 12 i utbyte mot en biblioteksassistenttjänst i Ao 10;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för krigsarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Krigsarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 374 000 kronor.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Vid den punkt, som kammaren nu behandlar, har jag låtit anteckna en reservation, som innebär av-

slag på Kungl. Maj:ts proposition i vad avser propositionens förslag om inrättande av två nya tjänster vid krigsarkivet. De avsedda tjänsterna är dels en tjänst som arkivarie i Ae 21 och dels en tjänst som biträde för skriv- och kontorsgöromål. Den besparing, som genom ett bifall till reservationen skulle vinnas, uppgår till ett belopp av 31 100 kronor, ett belopp som jag mycket väl förstår att en del av kammarens ledamöter betecknar som bagatellartat och betydelsefäst. Jag vill emellertid något närmare i korthet motivera skälen för reservationen.

I nuvarande statsfinansiella läge är det angeläget att iaktta all möjlig sparsamhet även med de små anslagen, varför jag har velat lämna kammaren tillfälle att genom bifall till reservationen visa ett exempel på sådan sparsamhet. Det är dessvärre så, att de stora anslagen oftast inte gärna kan nedprutas, och jag skall för egen del medge, att detta av skäl, som jag nog i flertalet fall kan godta, ofta icke är möjligt.

I det nu aktuella fallet är situationen emellertid något annorlunda. I motiveringen för sitt förslag, där anspråken går ännu längre än i Kungl. Maj:ts proposition, framhåller krigsarkivaren enligt propositionens referat bl. a. följande: »Det framstår därför som en angelägenhet av första ordningen, att den starka och alltfört i oförminskad takt pågående expansionen åtföljes av en motsvarande utbyggnad av personalorganisationen. Under det senaste decenniet har krigsarkivet utvecklats i ett tempo som saknar motsvarighet inom andra arkivinstitutioner.» Ytterligare ett citat ur samma motivering: »Medan krigsarkivets samlingar år 1938 utgjorde omkring 7 000 hyllmeter handlingar samt 90 000 ritningar och kartor, består de i dag av omkring 22 000 hyllmeter handlingar samt 150 000 ritningar och kartor.» Ur den citerade motiveringen — den är måhända något originell i förhållande till syftet — kan säkerligen utläsas en del om behovet av den äskade personalförstärkningen. Jag skall i vart fall inte just nu göra något annat utta-

lande med anledning av den citerade motiveringen än att densamma klart anger, att arkivet ligger väl framme med sina arbetsuppgifter och att det på angivet sätt redovisade nuläget sannerligen ej tyder på någon eftersläpning.

För att inte bli missförstådd vill jag emellertid klart utsäga, att jag ingalunda betraktar arkiv och arkivarbeten som någonting onödigt. Tvärtom betraktar jag arkiven och vad de har att giva människorna såsom en värdefull och lärorik förbindelselänk mellan gången tid, nutid och framtid. Jag har också tidigare och i annat sammanhang i någon ringa mån haft tillfälle att verifiera denna min inställning. Emellertid är det så, att om statsfinanserna befinner sig i ett ansträngt läge, så bör man till bättre tider uppskjuta sådana ting, som inte på något sätt påverkar landets aktuella försvarskraft till det sämre. Då krigsarkivet uppenbarligen är ett sådant område, har jag närmast varit benägen att helt biträda motionerna I: 104 och II: 153, vari yrkats på att anslaget skulle utgå med oförändrat belopp. Emellertid har jag av skilda skäl funnit, att den anslagsförstärkning, som departementschefen i övrigt föreslagit och som bl. a. avser tillsättande av en tidigare inrättad tjänst som expeditionsvakt m. m., bör av riksdagen bifallas.

Jag lade, herr talman, i den inledande debatten, då propositionen började behandlas, märke till att herr Gillström som talesman för utskottet antydde, att vi varit överens på alla punkter med undantag för de två punkter, som hade med kulturen att göra, som han uttryckte sig. Jag kan för min del inte tänka mig, att försvarshuvudtiteln skulle vara så fattig, att det endast är förevarande två punkter som har med kultur att göra. Jag inbillar mig, att försvarets sjukvård och mångahanda andra ting har oändligt mycket mer med kultur att göra än dessa två punkter, i varje fall beloppsmässigt. Jag tar upp detta, därför att jag tyckte att uttalandet kom i ett något tidigt skede, och jag vill inte tro, att det var herr Gillströms mening att stämpla mig som kulturfiende. Jag tror

Anslag till avlöningar vid militärpsykologiska institutet

inte att kulturen står och faller med att arkivet får ytterligare två eller tre tjänstemän, men jag anser däremot, att man bör vara försiktig med att öka personalalkadrerna och anslagen, när vi faktiskt har det så illa ställt som det är för närvarande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vilken innebär dels att med inrättande av de föreslagna två nya tjänsterna tills vidare får anstå, dels att anslagsökningen till krigsarkivet på denna punkt begränsas till 19 900 kronor i stället för av departementschefen föreslagna 51 000 kronor.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Som framgår av handlingarna har vederbörande verk äskat två nya arkivariater, och utskottet har funnit att framställningen är mycket starkt motiverad. Förvarsministern har emellertid endast tillstyrkt hälften, alltså en, och till detta har utskottet anslutit sig. Utskottet har då kunnat stödja sig på sina tidigare kontakter med denna institution och de uppfattningar som har funnits inom utskottet sedan flera år tillbaka om detta behov. Jag vill alltså förorda att kammaren accepterar förslaget, till vilket jag yrkar bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 115—140

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141

Anslag till avlöningar vid militärpsykologiska institutet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordad ändring i personalförteckningen för militärpsykologiska institutet, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för militärpsykologiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 381 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I:104 av herrar *Georg Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II:153, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 337 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:104 och II:153, såvitt nu vore i fråga,

a) på personalförteckningen för militärpsykologiska institutet uppföra ytterligare en tjänst för militärpsykolog i Ae 21;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för militärpsykologiska in-

Anslag till avlöningar vid militärpsykologiska institutet

stitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Millitärpsykologiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 381 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Åkerström, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag att på personalförteckningen för militärpsykologiska institutet uppföra ytterligare en tjänst för militärpsykolog i Ae 21;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för militärpsykologiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 358 000 kronor.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Även på denna punkt har jag undertecknat en reservation, som jag i korthet vill motivera. På i stort sett enahanda skäl som jag nyss anförde vid behandlingen av punkt 114 beträffande krigsarkivet kommer jag även att på denna punkt yrka bifall till reservationen. Jag förmenar alltså att man i nuvarande läge bör iakttaga stor återhållsamhet vid inrättandet av nya tjänster liksom vid beviljandet av förhöjda anslag.

Även här rör vi oss på ett område som bra litet om ens något har med landets aktuella försvarskraft att göra. Jag anser att det därför ingalunda är någon så brådskande angelägenhet, att man nu i ett statsfinansiellt beträngt läge bör från riksdagens sida biträda föreliggande förslag om personalförstärkning vid militärpsykologiska institutet. Det är en angelägenhet, som om den över huvud taget har berättigande, gott kan anstå till

ett ekonomiskt gynnsammare tidsläge. Under alla förhållanden lär försvaret som sådant knappast komma att tillfogas någon skada, om institutet får vänta på personalförstärkning under ytterligare några år.

Det hade i och för sig varit motiverat att även här biträda motionsyrkandena i motionerna I: 104 och II: 153. Jag har emellertid av skilda skäl funnit mig böra begränsa det reservationsvis framförda yrkandet till att avse avslag på departementschefens förslag om inrättande av en tjänst som militärpsykolog i Ae 21 och till därav betingad minskning av anslaget.

Herr talman! Jag yrkar nu bifall till reservationen, vilket innebär dels att inrättandet av en tjänst som militärpsykolog i Ae 21 tills vidare uppskjutes, dels att anslagshöjningen på punkten begränsas till 23 000 kronor i stället för av departementschefen föreslagna 44 000 kronor.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det gäller i detta fall liksom i det vi behandlade nyss, att en sådan nedprutning i och för sig inte, såsom motionärerna och reservanterna har sagt, medför någon besparing. Här är ju, som så många gånger har påpekats, den totala kostnadsramen spikad, och även om man för det här budgetåret sparar 23 000 kronor på denna post — en oändligt liten summa i förhållande till de tre miljarderna — måste man räkna med att året efter kommer detta hål att fyllas med någonting annat, ett litet skjutgevär eller något sådant. Någon besparing kommer det alltså inte att bli fråga om.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vil-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

ken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 142—163

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164

Lades till handlingarna.

Punkterna 165—176

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Kungl. Maj:ts framställning i fråga om allmänna läroverkens avlöningsanslag inefattade bland annat förslag om en förstärkning av matematikundervisningen i vissa årskurser inom enhetsskolan, realskolan och flickskolan. Departementschefen hade förordat en ökning av det totala veckotimtalet för ifrågavarande skolstadier med en veckotimme under en försöksperiod av tre läsår (1959/60—1961/62). Departementschefen hade samtidigt med skärpa framhållit, att den ytligare matematiktimmen skulle anslås till övningsräkning inom det redan gällande kursinnehållet och att det alltså under inga förhållanden finge bliva fråga om att höja undervisningens mål. Timtalshöjningen borde dessutom medföra en reducering av elevernas hemarbete i motsvarande omfattning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kam-

maren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 105), i vilken hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ökning av antalet veckotimmor i matematik i enhetsskolans och realskolans högsta klasser.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten avfattat sin hemställan i fyra särskilda, med 1—4 betecknade moment. I mom. 3 och 4 hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 105,

3. godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

4. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 203 738 000 kronor.

Utskottet hade förordat, att kompensation för den extra matematiktimmen skulle beredas inom ramen för nuvarande timplaner genom att motsvarande minskning skulle göras för något eller några andra ämnen.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Palme*, *Kaijser*, *Jansson* i Kalix och *Persson* i Växjö, fröken *Elmén*, herr *Blidfors*, fröken *Karlsson* samt herrar *Lassinantti*, *Johansson* i Norrköping, *Larsson* i Hedenäset och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 och 4 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 105,

3. godkänna i reservationen införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

4. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 204 638 000 kronor.

Herr **PALME** (s):

Herr talman! Den fråga som nu kommer upp till behandling, d. v. s. frågan om

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

en förstärkning av matematikundervisningen i realskolans och enhetsskolans högsta klasser, har väckt en betydande uppmärksamhet i den allmänna debatten, såvitt jag förstår med full rätt, eftersom i bakgrunden till denna fråga ligger problemet om hur samhället rätt skall kunna tillvarata sina resurser av arbetskraft. Vi vet alla för det första, att det finns ett uppenbart samband mellan framstegstakten i samhället och tillgången på utbildad arbetskraft. Vi vet alla för det andra, att den förmodligen värsta flaskhalsen i vår produktionsutveckling just nu är brist på utbildad arbetskraft, och vi vet för det tredje, att denna brist är särskilt markerad när det gäller tekniker, ingenjörer, lärare i naturvetenskapliga ämnen och över huvud folk med praktisk yrkesutbildning på den tekniska sidan.

Skall man avhjälpa dessa brister, krävs i huvudsak insatser på två håll: dels måste man bygga ut utbildningsväsendet, så att det får en tillräcklig kapacitet för att utbilda människor på dessa områden, och dels måste man se till att man kan rekrytera elever till detta utbildningsväsen.

Svårigheten hittills har ju varit resurserna på utbildningsväsendets område. Lärare och lokaler har varit otillräckliga för att kunna tillgodose tillströmningen av elever. Vi har däremot inte haft några svårigheter när det gällt rekryteringen av elever. Det har tvärtom varit en kö av ungdomar framför alla utbildningsanstalter, inte minst dem med teknisk inriktning. Det finns emellertid vissa tecken på att detta förhållande kommer att förändras. Riksdagen har på alla områden engagerat sig för ambitiösa utbyggnadsprogram, där man fäst särskild vikt vid den naturvetenskapliga och tekniska utbildningen, och nu måste vi räkna med att det kan uppstå svårigheter att rekrytera elever till detta utbildningsväsen.

Jag skall ta ett exempel i runda tal. För närvarande är intagningen på de tekniska högskolorna ungefär 1 000 elever per år. På grundval av omfattande

utredningar har från näringslivet framförts starka önskemål om att intagningen måtte ökas till åtminstone 1 500 per år. Men gör man det, skulle det innebära att man tar nästan alla elever som går på realgymnasiets matematisk-naturvetenskapliga linje, och det skulle inte bli några elever över för att fylla på de naturvetenskapliga fakulteterna för forskarutbildning och kanske framför allt för lärarutbildning. Detta skulle i sin tur leda till att bristen på lärare ytterligare skulle förvärras och att man kanske skulle få svårigheter till och med att utbilda de 1 500 elever som de tekniska högskolorna skulle kräva. Man skulle råka in i en ond cirkel.

Därför är det nödvändigt att, om man nu exempelvis skall bygga ut de tekniska högskolorna, se till rekryteringen underifrån. Samma resonemang kan föras när det gäller de tekniska läroverken, den praktiska yrkesutbildningen o. s. v.

När man har försökt komma underfund med var svårigheterna ligger har man funnit att de i stor utsträckning kan lokaliseras till matematikundervisningen, inte minst på mellanstadiet, d. v. s. realskolans och enhetsskolans högsta klasser. Där är kursfordringarna så stora i jämförelse med timantalet att lärarna inte hinner med mer än att gå igenom problemen. De hinner inte ägna tillräcklig uppmärksamhet åt övningsmomentet, och därigenom kommer matematikundervisningen i alltför många fall att avskräcka i stället för att stimulera till vidare studier på den matematiska utbildningsvägen.

Man har också sagt sig att man för att råda bot på detta måste vidta ganska snabba åtgärder i syfte att stimulera flera elever att välja den matematisk-naturvetenskapliga linjen, eftersom vi för närvarande har förmånen av de allbekanta stora ungdomskullarna. Om man ur dessa kan rekrytera en ökad andel till den matematisk-naturvetenskapliga utbildningslinjen kommer man att ha nytta av detta i 30, 40 år framåt. Om man misslyckas härmed kommer bristen att bli allt svårare att reparera på grund

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

av att årskullarna sedermera sjunker i storlek. Det är med utgångspunkt häri man har sagt att en väg att klara detta problem är att man — märk väl utan att förändra kursfordringarna — tillför matematikundervisningen i realskolans och enhetsskolans högsta klasser en extra timme, som uteslutande ågnas åt att förstärka övningsmomentet i undervisningen.

Nu kan man säga att enbart denna åtgärd inte löser problemet. Naturligtvis inte. Det krävs även andra åtgärder. Men det pågår nu arbete som syftar till att man skall få fram en bättre undervisningsmetodik, bättre läroböcker, ett samarbete mellan universitet och läroverk på matematikundervisningsområdet o. s. v. Och inte minst viktigt är att i allmänna skolberedningen pågår för närvarande en översyn av kursplanerna.

På experthåll har man bedömt att den ifrågasatta åtgärden har stor betydelse just därför att den får verkan på kort sikt och inriktar sig på att stimulera de stora ungdomskullarna, att nå dessa med snabbt verkande åtgärder.

Förslaget om den extra matematiktimmen har väckt ett allmänt positivt intresse bland dem som har med dessa saker att göra. När förslaget sändes ut på remiss var det inte mindre än 60 remissinstanser av 62 som tillstyrkte den extra matematiktimmen.

Men utskottet har inte velat vara med om ökningen på det sätt som departementschefen har föreslagit. Det argument som man i första hand har anfört har varit att ett genomförande av förslaget skulle innebära en oskälig ökning av elevernas arbetsbörd. Men jag vill framhäva att denna åsikt icke delas av de 60 remissinstanser av 62 som har tillstyrkt åtgärden. Vidare kan nämnas att skolläkarföreningen icke har motsatt sig denna åtgärd. Skolöverläkaren har på ämbetsmannansvar deltagit i skolöverstyrelsens behandling av frågan och har inte motsatt sig ökningen.

Hur kan det då komma sig att dessa myndigheter inte anser att ökningen

skulle innebära någon ökning av arbetsbördan? Det beror på att man icke ökar kursfordringarna. Man lägger till en timme som förstärker övningsmomentet, och det anses att detta kommer att avlasta hemarbetet i motsvarande grad, så att det alltså icke blir fråga om en ökning av den totala arbetsbördan.

Det kommer naturligtvis att vara litet olika i olika fall. För de barn vilkas föräldrar antingen har möjlighet att hjälpa dem med hemarbetet i stor omfattning eller har råd att betala extralektioner kan detta möjligen komma på ett ut, men för de barn vilkas föräldrar icke har dessa sociala och ekonomiska möjligheter skulle den föreslagna förändringen, har man ansett, snarast innebära en lättnad i arbetsbördan. Till följd av det låga timantalet är nämligen eleverna nu i hög grad utlämnade åt sig själva när det gäller hemläxorna, när det gäller att öva på de förelagda problemen i matematik. Genom den föreslagna ändringen skulle de i realiteten få en av staten betald överläsningstimme under sakkunnig ledning, och man har ansett att den avlastning av hemarbetet, som detta skulle medföra, mer än väl skulle kompensera den tillkommande timmen på skolbänken.

De som i första hand blir lidande om man går emot den föreslagna åtgärden är alltså just de som icke har möjlighet att få hjälp av föräldrarna i hemarbetet, ekonomiskt eller på annat sätt.

I reservationen säger man att man har vidtagit särskilda försiktighetsmått mot en ökning av elevernas arbetsbörd. Från lärarkåren har det ju sagts att man kommer att arbeta just med denna målsättning, att det icke skall bli någon ökning av arbetsbördan. Jag tror att man kan räkna med en stark lojalitet från lärarkåren på denna punkt. Vidare har reservanterna förutsatt att skolöverstyrelsen kommer att utfärda bindande anvisningar i detta avseende och att departementschefen med uppmärksamhet kommer att följa tillämpningen av dessa.

Till sist och inte minst är det inte avsett att detta skall gälla längre än un-

Ang. ökning av antalet matematiktimmar i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

der tre år, ty då beräknas skolberedningen ha framlagt resultatet av sitt arbete. Utgångspunkten för skolberedningens arbete är att man åter skall nedbringa timantalet till 37 eller mindre per vecka. Jag anser det således inte vara befogat att med något lösa paralleller med förhållandena på arbetsmarknaden i övrigt hävda, att om man tillför en arbetstimme på schemat och därigenom avlastar hemarbetet, kommer detta att medföra en ökning av elevernas sammanlagda arbetsbörd.

Det andra argument, som framförts från utskottets sida, är att den föreslagna åtgärden skulle trassla till skolskjutsarna och innebära svårigheter för kommunerna. Det meddelades vid behandlingen i utskottet att departementet noga undersökt denna fråga och gått igenom ett stort antal scheman. Man har därvid funnit att i nästan samtliga fall skulle man genom utnyttjande av håltimmar kunna få in denna extra matematiktimme. Det skulle således inte alls påverka skolskjutsarna. En ledamot av andra kammaren, tillika medlem av utskottet, har gjort en egen undersökning i Norrbotten. Han har funnit att i 37 av Norrbottens 38 skoldistrikt finns det håltimmar, där man skulle kunna sätta in denna extra matematiktimme. I det 38:e skoldistriktet skulle man genom en relativt enkel schemaomläggning kunna få in den extra matematiktimmen på den ordinarie arbetsdagen. Samma erfarenheter har redovisats från skolberedningens besök i Västmanland.

De praktiska exempel, som man här tagit fram, visar alltså att skolskjutsfrågan kan lösas genom att man för den extra matematiktimmen utnyttjar förefintliga håltimmar eller effektiviserar schemaläggningen. Om detta trots allt icke skulle lyckas finns det, påpekar reservanterna, ju möjlighet att ordna med extra skolskjutsar eller medge jämkning av timantalet. Sådana åtgärder skall emellertid endast tillgripas i yttersta nödfall, om saken inte går att lösa på annat sätt, och det kommer under alla förhållanden att bli fråga om ett fåtal fall.

Utskottet har anfört, att det skulle leda till besvärligheter för kommunerna med skolskjutsarna, men utskottet har inte anfört ett enda praktiskt exempel på dessa svårigheter.

Det tredje argumentet har varit kostnadsfrågan. Den har dock spelat en relativt liten roll i utskottet. Här gäller det nämligen ett väsentligt samhällsproblem, och den extra kostnaden är inte så stor att man velat föra in kostnadsfrågan som en huvudsak i resonemanget. Det har i pressen och debatten påståtts, att finansministern endast med yttersta motvilja skulle ha gått med på denna extra matematiktimme med hänsyn till det statsfinansiella läget. Eftersom finansministern inte har möjlighet att själv närvara här vill jag omtala, att jag har erfarit att finansministern med all den solighet som en av budgetbekymmer trängd finansminister kan mobilisera har gått med på denna åtgärd därför att han ansett att man trots budgetbekymren ändå inte får tappa kontakten med de långsiktiga problemen på utbildningsväsendets område.

Nu kanske någon säger att utskottet i stort sett gått med på departementschefens förslag om en extra matematiktimme. Utskottet har, anser man, presterat ett Columbi ägg genom att säga, att vi för in denna matematiktimme men skär bort en timme någon annanstans. Jag tror, ärade kammarledamöter, att ett närmare skärskådande av detta Columbi ägg kommer att visa att det inte är fullt så columbiskt som man kanske först kan tycka.

För det första föreligger det praktiska svårigheter som gör att man knappast skulle hinna klara upp denna sak redan till hösten. Ärendet behandlas i kamrarna i dag. Sedan blir det eventuellt gemensam votering. Därefter går frågan till Kungl. Maj:t. Skolöverstyrelsen skall därefter upprätta förslag, och man skall på kort tid kunna enas på en punkt där utskottet inte kunnat uppnå enighet, nämligen om var denna timme skall skäras bort på schemat i övrigt. Skolöverstyrelsens förslag skall sedan gå tillbaka till Kungl. Maj:t som skall fastställa det.

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Därefter skall skolöverstyrelsen skicka ut anvisningar och föranstalta om de uppsägningar av lärare som kan bli nödvändiga, jämte allt annat. Det är nästan hopplöst att hinna med allt detta rent praktiskt till hösten.

För det andra tillkommer en rent principiell sak, som starkt understrukits i debatten och även i utskottet. Att upprätta en kursplan är en invecklad historia. Man kan inte bara skära bort en timme utan att förändra hela kursplanen. En kursplan måste byggas upp från botten. Man måste först fastställa utbildningens mål, och då får man utarbeta kursplanen för de olika ämnena och fastlägga schemat. Detta arbete pågår nu i skolberedningen. Det är skolberedningen som måste lösa den frågan. Det är ingen tillfällighet att samtliga de medlemmar av skolberedningen som tillika är ledamöter av riksdagen har tillstyrkt departementschefens förslag. Det vållar alltså, fastslår jag, stora principiella betänkligheter att utan vidare skära bort en timme på ett annat ämne.

Slutligen kommer det in en rent praktisk fråga. Det är mycket lätt att säga, att man skall skära bort en timme, men vilken timme skall man i så fall välja? Det har pågått ett behjärtat och ihållande arbete för att inom utskottsmajoriteten nå enighet härom, men sådan enighet har inte kunnat uppnås.

Sakförhållandet är att det i realiteten finns fyra undervisningstimmar, där man skulle kunna göra denna beskärning. Teckning har en veckotimme på schemat, och skär man bort den blir det ju ingen teckningsundervisning alls kvar. Det är inte heller realistiskt att skära bort en timme på kemiundervisningen. Då återstår undervisningen i kristendom och gymnastik. Det kan kanske ligga nära till hands att skära en timme på kristendomen, eftersom en enig skolöverstyrelse föreslagit, att man skulle minska kristendomsundervisningen en timme. Detta förslag väckte en massiv opposition i riksdagen, som motsatte sig en dylik nedskärning av undervisningen i kristendom. Det skulle

väl se egendomligt ut om riksdagen det ena året säger att undervisningen i kristendom icke får skäras ned men påföljande år ger skolöverstyrelsen fria händer att skära bort en timme just på kristendomen. Det är knappast tänkbart att gå på den linjen. Då återstår slutligen gymnastiken. Jag vet inte om det skall anses vara en lämplig final på det s. k. hälsoåret att företa en nedskärning av ungdomens fysiska fostran, när det tvärtom i debatten har hävdats att på samma gång som vi ökar skolplikten för barnen och således ökar deras stillasittande måste vi göra allt för att förstärka deras fysiska fostran och därmed gymnastiken.

Utskottet har således framlagt ett förslag om att man skall minska antalet undervisningstimmar för att kompensera den extra matematiktimmen. Det är förmodligen icke möjligt att praktiskt genomföra denna minskning till nästa läsår; det stöter också på principiella betänkligheter. Det finns således anledning tro att resultatet av utskottets bemödanden, om de leder till framgång, blir ett helt annat än vad utskottet har tänkt sig, nämligen att ingenting händer och att den förstärkning av matematiken, som från alla håll ansetts vara nödvändig, helt enkelt inte kommer till stånd. Det intrycket har ytterligare förstärkts av att utskottet icke har kunnat prestera något konkret förslag var den extra timmen skulle kunna tagas. Det beror såvitt jag förstår inte på några principiella betänkligheter utan på det enkla förhållandet att majoriteten icke har kunnat enas om den saken. Utskottsmajoriteten sönderfaller därför vid närmare betraktande i ett större antal minoriteter, som var och en har olika uppfattning om varifrån den extra timmen skall tagas.

Det har, herr talman, sagts att denna förstärkning av matematiken är något slags uttryck för en sputnikpsykos. Jag tror att vi med skärpa bör tillbakavisa sådant tal, ty det strider helt mot de handlingar, som riksdagen gör på så många andra områden, där man försö-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

ker sätta den tekniska forskningen och utbildningen i centrum för uppmärksamheten. Vad det är fråga om är helt enkelt att lägga grunden till en balanserad samhällsutveckling och att få fram de människor vi behöver på olika yrkesområden. Jag tror att riksdagen måste ta hänsyn till de långsiktiga tendenserna i utbildningsväsendet.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen nr 1 a.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag skall med anledning av det föreliggande förslaget om ett ökat antal matematiktimmor be att få göra några reflexioner.

Förslaget gäller två extra veckotimmor i 4^e, 5^e och motsvarande stadier i andra högre skolor och på enhetsskolans högstadium. Jag för min del anser att denna förstärkning av matematiken är absolut nödvändig. Det är sant att vi behöver fler tekniker och därför en ökad utbildning på detta område. För den sakens skull behövs självfallet en förstärkning av matematikundervisningen. Min erfarenhet under de år som gått, sedan matematikundervisningen på 1930-talet skars ned, har varit att matematiken har blivit det svåraste ämnet av alla. Tyskan konkurrerar starkt, men matematiken är det farligaste ämnet för eleverna. Nedsärningen medförde att det blev ytterligare underbetyg i detta ämne och dåliga resultat i examina. Det blev svårare att få fram elever, som kunde gå vidare till teknisk utbildning eller till realgymnasieutbildning. För eleverna blev matematiken mycket svår och är det den dag som i dag är. Man skar nämligen inte ned kurserna samtidigt som man sänkte antalet veckotimmor. Fordringarna skulle således ändå hållas uppe. Så småningom blev det en förbättring så till vida, att fordringarna blev något lägre än tidigare, men i det stora hela skulle de upprätthållas. Men hur skulle lärarna bära sig åt, och hur skulle eleverna klara upp detta? Jo, en del ambitiösa lärare, som visste att de skulle ha

sin klass upp till realexamen, gjorde på det sättet, att man pressade sig fram på det lägre stadiet för att få tillräcklig tid på det övre stadiet, alltså i 4^e, 5^e, 3^e och 4^e, och för att kunna få ett någorlunda hyggligt examensresultat, något som både föräldrar, elever och lärare vill ha. De mest ambitiösa lärarna lade alltså om undervisningen med påföljd att presen kom att ligga redan på eleverna i de lägre klasserna. Det var ju inte heller bra.

Senare utredningar har också visat, att standarden har sjunkit, när det gäller realexamen i matematik, och det kunde man förstå, att den skulle göra. Matematiken är nu ännu viktigare än den var tidigare. Det är också i dag ännu viktigare att skolan verkligen får tid att hjälpa eleverna att slippa underbetyg i matematik. Det går naturligtvis inte helt, men vi kanske genom att utöka undervisningen — alltså inte kurserna utan den tid eleverna får ägna åt detta ämne — kan hjälpa dem som står på gränsen mellan ett B och ett Bc. På det sättet skulle ett bättre resultat uppnås, och vi kanske skulle slippa den matematikpsykos, som på vissa håll faktiskt finns både hos elever och hos föräldrar.

Inget annat ämne har väl tarvat så mycket privatundervisning som matematiken. Nu tror jag ju inte att man helt kommer ifrån det förhållandet genom den föreslagna ökningen av antalet veckotimmor med två; det finns alltid en del elever som inte kan följa med i matematikundervisningen, och när föräldrarna vill att barnen skall komma framåt så måste man tillgripa privatundervisning. Men förhållandena bör genom utökningen kunna bli avsevärt bättre.

Allt jag nu sagt har gått ut på att stödja tanken på en ökning av matematikundervisningen. Helst skulle jag ha sett att den kunnat ske utan någon ökning av det sammanlagda veckotimtalet i klasserna, och på den punkten skall det väl inte vara omöjligt för ecklesiastikministern att åstadkomma ett förslag. Om

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

det inte kan genomföras i år bör det ju kunna bli tillämpat nästa år; även om ecklesiastikministern möjligen tycker, att det inte är anledning att göra någonting under försöksperioden fram till och med läsåret 1961/62. För min del ser jag saken så, att det viktigaste är att man får det ökade timantalet för matematikundervisningen, och jag tror inte att det kommer att pressa eleverna så förfärligt hårt, om de får en timme mer per vecka — vi vet att de brukar kunna kompensera sig. Men det vore i alla fall bättre, om man även under de tre närmaste åren kunde få en timme mindre för eleverna på skolbänken.

Jag har bara, herr talman, velat ge uttryck åt mina tankar om hur förhållandena varit och fortfarande är beträffande matematikundervisningen. För mig är det absolut viktigaste i denna sak att man kan åstadkomma en ändring till det bättre för matematikundervisningen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Kammarens ärade ledamöter torde under årens lopp ha märkt, att det är ytterst sällan statsutskottets majoritet och framför allt dess andra avdelning haft anledning att gå emot skolöverstyrelsens och departementschefens förslag. Vid ett plenum strax före påsk var herr Bergh i Luleå vänlig nog att säga till mig att jag alltid svor på magistrarnas ord. Nu råkade det slumpa sig så att statsutskottets andra avdelning dagen innan hade fattat sitt beslut i den nu föreliggande frågan.

Vi är glada över att det i de flesta fall varit möjligt för oss att komma överens, och jag tror att denna enighet också varit fruktbringande ur skolans synpunkt. När vi på denna punkt inte kan biträda departementschefens och skolöverstyrelsens förslag, betraktar jag saken närmast så, att det har skett ett »olycksfall i arbetet» inom skolöverstyrelsen och departementet.

Nu brukar man ju kalla på verksläkaren, när ett olycksfall i arbetet inträffar, men i detta fall ligger det så till, att

man kallade på verksläkaren hela 15 år innan olycksfallet inträffade; och därför är olycksfallet så mycket mera beklagligt. Jag åsyftar 1940 års skolutredning, som med herr Bagge i spetsen penetrerade dessa frågor. Utredningen bestämde sig för att sikta till 36 veckotimmor, men då inträffade det att den där verksläkaren reserverade sig mot utredningens beslut och förordade 35 veckotimmor. Sedan hade 1946 års skolkommision mycket ingående överläggningar om samma frågor och kom enhälligt fram till att rekommendera 36 veckotimmor. Jag vill erinra om att bland ledamöterna i skolkommisionen fanns en mycket aktad läkare, som var och alltjämt är ledamot av andra kammaren. I spetsen för 1946 års skolkommision stod ju herrar Erlander och Weijne, och jag kan inte erinra mig att några invändningar mot kommissionens förslag på denna punkt gjordes under remissbehandlingen.

Detta är bakgrunden till den fråga vi nu resonerar om. I tidningar och på annat sätt har man rubricerat detta som frågan om matematiktimmen, och herr Palmes anförande gällde ju huvudsakligen den punkten. De av kammarens ärade ledamöter, som haft tid att läsa utlåtandet, vet dock att problemet icke är detta. Vi är överens om matematiktimmen, även om flera av oss kanske inte har samma övertro på den som t. ex. herr Palme har.

Inom skolans värld brukar man ju använda vissa specialuttryck. Man talar ibland om A-karlar och om B-karlar. De som skall gå till högre teknisk utbildning är de där A-karlarna, och dem finner man inte i den kader som har mycket svårt för matematik, utan bland de andra, såsom alla vet.

I fråga om en förkortning av lästiden i skolorna fick vi vänta i 15 år efter Bagges skolberedning och i 10 år efter skolkommisionens utredning utan att det hände någonting på det området. Då det sedan framlades ett förslag om lästidens längd blev vi häpnadslösa till mans. Det var inte en förkortning som föreslogs

Ang. ökning av antalet matematiktimmarna i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

utan en förlängning av lästiden till 37 veckotimmar. Och detta samtidigt som arbetsmarknadens parter försökte komma överens om en väsentlig avkortning av de vuxnas arbetstid. Fortfarande gäller bestämmelsen om 37 veckotimmar i skolorna. Nu vill man införa 38 veckotimmar. Jag vill emellertid erinra om att skoltidens längd inte alltid inskränker sig till de 37 timmarna. I den mån en skola av vad slag det vara må har håltimmar på schemat — det har redan talats om den saken — ökas därigenom skoltidens längd. Har en klass exempelvis tre håltimmar, får barnen uppehålla sig i skolan 40 timmar. Det är bara de, som bor allra närmast skolan, som kan utnyttja håltimmarna för vila eller avkoppling. Detta är ju verkligheten.

Statsutskottets majoritet har velat se på den här frågan ur alla aspekter och vill inte så där hux flux bara öka arbetstiden för skolungdomen. Alla som har eller haft barn i skolan vet hur lång deras arbetstid är. Räknar man in tiden för hemarbetet kommer man fram till att det torde vara ytterst få av dessa ungdomar som har en arbetsvecka understigande 50 timmar. För en kort tid sedan läste jag i en tidning ett uttalande av en gymnasist som påstod att de hade 64 timmar. Det kan hända att det finns de, som har så lång arbetstid, men jag vill inte gå till några överdrifter och göra gällande att det är allmänt förekommande.

Om någon vecka skall det företas en stor »folkömröstning» bland skolungdomen. Vad gäller den omröstningen? Jo, den gäller frågan om införande av femdagarsvecka. Jag tror för min del att det kommer att bli stor majoritet för femdagarsveckan, och att denna kommer att genomföras är jag alldeles övertygad om; frågan gäller väl närmast när det kan komma att ske. Antag att femdagarsveckan nu blir genomförd! Hur lång arbetsdag får då de ungdomar som vi här talar om, om reservanternas förslag om 38 veckotimmar går igenom? Ja, det kan vem som helst räkna ut: de får ungefär sju och en halv timmar i

skolan varje arbetsdag, och därtill kommer den tid som utförandet av hemuppgifterna tar.

En sådan förlängning av skoltiden har vi, som tillhör majoriteten, inte velat vara med på. Vi är med på matematiktimmen, ty vi tror att den är nödvändig på grund av den stora kuggningsprocent som hittills förelegat framför allt i realskolorna. Även när det gäller den frågan har man blivit litet förvånad, om man följt med vad som skrivits i tidningspressen. Först vill jag emellertid säga några ord om de yttranden över förslaget som har avgivits. Det har här talats om att så många instanser har tillstyrkt det. Jag skulle väl tro att folkskollärarkåren kan bedöma den här saken ganska bra. Jag har här i min hand folkskollärarnas fackorgan som behandlat frågan i en artikel. Först åberopas där vad vissa tidningar, som ansluter sig till reservanternas, har skrivit, och sedan citerar man vad en del andra tidningar skrivit, som går på majoritetens förslag. Artikelns i detta gemensamma organ för folkskollärarinnorna och folkskollärarna slutar med följande ord: »Vi håller nog med dem som ställer sig tveksamma till en förlängning av arbetstiden i skolan».

Det är ju egentligen mycket försynt uttryckt. Det finns andra ganska belysande uttalanden. I fjol skickade skolöverstyrelsen ut en inbjudan till landets kommuner att pröva femdagarsveckan. Överstyrelsen ville få litet förhandserfarenhet av den. Jag vill minnas att det var två skoldistrikt som beslöt göra försöket, och nu har anordningen prövats där i snart ett läsår. I nummer 10 för i år av Aktuellt från skolöverstyrelsen föreslår skolöverstyrelsen nu ånyo kommunerna att pröva femdagarsveckan. I samband därmed har angivits hur det därvid är lämpligt att gå till väga och hur man inte bör göra. Här har vi nyss av herr Palme fått höra att det inte går att förkorta lästiden per vecka. Vad skriver skolöverstyrelsen själv på den punkten? Jo, den skriver: »Någon reduktion av antalet veckotimmar enligt timpla-

Ang. ökning av antalet matematiktimmar i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

nen är tänkbar under förutsättning att en effektiv kursplanering genomföres». En effektiv kursplanering vill vi väl alla ha! Det är ingenting nytt. Detta har vi önskat länge. Det tycks emellertid vara så, att vill man *en* sak, så bevisar man att den är genomförbar, vill man en *annan* sak, så bevisar man att den är möjlig. Jag frågar kammarens ärade ledamöter: Bör man uppträda på det sättet?

Det har ansetts, och jag tror med rätta, att det har varit viktigt att förbättra matematikundervisningen. Det har sagts här att matematik är det ämne, där vi har det största antalet kuggningar. Jag måste säga att jag därför blev förvånad, när jag i lördagens tidningar läste följande:

»Alla elever som är svaga i tyska, engelska eller matematik får enligt beslut i skolöverstyrelsen från nästa läsår möjlighet att välja en studiegång som leder till s. k. särskild realexamen. Sådana linjer kommer då att inrättas vid samtliga allmänna läroverk, högre kommunala skolor och i folkskolan inbyggda realskollinjer med treårig realskola, där klass 2³ eller klasserna 2³ och 3³ finns. Även där dessa klasser inte finns kan efter medgivande av överstyrelsen studiegång som leder till särskild realexamen respektive särskild praktisk realexamen få anordnas.

Beslutet får ses mot bakgrunden av att det är mindre än hälften av realskolans elever som når fram till realexamen i rätt tid.

Stötestenarna är tyska, matematik och engelska i nu nämnd ordning.»

Det är alltså tyskan som man har de största svårigheterna med!

Jag vill gärna utgå ifrån att skolöverstyrelsens uppgifter är riktiga. Om de är riktiga, är vi då säkra på att inte språklärarna — framför allt tysklärarna — kommer med precis samma krav som matematiklärarna har framfört i det här fallet? Är det inte tvärtom mycket troligt? Det skulle inte förvåna mig om så sker.

Herr Arvidson i andra kammaren har

väckt en motion i ämnet, men jag skall inte gå närmare in på den. Det finns utdrag ur den i utskottsutlåtandet till ledning för den som är intresserad.

Vad jag skulle vilja framhålla är vad statskontoret har sagt om den här saken. Statskontoret är en ansvarig instans som skall framföra kritiska synpunkter på de förslag som kommer. Men naturligtvis skall det ställa sig positivt när så erfordras. Statskontoret säger så här: »Statskontoret finner det icke helt övertygande när överstyrelsen gör gällande att höjningen av det totala veckotimantalet i stort sett torde innebära att elevernas hemarbete reduceras i minst lika stor utsträckning. Det torde för övrigt icke kunna uteslutas att önskemål om förstärkning av undervisningen framdeles kunna uppkomma även beträffande andra ämnen. Även då måste den frågan ställas, om en ökning av det schemabundna arbetet kan och bör ske samtidigt som hemarbetet i motsvarande mån minskas. Statskontoret vill i detta spörsmål vidare erinra om den reduktion av antalet schemabundna timmar, som ur skollhygieniska synpunkter genomförts under senare år.»

Statskontoret säger vidare: »Ämbetsverket håller för sin del före att, om av en eller annan anledning mer tid anses böra anslås åt ett visst ämne, en sådan utvidgning bör ske inom ramen för gällande timplaner. Vid ett ställningstagande till förevarande spörsmål torde icke heller kunna bortses från de betydande merkostnader — mellan 3 och 4 miljoner kronor — som uppkomma för statsverket, därest förslaget genomföres.» Detta är statskontorets syn på saken.

I departementet har man gjort en kostnadsberäkning. Man har räknat med — jag skulle väl tro under förutsättning att allt klaffar — en kostnad under det första budgetåret på 2 246 000 kronor. Om man måste anlita bara de dyrare lärarna blir det i runt tal två och en halv miljoner. Sedan ökar siffran med fem procent. Utan att övervärdera denna matematiktimme tror jag att det är nödvändigt att vi offerar en hel del peng-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

ar på den, men statsutskottets majoritet har samtidigt varit intresserad av att om möjligt försöka förbilliga det hela. Enligt majoritetens förslag kan man upp-nå en reduktion av dessa utgifter med ungefär en och en halv miljon kronor. Alla förstår att om vi reducerar timantalet på annat håll, där vi har billigare lärarkrafter än vad matematiklärarna är, så kan vi få en viss besparing.

Herr Palme nämnde att försöksverksamheten skall pågå i tre år. Skolberedningen skall alltså 1962 — blir det väl — komma med ett nytt förslag. Det är nog inte många i denna kammare som tror att vi, om vi nu ökar den totala arbetstiden, år 1962 lätt kan ta tillbaka dels denna timme och dels den timme som fattas för att vi skall komma ned till det timantal som herr Bagges utredning och skolkommissionen föreslog.

Vi vet allesammans att man just nu på alla sätt försöker förkorta arbetstiden för vuxna människor, och det är väl en riktig utveckling. Jag skulle tro att den förkortningen kommer att ske successivt. I fråga om skolarbetet vill man däremot förlänga arbetstiden. Vad skulle de anställda svara om en arbetsgivare, t. ex. genom kontorschefen, skulle säga: »Nu har vi så mycket övertid på det här kontoret att vi måste öka den ordinarie arbetstiden»? Finns det en enda fackförening i detta land som skulle gå med på någonting sådant? Sannerligen inte! Men våra skolungdomar får lov att gå med på det. De har ingen som slår vakt om deras intressen. De får finna sig i vad riksdagen beslutar. Likadant är det i fråga om de håltimmar som det har talats om. Försök att få lägga in håltimmar på arbetsmarknaden! Hur skall det gå till? Är det någon målare eller annan yrkesman som finner sig i att det plötsligt blir någon håltimme under hans arbetsdag — en håltimme, under vilken han måste stanna på arbetsplatsen utan att få någon ersättning för det? Vi är överens om att det är otänkbart. Det är några synpunkter som jag tror att man inte skall glömma bort.

Herr Palme nämnde någonting om

skolskjutsarna. Alla som sitter i denna kammare och bor i landskommunerna — kanske också en hel del av dem som bor i städerna — vet hur skolskjutsarna går till. Enhetsskolan har slagit igenom på ett som jag tycker utmärkt sätt. Men det finns en sak som föräldrarna är mycket missnöjda med, och det är just väntetiden i skolan. När praktiskt taget alla klasser har olika lästider, måste en hel del av eleverna vänta för att komma hem. I skolor där man inte har de här håltimmarna, alltså där man fått nöja sig med 37 timmar i veckan, blir det klasserna med den längsta lästiden som bestämmer, när bussen skall gå. Håltimmarna har stor betydelse. Det har gått så långt, att kommunerna i en del fall har fått själva betala extra skjutsar. Är det många håltimmar, då är man uppe i 40 timmar eller något liknande. De andra eleverna får då vänta desto längre. Men det gäller inte bara de s. k. kommunala skolskjutsarna, utan det gäller många gånger också privata skjutsar. Det är alltid så att man inom en realskola eller ett läroverk tar in elever från en stor räjong. De som bor i periferien skall ju på något sätt ta sig till och från skolan, och då försöker man många gånger få gemensamma skolskjutsar. Alla som sitter med i skolstyrelser eller på annat sätt har kommit i kontakt med detta problem vet hur svårt det är att ordna den saken och hur missnöjda föräldrarna är med väntetiderna. Enligt nuvarande bestämmelser kan man få två extra skjutsar — »ett par» står det i förordningen — men det räcker inte alls, när det är så olika lästider i klasserna. Också detta kommer att bli svårare vid en lösning enligt reservanternas förslag.

Herr talman! Jag skall inte trötta längre, men jag vill tillägga en sak. Jag gjorde några anteckningar under herr Palmes anförande. Större delen av tiden talade han om matematiktimmen, alltså om vad såväl utskottsmajoriteten som utskottsminoriteten är överens om. Den del av hans anförande behöver jag därför inte uppehålla mig vid. Men på

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

slutet sade herr Palme någonting, som jag ber att få erinra kammaren om, eftersom jag anser det vara betydelsefullt.

Jag vet inte, om herr Palme fått fullmakt att säga det, men det var en mycket allvarlig sak. Herr Palme sade: »Segrar majoriteten, är det troligt, att ingenting händer.» Vad betyder det? Jo, det betyder att man sätter sig över riksdagens beslut. Var det den saken som herr Palme menade? Jag misstänker det. Jag blev både ledsen och glad, när jag hörde herr Palme säga det. Jag blev glad så till vida, att om majoriteten skulle segra, har jag naturligtvis ingen anledning att beklaga detta. Skulle det bli så, att ingenting händer i år — jag vill tolka allting välvilligt — då får såväl skolöverstyrelsen som departementschefen tid på sig att grundligt penetrera problemet. Men skall man tolka herr Palmes uttalande på det sättet, att regeringen tänker sätta sig över riksdagens beslut, då vill jag inte fortsätta diskussionen längre, ty jag tillhör inte konstitutionsutskottet — jag hoppas dock att så inte är fallet.

Vi inom utskottsmajoriteten har försökt att bedöma detta på ett nyktert och kallt sätt. Vi vill ha den extra matematiktimmen, men vi har inte någon övertro på den.

Herr Palme nämnde också att det skulle bli så utomordentligt bra i hemmen sedan den nya anordningen genomförts. Jag hoppas det, herr Palme, men jag är inte så säker. Vi kommer att följa hur det går. Utskottsmajoriteten har velat vara med om en förbättring av matematikundervisningen, men vi har inte velat vara med om en förlängning av tiden i skolan.

Jag vill bara tillägga en enda sak. Det har sagts både i propositionen och av herr Palme att det blir mindre hemarbete om man följer propositionens linje. Vilken garanti har vi för det? Jo, herr Palme sade att skolöverstyrelsen skall utfärda bindande anvisningar. Får jag fråga herr Palme: Gäller dessa bindande anvisningar för skolans alla lärare? För någon månad sedan gick ge-

nom tidningarna en sak som nog alla skolintresserade såg. Det var en kemilärare som gav så långa läxor, att barnen inte hann läsa någonting annat. När det gäller hemuppgifterna har barnen alltså att taga hänsyn inte bara till matematiklärarna utan till samtliga lärare i skolan. Jag hoppas, att frågan får en god lösning, men jag är på denna punkt inte övertygad om att skolöverstyrelsen ens med de bästa avsikter kommer att lyckas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är verkligen inte på det sättet, att den här frågan är resultatet av ett olycksfall i arbetet, herr Näsström! Det rör sig inte heller om något påhitt från min sida, utan det är en ovanligt samlad sakkunnig opinion som står bakom detta förslag. I denna fråga är regeringen verkligen samlad, och även om den nuvarande statsministern var ordförande i skolkommissionen, så har han därmed ingalunda försvurit sig åt att man i evärdliga tider skall betrakta ett fixerat timantal som en helig siffra. Han är tvärtom i hög grad engagerad i denna politik, som ju inte syftar till något annat än att förstärka våra resurser av tekniskt och naturvetenskapligt utbildad arbetskraft. Jag vet att det antytts här i riksdagen och även i herr Näsströms inlägg att lösningen av den här frågan kostar pengar samt att finansministern följaktligen gärna borde se att regeringens proposition inte bifalles på den här punkten. Även denna uppfattning, ärade kammarledamöter, bygger på ett fullständigt misstag, vilket jag ber att få understryka på det kraftigaste. Det väsentliga är, och det måste man hålla i minnet för att förstå bakgrunden till denna pedagogiska debatt, att det gäller en allmän fråga som berör hela vårt samhälle och inte en i inskränkt mening pedagogisk angelägenhet. Nu är jag tyvärr klämd mellan denna och en i andra kammaren samtidigt

Ang. ökning av antalet matematiktimmar i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

pågående debatt, så jag skall försöka koncentrera mig till några väsentliga punkter.

Jag vill därvid erinra om det allmänna resonemanget när det gäller prognoser om behov av olika slag av arbetskraft som vårt samhälle behöver. Herr Palme nämnde en siffra om 1 400 elever som tar studentexamen i vår på den matematiska linjen, och jag tror också han nämnde att av dessa kommer omedelbart inte mindre än cirka 1 000 att gå till de tekniska högskolorna. Då har vi futtiga 400 kvar för att rekrytera alla andra högskolor som kräver matematiskt utbildad arbetskraft, och vi har dessutom alla de stora naturvetenskapliga fakulteterna som har ett praktiskt taget omätligt behov av arbetskraft. Detta är utgångspunkten för resonemanget. Det är ingen tillfällighet att näringslivets organisationer, t. ex. Industriförbundet, och många andra som känner ansvar för arbetsmarknaden har varit djupt engagerade i den här frågan. Detta är väl också förklaringen till att den allmänna opinionen, representerad av pressen, har deltagit i denna debatt, både med utgångspunkt från arbetsförhållandena i skolan och mot den bakgrund som jag här försökt skissera. Det är dessutom bråttom. Det är nu de stora årskullarna passerar realskolan och enhetsskolans högstadium. Det är nu vi har en chans att försöka få en annan inriktning när det gäller ämnesval och linjeval på gymnasiet. Om några år är det för sent, och man kommer med rätta på 1960-talet att kunna fråga, vad vi gjorde för att medverka till en vettigare inriktning av t. ex. studentexamen.

Det är självfallet att man mot en sådan bakgrund kan säga, att det verkar litet löjligt när regeringen och utskottets reservanter kommer släpande med en enda matematiktimme. Är nu denna så otroligt viktig? Kan vi nå så otroliga resultat med en sådan timme? Detta är utgångspunkten för det fortsatta resonemanget.

Skolöverstyrelsen — och även jag själv — har också talat om en rad and-

ra åtgärder. Det är åtskilligt som kan göras och som också göres, men kvar står ju detta faktum att det är matematiken som skrämmer de unga i de årskullar då man skall välja fortsatt utbildning. Detta gäller inte bara gymnasiet. Vi bör ingalunda underskatta att åtskilliga som reflekterar på att söka sig till tekniska gymnasier eller annan liknande yrkesutbildning där man behöver ett visst tekniskt och matematiskt underlag många gånger skräms bort genom att de tror att de är så dåliga i matematik.

Nu säger herr Näsström att detta är ju gott och väl, men om man ökar undervisningen med en timme, är det då någon i denna kammare som tror att skolberedningen och riksdagen 1962 har någon chans att ändra på det som en gång gjorts. Jag vill försäkra att den chansen är mycket stor. Den är verkligt betydande. Det är en av de väsentliga uppgifterna för skolberedningen att försöka få en uppfattning om skolans mål och det pågår en undersökning i samarbete mellan beredningen och Studieförbundet Näringsliv och samhälle. Denna undersökning har bl. a. till uppgift att försöka få en uppfattning om vad det är som vi lär ut i skolan och vad som samhället och näringslivet egentligen behöver. I den undersökningen intar matematiken en mycket central plats. Även om jag bara talar å mina egna vägnar, så kan jag försäkra att jag inte ett ögonblick står främmande för tanken att komma fram till en annan inriktning av matematikundervisningen genom en omläggning av denna. Men det är en helt annan historia. Det kan vi inte göra i dag, vi kan inte göra det i år eller nästa år, utan det är en historia på ungefär tre års sikt, och då är på nytt den stora chansen förbi. Då har de stora årskullarna redan passerat realskolan, och då står vi med den nya enhetsskolan. Vi står kanske med nya kursplaner i matematik, och vi har lägre timtal, men vi har samtidigt en felaktig inriktning när det gäller yrkesutbildningen och linjevalet på gymnasier, vid universitet och högskolor. Det är ganska märkligt, att

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

man inte som förälder — och vi är väl också föräldrar här i kamrarna — har en ganska spontan upplevelse av vad matematikläxor betyder. Det har framhållits av herr Nestrup, som har erfarenhet från skolans värld. Han drog inga slutsatser av sitt resonemang, varför det kommer att bli intressant att se hur han voterar. Det har framhållits av herr Palme — och det har även understrukits i skolöverstyrelsens utlåtande — att man faktiskt skulle kunna tala om en terror i hemmen. Hur många privatlektioner går inte åt för matematiken? Och hur går det till i praktiken? För att inte ge någon skräckbild skall jag citera skolöverstyrelsens framställning på denna punkt: »Det tycks vara ett allmänt intryck bland matematiklärarna på de stadier, som representeras av realskolans högre klasser och gymnasiets lägre ringar, att tillräcklig tid icke står till förfogande för övningsmomentet i undervisningen. Därigenom kommer det ena viktiga kursavsnittet att avlösa det andra i så snabb takt, att möjligheten till ett lugnt och grundligt inlärande ej föreligger.» Om man roar sig med att studera sina egna barns hemläxor och går igenom de — som någon sagt i andra kammaren — obefintliga läroböckerna i matematik, så finner man att metoden är den att lärarna ständigt går igenom nya moment och generöst hänvisar barnen till att hemma klara övningsexemplen. Den timme vi här har föreslagit har icke någon annan uppgift än att barnen under lärarens ledning i skolan skall få klara av en väsentlig del av de hemläxor och de övningsexemplen, som de annars med växlande framgång får traggla med hemma.

Nu säger herr Näsström, som är en mycket skicklig man, — och jag har anledning till tacksamhet mot honom i många sammanhang — i en replik till herr Palme att han är överens med denne om att en förstärkning av matematikundervisningen behövs. Låt oss då gå över till herr Näsströms egen argumentation och helhjärtat acceptera att vi alla önskar en förstärkning av matema-

tikundervisningen. Låt oss alltså begränsa diskussionen till frågan om utskottets eller reservanternas väg är den bästa. Jag slår då fast, ärade kammarledamöter, att vi i den fortsatta debatten inte behöver motivera för varandra att matematikundervisningen bör förstärkas. Vi behöver inte ta upp alla dessa talrika exempel, utan vi kan alltså gå vidare till själva förslaget. Då bör man bl. a. uppmärksamma följande argument i utskottets skrivning och herr Näsströms argumentering. Man talar i vissa ögonblick om en förlängning av skoldagen. Det låter ganska hemskt, att man vill förlänga skoldagen med en hel timme, när vi vuxna håller på att få kortare arbetstid. Men ibland talar man om den oerhörda arbetsbörda skoleleverna har totalt. Det är ett riktigare begrepp. Herr Näsström nämnde 50 timmar, och jag vill inte protestera. Men, herr Näsström, det är väl på den punkten vi skall mötas. Det är ju lärarnas nästan samlade erfarenhet — och skolläkarnas, numera, och Målsmännens riksförbunds — att timmarna på eftermiddag och kväll är lika pressande, om inte mer, för eleverna än timmarna i skolan. Det är ju inte så sällan man i den pedagogiska debatten får höra krav på avskaffande av all läxläsning och att man skall befria hemmen — inte minst de trångbodda hemmen — från bördan att ha läxläsande barn hemma. Vad är det då man föreslår? Jo, man föreslår att skolan skall ta hand om denna verksamhet. Man vill ha anslag till läxläsning i skolan under sakkunnig ledning och en hel del annat. Här föreligger nu ett försök på en punkt, men på en mycket central punkt, att tillmötesgå dessa önskemål. Jag är för min del fullständigt övertygad om att en ökning av veckotimtalet med en timme kommer att i långt högre grad motsvaras av en sänkning av barnens arbetsbörda hemma. Det blir en minskad arbetstid, inte en ökad.

Men eleverna, säger herr Näsström — och det är jag övertygad om, med ett äkta patos — blir inte tillfrågade. De har ingenting fått säga. Ja, är utskotts-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

majoriteten så säker på att inte detta argument skulle kunna användas av mig också? Jag kan fråga: Törs ni å er sida förvägra eleverna denna hjälp? Är ni alldeles säkra på att detta uppskattas?

Femdagarsveckan är ju ett helt annat argument. Det är självfallet, även om det är riskabelt att säga någonting om femdagarsveckan när man är ecklesiastikminister och valstrider rasar i skolorna, att den frågan inte kan lösas genom att man skär ned timplanerna med en timme här och en timme där. Detta är en helt annan aspekt på denna fråga, som är lika lättlost eller svårlöst vare sig vi har 35 eller 38 timmars vecko-timplan. Det är helt andra grepp som där är nödvändiga för att komma till rätta med problemet. När nu skolöverstyrelsen föreslår försöksverksamhet på vissa orter är det inte meningen att sänka timtalet, utan meningen är ju att laborera med lovdagar i första hand och över huvud taget med hela årscykeln.

Vidare, herr talman, skulle jag vilja liksom herr Näsström se litet allvarligt på vad vi kan kalla för den konstitutionella bakgrunden, den situation som riksdagen skulle kunna försätta regeringen och skolöverstyrelsen i, om man följer utskottets förslag. Här är alltså läget det, att den sakliga argumentationen för förslaget om en extra matematiktimme är så stark att utskottet nästan med entusiasm har anslutit sig till det och inte motsätter sig det, men samtidigt är man så starkt bunden av det nuvarande veckotimtalet — det är egentligen ingenting annat man är bunden av — att man helt i blindo föreslår att compensation för den extra matematiktimmen skall tas någon annanstans, från något annat ämne. Det var ju mycket typiskt, att herr Nestrup — jag vet fortfarande inte på vilken linje han kommer att hamna — inte med ett ord berörde den saken. Han bara önskade varmt en förstärkning av matematikundervisningen — sedan får väl regeringen och skolöverstyrelsen klara det hela.

Herr Näsström ägnade inte många minuter, ja, knappt någon minut i sitt an-

förande åt att tala om för kammaren vad som egentligen nu skall bli resultatet. Det vore värdefullt, om någon från utskottsmajoritetens sida nu när denna debatt ändå kommer att bli uppmärksammas pekade på det ämne, som jag skall kasta mig över. Någon vägledning bör ju även en ecklesiastikminister kunna begära av riksdagen, om riksdagen går på en annan linje.

Här är verkligen inte fråga om att sätta sig över något riksdagsbeslut, utan frågan är: Vad kommer att ske? Skall vi ta ämnet gymnastik? Skall vi alltså göra ett generalangrepp mot gymnastik och idrott här i landet, eller skall vi på nytt börja diskutera kristendomsundervisningen här i riksdagen? Skall vi få nya uppsplitande strider mellan olika ämnen? Detta blir resultatet av ett bifall till utskottets förslag, enligt vad jag kan förstå. Och jag vill parentetiskt stryka under en rent teknisk sak. Att nu på några veckor göra om timplaner, att i många fall kanske tvingas att dra in tjänster och flytta lärare — gymnastiklärare, kristendoms lärare eller historielärare eller vad det kan bli fråga om — samtidigt som skolberedningen under min ledning arbetar med förslag till nya kursplaner och över huvud taget, som jag nyss sade, har hela frågan om skolans mål som en huvuduppgift, detta skulle väl ändå vara en politik, som skulle kunna betecknas som kortsiktig och planlös och ganska äventyrlig.

Till sist, herr talman, vill jag säga att regeringens och skolöverstyrelsens förslag inte innebär, att matematikundervisningen skall förstärkas på något annat ämnes bekostnad. Detta vore inte någon särskilt trevlig utväg — en förskjutning mellan ämnen är en allvarlig och komplicerad sak, som jag nyss sade — och vi kommer därför vid ett bifall till utskottsförslaget, vad jag kan förstå, att hamna i en fullkomligt omöjlig situation, såvida man inte tycker att det vore ganska bra att det över huvud taget inte blir någonting alls. För att svara herr Näsström, så att herr Palme skall slippa göra det, vill jag säga att utskot-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

tets tveklösa tillstyrkan av den extra matematiktimmen — får den egendomliga konsekvensen — såvida inte man helst ser att hela frågan faller — att vi här står med två tomma händer. Jag vill därför, herr talman, vädja till kammarens ledamöter att inte fatta ett beslut som skulle komma att skapa en allmän tveksamhet om vad som vore bäst att göra — att åstadkomma nya konflikter mellan representanter för olika ämnen eller att i praktiken omöjliggöra ett förverkligande av både regeringens och riksdagens uttalade önskan om en förstärkning av matematikundervisningen. Det är ju det som är det tragiska eller det pikanta — på vilken nivå man nu vill befinna sig — att vi är överens i sak men att utskottsmajoritetens linje innebär ett allmänt kaos under de närmaste månaderna för att komma ur det dilemma man då eventuellt skulle sätta myndigheterna i.

Herr NÄSSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att min vän herr Edenman är mycket energisk för sin sak här, och att han råkar glömma i vilken kammare han befinner sig får vi väl ha överseende med.

Herr Edenman började med att tala om pengarna. Utskottsmajoriteten har framhållit, att man utan olägenhet för den sak det här gäller kan spara i det närmaste en och en halv miljon kronor. Jag vet, herr talman, att det är bara kanske en promille av det underskott vi har att täcka, men jag skulle tro att fortfarande är en och en halv miljon ganska mycket pengar, och vi har ansett att vi bör föra fram det besparingsförslaget.

Herr Palme nämnde något om att finansministern tillstyrkt. Mig veterligt fanns inte detta förslag vid den tidpunkten, men oavsett hur det är med den saken anser vi att det här gå att spara en del pengar.

Herr Edenman sade, att chansen att ändra på det här år 1962 är mycket stor. Då skulle jag vilja fråga alla, som

på något sätt har arbetat i någon skolstyrelse: Hur skulle det gå till? Får jag berätta, att när vi i skolkommissionen hade ett sammanträde med företrädare för alla ämneslärare, kom vi först tillsammans överens om att vi skulle försöka begränsa lästiden. Sedan skulle var och en ämnesföreträdare tala om hur mycket han ansåg att hans ämne behövde per vecka. När vi summerade ihop det, vad kom vi till för resultat? Jo, vi skulle ha måst öka lästiden med 5 timmar per vecka, om dessa ämnesrepresentanter skulle fått som de velat, trots att vi kommit överens om att vi skulle försöka minska på lästiden.

Jag skulle tro att den departementschef som sitter år 1962 — jag hoppas att det är min vän herr Edenman — kommer att få ett mycket hårt arbete på den punkten. Det tror jag alla i denna kammare förstår.

Det har här talats om arbetet i hemmet. Jag vill erinra om att när skolkommissionen framkom med sitt förslag om att lästiden i skolan skulle förkortas till 36 timmar, så skrev vi dessutom, att hemarbetstiden skulle avkortas väsentligt och att man borde börja med den. Vi hade alltså ingen ensidig inställning till lästiden i skolan, som herr Edenman nyss ville göra gällande.

Herr Edenman nämnde något om femdagarsveckan. Kan vi ändå inte vara överens om, att ju färre timmar man har att tränga ihop från sex dagar till fem dagar, ju lättare går det att ordna den saken, även om man kanske måste tillgripa en del lov dagar och sådant? På den punkten behövde vi inte vara oense, ty det kan inte vara riktigt att såsom herr Edenman säga, att det inte skulle betyda någonting om det är 35 eller 38 timmar som skall trängas ihop. Det kommer att betyda ganska mycket!

Sedan kom herr Edenman in på problemet om var vi skall ta den extra timmen och herr Palme lade ut texten i den delen ganska fylligt. Om jag fattade herr Palme rätt var den ädla avsikten att på denna punkt lägga ut texten på ett sådant sätt, att de som slår vakt

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

om gymnastik skulle bli förskräckta, att de som slår vakt om kristendom skulle bli förskräckta och att de som slår vakt om teckning skulle bli förskräckta o. s. v. Jag fick det intrycket. Och då vill jag fråga herr Edenman: Hur kan skolöverstyrelsen rekommendera kommunerna att gå in för femdagarsvecka och därmed förkorta lästiden, om det är alldeles omöjligt för samma skolöverstyrelse att göra den operationen i år?

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall inte polemisera med herr Näsström angående ekonomien i detta fall. Jag har redan talat om vad det innebär i det större sammanhanget, men jag kan tillägga att det är ytterligt tveksamt om man uppnår de besparingar, som utskottet här räknar med. Vi vet ju mycket litet om hur många heltidstjänster som måste tillgripas, eller om man kan klara saken med timtjänst och övertimmar eller inte. Den besparing man skulle kunna vinna genom ett bifall till utskottslinjen är inte på något sätt så överväldigande, att den skulle vara ett argument i denna diskussion.

Jag begärde närmast ordet för att svara på den direkta frågan hur man skall kunna tänka sig att minska timtalet år 1962. Där, herr Näsström, har vi den stora skillnaden mellan den metod, som skolberedningen nu använder, och den som tidigare var den vanliga när man gjorde upp kursplaner och timplaner. Det kommer inte att gå så till, att alla representanter för olika ämnen får tala om för beredning, regering och riksdag vad de önskar. Då är de omätliga, det vet vi alla, och då räcker inte veckodagar och veckotimmar till över huvud taget. Därför har vi, som jag också nämnde, en helt annan metod: att till utgångspunkt ta samhällsbehovet. Vi frågar myndigheter, industrier, verkstäder, hantverk, bönder: Vad är det ni kräver? Vi tar upp några centrala ämnen, däribland inte minst matematiken. Vi kommer att märka, och vi har re-

dan märkt, att det är på många områden — inte minst när det gäller matematik — som kunskaperna i mycket liten utsträckning kommer till användning. Däremot har många arbetsgivare och många elever när de kommit ut i yrkeslivet sagt, att de skulle ha haft stor nytta av andra angivna kunskaper.

Jag har vid andra tillfällen offentligen sagt, att jag är den siste som skulle vilja sätta en större slant på de nuvarande kursplanerna. Jag tror att de är felaktiga så där i största allmänhet allihop. Det är arbetet på att förbättra dem som nu skall genomföras. Med den bakgrunden har det, herr Näsström, ingen betydelse om vi under denna övergångstid med en annan motivering vill göra vårt yttersta för att få en annan inriktning på yrkesval och linjeval.

Detta är huvudargumentationen på den här punkten.

Herr NESTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har talats här om att eleverna numera skulle ha 50 timmars arbetsvecka. Jag tror inte det överensstämmer med verkligheten. Då glömmar man väl ändå bort att eleverna i 4⁵, 3⁵, 5⁵, och 4⁴ och motsvarande stadier har skrivningar en eller två gånger i veckan, och till dessa dagar förekommer föga läxläsning. Dessutom har vi idrottsdagar och allt möjligt sådant, så att 50 timmars arbetsvecka lär de väl inte kunna komma upp till utom i sällsynta undantagsfall.

Så har det varit fråga om eleverna har blivit tillfrågade. Ja, man brukar ju bevars inte fråga eleverna i sådana ting, men jag har faktiskt gjort det den här gången. Det visade sig, att de så gott som 100-procentigt tyckte att det vore bra om de fick en matematiktimme till i 4⁵ — det var elever i den klassen jag frågade och det är de som är hårdast klämda.

Vad beträffar beskringen av timantalet hade kanske ecklesiastikministern inte uppfattat att jag sade, att om detta inte går att ordna innevarande år, så

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

finns det väl möjlighet för ecklesiastikministern att komma med något förslag till nästa år. Ingen har ju en bättre överblick över var man skall sätta in en sådan aktion än ecklesiastikministern och skolöverstyrelsen. Vi kan väl vänta med beskränningen till nästa år, om det är omöjligt att få något gjort i år. Jag håller med ecklesiastikministern om att det kan vara ytterst svårt att kunna åstadkomma en beskränning av andra ämnen redan i år, eftersom alla rektorer redan nästa månad skall ange hur många timmar de behöver i olika ämnen. Till dess kan det väl inte bli klart. Om ett år skulle det kanske vara möjligt.

Jag kan tala om för ecklesiastikministern, att jag skall rösta för reservationen, ty jag är av den uppfattningen att det är absolut nödvändigt att nu göra någonting åt matematiksituationen.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Näsström antydde att jag skulle brista i respekt för regeringsformen och riksdagens beslutanderätt. Jag vill betyga, att det inte alls har varit min avsikt. Jag sade, att de praktiska svårigheterna att genomföra utskottets förslag sannolikt är så stora, att det icke kan bli någonting av det hela. Den punkten har sedan ecklesiastikministern vidare utvecklats, varför jag inte behöver göra det.

Herr Näsström använde en analogi, som jag tror har ett ganska stort intresse i det här sammanhanget. Han sade så här: Tänk om en arbetsgivare, t. ex. en kontorschef, sade till sin personal, som hade mycket övertid, att nu har ni så mycket övertid så att vi ökar den ordinarie arbetstiden med en timme — vad skulle då fackföreningen säga? Det var nämligen så den här extra matematiktimmen skulle verka, enligt herr Näsströms mening.

Denna analogi håller endast under en förutsättning, nämligen att läxläsning och hemarbete för skolbarn och övertid för löntagare som är anställda på kontor

är samma sak. Nu är det inte på det sättet. Hemarbetet ingår ju i skolarbetsdagen. Denna består av två ting, nämligen dels lektionstimmarna i skolan och dels hemarbetet. Det är det begreppet vi måste utgå ifrån. Ökar vi på den ena sidan, men kompenserar ökningen på den andra, blir totalresultatet detsamma.

Genom att använda denna analogi tycker jag att herr Näsström på ett förtjänstfullt sätt har belyst, att reservanternas förslag *icke* innebär en ökning av elevernas arbetsbörda, ty det är ju det saken gäller. Jag vill återigen upprepa att det här icke är fråga om en ökning av den totala arbetstiden för skolbarn. Det är fråga om ett underlättande av hemarbetet. Och därför ber jag än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl svårigheten att i denna fråga komma fram till en lösning, som tillfredsställer alla. Att matematikundervisningen bör förstärkas tycks allihop vara överens om, och till detta krav vill också jag ansluta mig.

Vi lever ju i teknikens och inte minst på detta område den internationella konkurrensens tidevarv. Jag anser dock att denna förstärkning bör ske inom ramen av det nuvarande timantalet per vecka. I relation till den allmänna arbetstidsförkortningen och de på visst håll, särskilt på landsbygden, försvårade möjligheterna att anlita de vanliga kommunikationsmedlen verkar en utökning av det totala timantalet både omotiverad och svårrealiserbar, detta inte minst med tanke på de fördyringar, som jag är övertygad om kommer att drabba kommunerna genom den dubbling av skolskjutsarna, som i många fall kan bli nödvändig. Vi vet också att det finns många elever på landsbygden som när de går i realskolan måste anlita tågförbindelser, och det är inte så säkert att tågförbindelserna rättar sig efter en utökad lästid.

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

När nu frågan för dagen gäller en försöksperiod på tre läsår, nämligen 1959/60, 1960/61 och 1961/62 och omfattar enhetsskolans två högsta klasser, realskolan och flickskolan, bör enligt mitt förmenande en förstärkning av matematiken kunna inarbetas i timplanen för dessa berörda klasser utan att en ökning av veckotimantalet behöver företagas.

En fördel med den planerade förstärkningen av matematikundervisningen är också dess huvudsakliga uppläggning som ersättning för det hemarbeta, som nu åläggs eleverna. Många föräldrar och många målsmän har inte själva fått den utbildning, som vore erforderlig för att kunna ge sina ungdomar hjälp och handledning. Denna uppgift skulle nu åläggas kvalificerade lärare, och jag förutsätter härvid, att den nuvarande bristen på kvalificerade matematiklärare med det snaraste avhjälpas. Genom denna anordning skulle det handikapp, som under nuvarande förhållanden drabbar många av landsbygdens studerande ungdomar och ungdomar från övriga kroppsarbetande yrkesgrupper, bortfalla eller åtminstone förminska.

Jag kan för min del helt ansluta mig till utskottets förslag. Men jag vill framhålla, att om den föreslagna matematiktimmen förlägges inom den nuvarande veckotidens ram, så protesterar jag allvarligt mot att detta skulle kunna få gå ut över kristendomsundervisningen — den är ju ett av de bytesobjekt, som tidigare har förekommit i diskussionen och som även nämnts här i dag.

I den tid vi lever i med dess tilltagande ungdomsbrottslighet och upplösning av de samhällsbyggande normerna över huvud taget behövs mer än väl den religiösa fostran och de etiska och moraliska normer, som en på rätt sätt meddelad kristendomsundervisning kan ge. Jag känner mig ganska övertygad om att det inom den nuvarande kursplanen finns andra ämnen, där undervisningen kan minskas utan att vare sig undervisningen eller eleverna blir lidande.

Herr talman! Jag vill sluta med att på-

peka, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det är riktigt, som det har sagts här tidigare i dag, att den fråga vi nu behandlar har vållat stor uppmärksamhet ute i landet. Man har till och med i vissa tidningar kunnat läsa att detta var en fråga, som skulle avgöras så att yngre riksdagsmän skulle stå emot äldre riksdagsmän — vederbörande har alltså menat, att det här skulle gälla en generationsväxling. För min del tror jag inte att detta är fallet utan att de olika grupperna efter saklig prövning av det föreliggande förslaget kommit fram till olika uppfattningar om hur frågan rent praktiskt skall lösas. I likhet med flera andra talare vill jag också framhålla, att både utskottet och reservanterna är fullständigt ense i själva sakfrågan.

Den motivering, som statsrådet Edenman och herr Palme här har framfört när det gäller svårigheterna att genomföra den diskuterade ändringen i enlighet med utskottets förslag, har inte övertygat mig tillräckligt för att få mig att följa reservanterna på denna punkt. Jag skall emellertid inte nu gå in på hela det frågekomplex, som omspannar matematikundervisningens utbyggande i vissa skolor, utan här endast påvisa en hel del praktiska omständigheter, som kommunerna har att ta hänsyn till när det gäller att genomföra denna ökade undervisning. Den gäller, som redan förut framhållits, för klasserna 8 och 9 på enhetsskolans högstadium samt klasserna 3^a och 4^a i realskolan. Herr Näsström har här påpekat, att vi vill genomföra denna förstärkning av matematikundervisningen inom ifrågavarande skolstadier utan att utöka timplanen. Vi vill inte, vilket reservanterna föreslår, genomföra någon förlängning av skoldagen.

Jag sade förut, att vissa praktiska detaljer uppkommer när man skall genomföra denna reform ute i kommunerna.

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Helt naturligt kommer skolskjutsarna härvidlag på ett särskilt sätt in i bilden. Det torde vara känt för de allra flesta kommunalmän, att dessa skolskjutsar redan nu vållar mycket stora bekymmer framför allt i de mera landsbygdsbetonade kommunerna. Den som något har sysslat med att plocka ihop det pussle, som organisationen av våra skolskjutsar är, vet vilka stora svårigheter det här gäller. Svårigheterna blir minnsann inte mindre om det förslag, som nu föreligger ifrån reservanterna, skulle vinna riksdagens bifall.

Nu sägs det visserligen från reservanternas sida, att det finns stora möjligheter att anordna extra skolskjutsar. Såsom här tidigare har påpekats är emellertid dessa möjligheter begränsade till två extraskjutsar, och jag tror att de möjligheterna redan nu är utnyttjade inom de allra flesta kommuner och samhällen, som över huvud taget har skolskjutsar, så på den vägen är det nog inte mycket att vinna. Såsom statsutskottets vice ordförande här har påpekat är det redan nu åtskilliga kommuner, som helt och hållet på egen hand får bekosta extra skolskjutsar för att undvika onödigt långa väntetider för eleverna.

Jag hade för en tid sedan nöjet att i mitt hemlän deltaga i en rad regionkonferenser, där enhetsskolans genomförande diskuterades, och jag måste betyga att det fanns ett mycket starkt positivt intresse för denna skolform bland kommunalmännen. Men det var en sak som i högsta grad bekymrade dem, nämligen skolskjutsarna. Vid praktiskt taget varanda konferens gjordes det en hemställan till skolöverstyrelsens representanter, att dessa skulle ta kontakt med trafikföretagen för att på den vägen försöka komma fram till en bättre samordning mellan skolskjutsarna och den övriga persontrafiken. Trafikföretagen är inte ovilliga att ställa både rälsbussar och landsvägsbussar till förfogande, dock under en mycket viktig förutsättning, nämligen att kommunerna garanterar full betalning för extrabussarna.

Jag kan nämna ett exempel, som på ett utmärkt sätt belyser de problem som kan uppstå vid ett genomförande av reservanternas förslag. I mitt hemlän finns det en liten ort som har en egen realskola, dit åtminstone hälften av eleverna kommer med en rälsbuss, som passar vid skoltidens början. Likaledes lämnar de skolan med en rälsbuss, som passar vid avslutningstiderna. Hur kommer det att ställa sig vid denna skola om reservanternas förslag genomföres? Ja, jag tror för min del inte att SJ vill sätta in en extra rälsbuss för de få skolklasser, som skulle få längre skoltid en gång i veckan, annat än naturligtvis under den förutsättningen att kommunen själv garanterar betalningen för extrabussen. Det torde väl i stället bli så, att skoldagen förlängs inte bara för de klasser, som får den extra timmen, utan för samtliga klasser i skolan. Det är det praktiska resultatet av reservanternas förslag.

Jag vill alltså med detta resonemang säga, att man inte bör genomföra den av reservanterna tillstyrkta reformen. Den skulle betyda att kommunerna, vilka redan nu har mycket stora svårigheter med skolskjutsarna, skulle komma i ännu större svårigheter.

Reservanterna menar att detta problem kan lösas genom att man utnyttjar de håltimmar som nu finns i undervisningen. Jag är emellertid rädd för att det är på samma sätt med dessa håltimmar som med de extra skolskjutsarna, att de redan är utnyttjade — trots herr Palmes uttalande, att 37 kommuner av 38 i Norrbotten skulle kunna utnyttja håltimmar för genomförande av reformen. Om reservanterna är säkra på att det finns så gott om håltimmar, varför har de då inte föreslagit att den extra matematiktimmen skulle läggas till timplanen med utnyttjande enbart av håltimmarna? Det hade varit mycket enkelt att lösa frågan på det sättet, om det nämligen vore som herr Palme säger. Det är i själva verket ganska egendomligt, med hänsyn till reservanternas tal om det stora antalet håltimmar, att möj-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

ligheten att utnyttja dessa håltimmar över huvud taget inte har nämnts vare sig av skolöverstyrelsen eller av departementschefen.

Utöver håltimmarna har reservanterna i sitt förslag också tagit upp en annan sak som skulle kunna utnyttjas och som de kallar »m. m.». Det vore mycket intressant att av reservanterna få höra vad som döljer sig bakom detta »m. m.»!

Man har vidare talat om kostnaderna. Denna synpunkt har inte varit av avgörande betydelse för mig när det har gällt att ta ställning till förslaget. Men på s. 10 i statsutskottets utlåtande finner man en uppräknig av vad ett genomförande av reformen skulle komma att kosta och av den framgår att den sammanlagt skulle kosta 2 246 000 kronor. Då har man emellertid inte tagit upp vad de extra skolskjutsarna skulle komma att kosta. Det finns visserligen ett förslagsanslag i budgeten när det gäller skolskjutsar, men man borde för att få en riktig beräkning i denna kalkyl ha nämnt någonting också om de extra skolskjutsarna. I det fallet är nog den kostnadsram, som statsutskottet här nämnt, mera verklighetsbetonad, men härtill kommer kostnaderna för kommunerna med de extra skolskjutsarna, vilka säkerligen kommer att uppgå till ganska stora belopp. Om kommunernas kostnader finns ingenting nämnt vare sig i departementschefens, skolöverstyrelsens eller reservanternas förslag.

Det har sagts att detta förslag är tillstyrkt av de allra flesta remissmyndigheterna. Ja, det kan man hålla med om, men jag tycker nog att dessa remissinstanser är litet ensidigt sammansatta; det är framför allt läroanstalterna och vidare tolv försöksskolor. Av dessa tolv försöksskolor har dock två avstyrkt förslaget, och det skulle vara intressant att veta vilka de andra tio försöksskolorna är. Man kan ställa frågan, varför inte detta förslag remitteras till Stadsförbundet och Landskommunernas förbund, då det ju ändå är kommunerna som skall svara för förslagets praktiska genomförande. Om man hade gjort det, är jag

inte alls säker på att antalet tillstyrkande remissmyndigheter blivit så stort.

Det betonas visserligen, att det här är fråga om ett provisorium, som endast skall gälla under tre år. Jag ställer mig emellertid samma fråga som redan ställts av flera talare: Hur skall det bli möjligt att efter denna treårsperiod pruta ned timplanen till vad skolkommissionen föreslog, nämligen 36 timmar? Jag tror att det blir ett stort kruz att göra denna operation. Vi bör väl ändå sträva efter enhetliga skoltider inom alla läroanstalter och inte splittra sönder dem på det sätt som föreslås från departementshåll.

Härtill kommer att dylika provisorier många gånger utgör en källa till osäkerhet för våra kommunalmän ute i landet. De kommer också säkerligen i detta fall att ställa sig frågan: Vad skall komma efter denna treårsperiod? Jag är rädd för att enhetsskoletanken också kommer att naggas i kanten, om detta förslag blir genomfört. Man kommer att fråga sig, om det kommer att leda till en längre skoldag för eleverna när vi får den nioåriga enhetsskolan genomförd.

Till sist kan jag inte underlåta att referera vad statsutskottet och riksdagen så sent som i fjol uttalade när det gällde den timme i kristendom, som då liksom även tidigare varit uppe till debatt. Då sade utskottet och riksdagen på följande sätt: »Full enighet torde råda om önskvärdheten av att i görligaste mån söka nedbringa antalet veckotimmar.» Det var vad utskottet sade för ett år sedan, men nu, bara ett år senare, är man enligt reservanternas förslag färdig att säga någonting helt annat.

Med denna motivering tror jag att det är klokt, om kammaren följer utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag har vissa samvetsqual för att jag inte strukit mig på talarlistan inför hotet att vi skall få kvällsplenum, men jag önskar gärna

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

säga några ord i detta ämne därför att jag kan uttala mig i egenskap av lärare och förälder, således de två parter som har det största intresset när det gäller dessa spörsmål.

Till en början måste jag emellertid säga, att det som är viktigast för mig redan har sagts av ecklesiastikministern när han uttalade att man skall ta itu med kursplanerna. Kursplanerna ligger ju till grund för arbetet, och innan vi får en bearbetning och en beskärning av kursplanerna kommer vi aldrig till rätta med någonting i detta sammanhang. Om man då ser på de problem, som nu ligger före och som gäller ett provisorium, så måste jag med glädje konstatera, att ecklesiastikministern så klart har utsagt att de nuvarande kursplanerna inte är tillfredsställande och att man på den punkten kan vinna åtskilligt genom en omarbetning.

Vi skall komma ihåg att denna fråga är ganska gammal. Redan år 1933 skedde reduceringen beträffande matematiktimmarna. Det är alltså inte någonting nytt. Denna reducering har accentuerats i en höjning av kuggningsprocenten och i den ökade kvarsittningen. Det är, tycker jag, det viktigaste i denna fråga.

En annan sak är, att när herr Sträng nu med ett leende tycks gå med på en så kraftig utgiftsökning, som det här är fråga om, skall man absolut ta vara på detta tillfälle. Jag tror inte att herr Sträng kommer att le så mycket i framtiden när han får höra talas om ökade utgifter.

Vad beträffar den användning man kommer att ha av den extra matematiktimmen tror jag man har rätt att säga, att lärarna, som har undervisningen om hand, kommer att lojalt följa de bestämmelser som från olika instanser medföljer som rekommendationer. Jag tror att lärarna kommer att ägna denna timme åt övningar, och det är det väsentliga. Det finns ingen som helst frestelse från lärarnas sida att utöka stoffet, utan de kommer att hålla sig inom de kursplaner som finns. På dessa punkter är man alltså fullt enig.

Men frågan är då: Varifrån skall man ta den där timmen? Det är detta problem utskottet har gått in på, men jag är alldeles övertygad om att det inte finns någon här i kammaren, som kan peka på ett enda ämne utan att möta stark opposition. Vi har talat om gymnastiken och om kristendomen, men detsamma gäller vilket ämne man än tänker sig att ta en timme från; det gäller om historia och om alla andra ämnen. Jag tror att det är en fullständigt oframkomlig väg att, som utskottet här sagt, få en reduktion av timtalet på det sättet; man möter alltid en oerhörd opposition från ena eller andra hållet.

Jag ansluter mig också till tanken, att det inte är fråga om en utökning av matematikkursen utan närmast om en hjälp. Jag måste här i kammaren uttala min stora beundran för de föräldrar och barn som klarar den svåra matematiken. Det finns dock hem där man har ytterst små möjligheter att hjälpa barnen, dels av brist på tid och dels beroende på andra förhållanden. Vi vet — och jag har lång erfarenhet i det fallet — hur besvärligt det är för många barn att klara matematiken, och därför tror jag att det är bättre att barnen får sakkunnig hjälp i skolan en timme än att de sitter hemma och tjarar på föräldrarna, som kanske inte har möjlighet att hjälpa dem.

Jag skulle i sammanhanget vilja föra fram en annan tanke. Det vore dock en möjlighet att förstärka matematiken inte genom att öka antalet veckotimmor för barnen, utan genom att öka antalet lärartimmor. Inom det obligatoriska skolväsendet förstärks ju matematikundervisningen genom att man delar klassen och låter läraren undervisa halva klassen åt gången. På det sättet ökas endast antalet lärartimmor. Man skulle här på liknande sätt kunna undervisa halva klassen åt gången. Därigenom skulle det bli möjligt att differentiera elevmaterialet och nå bättre resultat. Halva klassen kunde undervisas på en av de timmar man redan har, och den andra hälften

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

av klassen kunde undervisas på den timme som tillkommer. Jag har talat om saken med lärare, som undervisar på detta stadium, och de anser att man vinner åtskilligt genom en sådan anordning, men att man inte når samma effekt som genom en ökning av timantalet för eleverna. Jag har själv erfarenhet av detta, och jag ser det som en mycket god utväg. Med hänsyn till motståndet från lärarna på detta skolstadium kan jag inte direkt föreslå det, men jag skulle i alla fall vilja rekommendera att man överväger möjligheterna att åstadkomma en förstärkning genom att dela klassen, bibehålla antalet elevtimmar och öka antalet lärartimmar med en.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, herr talman, men jag vill gentemot herr Näsström säga, att man just genom denna anordning kanske kan utnyttja håltimmarna bättre än han tror, åtminstone då det gäller de större skoldistrikten. Vi har nämligen ingen chans att ordna två olika skolskjutsar på eftermiddagarna, utan eleverna måste ibland vänta en timme på skolskjutsen, som i regel inte går förrän klockan 4. Då skulle man kunna hålla eleverna sysselsatta genom att sätta in en timme där.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservanterna. Jag tror att vi har tillfälle att här ge föräldrar och barn ett verkligt stöd och att åstadkomma någonting på längre sikt, samtidigt som vi avvaktar förslaget från skolberedningen, som nu skall ta upp problemet i dess helhet. Jag ber alltså att få tillstyrka reservanternas förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Meningen med hela det förslag, som departementet lagt fram, är ju att vi skall få ett större antal ungdomar som går till teknisk utbildning och framför allt till de tekniska högskolorna. Herr Palme började sitt anförande med att understryka det, ecklesiastikministern talade om en förstärkning av teknisk och naturvetenskaplig arbetskraft

och skolöverstyrelsen säger i sin framställning till Kungl. Maj:t: »I hela världen och icke minst i vårt land dominerar nu bland skolans och den högre utbildningens problem frågan om hur man snabbast och effektivast skall kunna råda bot för den tilltagande bristen på tekniker och naturvetare.»

Man tänker sig nu att klara det problemet genom att utöka undervisningen, eller rättare sagt övningsmomentet i matematik, med en timme i veckan. Ja, vad är det man når på detta sätt? Jo, det har herr Nestrup som erfaren skolman talat om för oss. Han ansåg att det skulle vara mycket bra om man genom ökningen kunde hjälpa de elever som nu blir kuggade i matematik, som har ett BC, så att de i stället får ett B. Men är det verkligen sådana elever, som skall gå vidare till den högre tekniska utbildningen och fylla kadrerna vid våra tekniska högskolor? Det tror väl ändå ingen människa, utan meningen måste ju vara att man skall ta vara på matematikbegåvningarna; det är de som skall gå vidare på denna väg. Och om vi här i landet misslyckas med rätt mycket, så har vi dock inte misslyckats på det sättet att vi hindrar begåvningarna att komma fram — de finner alltid utvägar. Vi behöver alltså inte i detta sammanhang bekymra oss för begåvningarna, utan frågan här gäller, som herr Nestrup mycket öppenlyst erkände, att hjälpa elever med underbetyg att åtminstone komma upp till ett godkänt betyg.

Det har sagts att praktiskt taget alla remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Herr Palme var särskilt angelägen om att påpeka att även Skolläkareföreningen har gjort det. Ja, om man läser Skolläkareföreningens yttrande, finner man på slutet att föreningen »inte vill motsätta sig» en tillfällig åtgärd, men den konstaterar att den inte tror på förslaget. Föreningen konstaterar också att man skulle kunna vinna samma effekt på ett helt annat sätt, det sätt som herr Källqvist nyss var inne på, nämligen med delade klasser.

Ang. ökning av antalet matematiktimmar i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Skolläkareföreningen är inte så förskräckligt rädd för att reducera timantalet för gymnastik och idrott. Föreningen säger att ett sådant förfarande kunde vara en möjlig utväg i de skolor som saknar gymnastiklokaler, och om jag inte minns fel saknas ju sådana lokaler i 70 procent av landets skolor. Det förefaller således som om den vägen skulle vara rätt framkomlig.

Är det verkligen på det sättet, herr Palme, att utskottets majoritet här har varit så osäker som herr Palme vill göra gällande? I den första skrivningen stod det visserligen, att man föreslog »exempelvis gymnastik med lek och idrott», men inom avdelningen kom man så småningom fram till att utskottet verkligen inte borde blanda sig i ett avgörande om vilket ämne man skulle låta den här förstärkningen gå ut över. Åtminstone jag menade, att vi i utskottet inte är några experter på det här området; det är inte vårt bekymmer att ta ställning i den här frågan, utan bekymret är skolöverstyrelsens och ecklesiastikministerns.

Ecklesiastikministern var väldigt rädd för det här bekymret, men är man ecklesiastikminister så tycker jag att man får finna sig i att det uppstår besvärigheter av det här slaget. Skolöverstyrelsen har inte varit rädd för att peka på möjligheten att ta timmar från gymnastiken. Det står i överstyrelsens preliminära förslag, att timtalet i gymnastik med lek och idrott i vissa ringar bör sänkas från nuvarande fyra veckotimmar till tre veckotimmar. Överstyrelsen erinrar om att Svenska gymnastiklärarsällskapet givetvis har motsatt sig denna reduktion och därvid betonat den betydelse, som gymnastiken har som motvikt mot det teoretiska arbetet i läroämnena och det stillasittande som förändrats därav. Skolöverstyrelsen säger emellertid att »en gymnastiktimme visserligen ger värdefull avkoppling och hälsosam kroppsövning men att den därjämte på det stadium det gäller icke sällan medför ett trötthetsmoment som också måste beaktas». Skolöverstyrelsen är alltså inte säker på om gymnastiken alla

gångar är till nytta eller om den tvärtom kan vara till ett visst men för eleverna.

Sedan har vi frågan om avlastningen av hemarbetet. Herr Palme talade om ett Columbi ägg. Ja, här har man tydligen funnit ett Columbi ägg! Gör vi bara på det enkla sättet, att vi ökar matematikundervisningen med en timme i veckan, så försvinner plötsligt både barns och föräldrars plågor med den besvärliga matematikundervisningen. Då kommer allting att på statens bekostnad ordnas i skolan!

Vore detta verkligen ett Columbi ägg, är jag sannerligen förvånad över att man inte har kommit på det tidigare och att man inte genomför samma program över hela linjen. Jag skulle inte motsätta mig en utökning av antalet veckotimmar med sex timmar varje vecka, om man då garanterade att det inte behövdes några hemläxor i något ämne utan förstärkningen av antalet timmar i skolan räckte till för att klara alla problem. På det sättet skulle det bli en verklig reduktion av elevernas arbetstid.

Jag tror emellertid inte riktigt på ett sådant system och jag tror inte heller på dem som menar att den ifrågasatta förstärkningen skulle medföra någon minskning av hemarbetet för eleverna. Om vi bara hade matematiklärare i skolan vore det kanske inte något problem, men nu har vi — jag höll på att säga tyvärr — inte det. Vi har tyvärr inte ens kompetenta matematiklärare för det nuvarande timantalet utan antalet kompetenta lärare är alldeles för litet. Vi har i skolorna alla möjliga slags lärare — herr Nestrup var inne på detta i någon mån — och jag tror att de också vill göra sig gällande. Om jag tänker tillbaka på min skoltid minns jag ännu i dag fullt klart att jag ingavs den bestämda uppfattningen att om jag inte lärde mig skilja mellan kräftans och grodans blodomlopp skulle jag aldrig kunna klara mig här i livet. Tyvärr resonerar många lärare ungefär på det sättet. De har alltid stora krav på eleverna, och det är kanske inte något fel, utan det är varje

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

lärares ambition att han i sitt speciella ämne skall få fram eleverna så långt som möjligt.

Herr Palme sade att det ju skulle vara en strålande final på det här hälsoåret, om man krympte gymnastikundervisningen något. Men då vill jag säga att det väl måtte vara en ännu mera strålande final om man lade en ytterligare arbetsbörda på skolungdomen som redan har mer än nog att göra.

Herr Nestrup nämnde — även herr Näsström kom in på den saken — att tyskan innebar ett väldigt problem i skolan. Det framgick av en redogörelse, som herr Näsström lämnade, att den största kuggningsprocenten och de flesta underbetygen gavs i tyska. Om man funderar över den här frågan kommer man faktiskt fram till den uppfattningen att skall man hjälpa matematikbegåvningarna att komma vidare, så bör förstärkningen sätta in i fråga om tyskan. Det är ju på det sättet — det tror jag alla som haft barn i skolan har tämligen klart för sig — att matematikbegåvningarna ofta är ganska skrala i språk, medan språkbegåvningarna i stor utsträckning har svårt för matematik. Det är ett betydande antal matematikbegåvningar som kuggas ut, därför att de inte klarar språken. Fick de hjälp med språken, kom de lättare upp i högre klass, och på det senare stadiet har de möjlighet att välja bort ett särskilt besvärligt ämne och koncentrera sig på det de är begåvade för, d. v. s. matematiken. På det sättet tror jag att man skulle få fram åtskilliga elever till de tekniska högskolorna. Detta är faktiskt en idé som man borde pröva.

Ecklesiastikministern förklarade att han måste ha någon vägledning i fråga om vilket ämne han borde kasta sig över. Ja, jag tycker att han får all den vägledning han behöver, om han studerar Skolläkareföreningens yttrande, som jag nyss nämnde om, och skolöverstyrelsens. Det är onödigt att, såsom herr Palme här gjorde, söka skrämja en del av kammarens ledamöter genom att föra in exempelvis kristendomsundervisningen

i bilden. I de där båda yttrandena ges klar och tydlig anvisning på vilka möjligheter som står öppna.

Situationen är alltså inte omöjlig. Skulle den verkligen vara så omöjlig som både herr Palme och ecklesiastikministern har velat göra gällande, händer ändå ingen riksolycka, om skolöverstyrelsen och departementet finge tänka över frågan litet bättre än de nu faktiskt har gjort. Herr Näsström sade att man här kunde tala om ett olycksfall i arbetet, och den, som varit med och penetrerat frågan så grundligt som vi har fått göra i andra avdelningen, är villig att skriva under på det.

Vad jag vill komma fram till, herr talman, är alltså att kammaren med hänsyn till eleverna och till föräldrarna, med hänsyn till den besparingsmöjlighet som föreligger och till många andra skäl bör rösta för utskottets förslag som jag ber att få yrka bifall till.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson polemiserade rätt mycket mot mig i sitt anförande, och jag vill till en början svara med att ge honom en uppriktig eloge. Herr Axel Andersson har nämligen en linje. Han vill skära ned gymnastikundervisningen, och det säger han klart och tydligt ifrån. Han blottar också vad som möjligen kunde tänkas vara en hemlighet, nämligen att det i andra avdelningen fanns flera ledamöter som kunde enas om en skrivning som gick ut på att man skulle skära ned gymnastiken. Att denna rekommendation försvann tror jag emellertid icke i första hand berodde på de luftiga orsaker, som herr Andersson antydde, d. v. s. att riksdagen av principiella skäl inte ville ta ställning till den frågan, utan det berodde på något som var mycket enklare och närmare jorden, nämligen det faktum att utskottsmajoriteten inte kunde komma överens om var nedskärningen av timantalet borde verkställas. I debatten på avdelningen framfördes förslag om att gymnastiken skulle drab-

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

bas, andra väckte tanken att man borde ta den här timmen från historia och samhällslära eller från kristendomen. Det är inte av elakhet jag nämner dessa ämnen, utan de har förts på tal under diskussionerna.

Hade utskottet följt herr Axel Johannes Anderssons linje och kunnat enas om ett ämne, som man skulle skära ned timantalet för, hade kammaren ställts inför ett rellt val: skall vi ta från gymnastiken för matematikens skull eller icke? Nu föreligger inte det valet.

Det andra jag vill säga är att man här i debatten har fört in en ny fråga. Man säger: »All right, får matematiken ytterligare en timme, blir det mindre hemarbete i ämnet, så att det är möjligt att skolelevernas arbete icke ökas, men då har ni inte tänkt på de andra lärarna. Då kommer lärarna i geografi och hemkundskap och i tyska att öka hemarbetet för eleverna i sina ämnen, eftersom det blivit en minskning när det gäller matematiken.»

Jag tror emellertid att det är en alltför sinister bild av svenskt skolväsen som man ger, när man menar att det skulle utbryta en sådan form av sammansvärjning från de andra lärarnas sida och att de på detta sätt skulle ta chansen att öka elevernas hemarbete i sina ämnen bara därför att eleverna fått det litet lindrigare i matematik. Ty det är ju det som är utgångspunkten för förslaget från reservanterna, att det innebär en minskning av elevernas hemarbete. Minskat hemarbete behövs för alla, men framför allt i de fall där föräldrarna inte kan hjälpa eleverna med hemtalen eller har råd att lägga ned pengar på privatlektioner. För dem innebär förslaget en verklig lättnad i arbetsbördan.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! I detta fall finns det väl ändå ingen som på allvar tror, att en extra timme i matematik skulle medföra det stora underverket, att hemarbetet

praktiskt taget försvinner. Herr Palme och alla de andra som tror så starkt på nödvändigheten att förstärka matematikundervisningen, de har gett oss en rätt skrämmande bild av hur uselt det är ordnat på detta område. Vi befinner oss i ett så erbarmligt läge, att det behövs verkliga krafttag för att det skall bli någon ordning på det hela.

Sedan tror man, att man genom en övningstimme i räkning i veckan lyfter upp oss ur detta träsk. Nej, man får den extra timmen, men hemarbetet kvarstår i hela sin omfattning, i den mån som eleverna orkar hålla på. Sådan är naturligtvis situationen. Om den bild som man har tecknat är riktig, kommer tiden för hemarbetet inte att räcka till. Detta beror på att man har andra ämnen än matematiken att tänka på. Arbetsdagen är full, och man kan inte ägna tillräcklig uppmärksamhet åt matematiken hemma. Får man denna hjälp i skolan finns det enligt min mening alltfjämt ett stort behov av att bättra på kunskaperna också hemma. Då har skoldagen blivit förlängd, utan att hemarbetet minskat. Så enkelt är det faktiskt.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Axel Johannes Anderssons argumentering nu går ut på att den extra matematiktimmen inte betyder någonting alls. Då har han gått ifrån utskottsmajoritetens uppfattning, att den extra matematiktimmen skulle vara mycket betydelsefull. Det innebär, att herr Andersson så småningom slutit upp kring vad som bra nära ter sig som en ren avslagslinje.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste beundra herr Palmes förmåga att missförstå mig. Jag har inte alls uttryckt mig så som herr Palme sagt. Att jag menar, att det är bra att man får någon hjälp, betyder inte att jag har sagt, att någon hjälp är all den hjälp som man behöver.

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det har talats så mycket om att det förslag som ecklesiastikministern har lagt fram och som reservanterna ställt sig bakom skulle bero på ett olycksfall i arbetet. Det är inte för att diskutera den saken som jag yttrar mig. Jag yttrar mig som lekman på detta område.

Jag har fäst mig vid att herr Andersson kunnat vända på bevis i mycket stor utsträckning. Eftersom det är matematiken som det är besvärligt med och som man behöver hjälp med, skulle man behöva få hjälp i tyska. Jag tror inte att det resonemanget är riktigt. För mig har matematiken med tanke på den långsiktiga planering som herr Palme talade om i början av sitt anförande en helt annan betydelse än tyskan har.

Jag skulle också vilja framhålla, att det, såvitt jag förstår, inte bara gäller att hjälpa upp elever med B? och BC, så att de klarar sig till B, utan det är faktiskt så att det gäller att inte skrämma bort en del som har tillräcklig begåvning för matematikstudier för att kunna användas inom teknisk verksamhet men som under nuvarande förhållanden skräms bort från fortsatt matematikundervisning.

Jag skall inte gå in på de andra argument som varit avgörande för mig när jag tagit ställning i denna fråga, men jag skulle vilja dröja vid hemarbetet, en fråga som kanske blivit uttjatad i kammaren. För mig har det tett sig ganska naturligt, att det skulle vara en fördel för eleverna att få öva sig i matematik under sakkunnig ledning. Skolöverstyrelsens argumentering på denna punkt har förefallit mig i hög grad övertygande, men det är en sak som inte har berörts tidigare. Ecklesiastikministern påpekade visserligen, att många elever är så trångbodda, att de störs i sitt hemarbete, men det är inte bara trångboddheten som är störande. Det finns i hemmen många distraherande moment, som gör att hemarbetstiden inte kan utnyttjas helt. Jag tänker på radion och televisionen och på syskonskaran som leker runt omkring och som gör det besvär-

ligt för dem som skall sköta sina hemuppgifter. Jag tror alltså att den timme då de under sakkunnig ledning skulle bedriva övningar i matematik inom skolan kommer att bli oerhört mera effektiv än en motsvarande timme då de antingen sitter ensamma hemma och försöker lösa problemen eller då de får hjälp av sina föräldrar. Endast om de har möjlighet att få privatlektioner bör arbetet kunna bli lika effektivt hemma som i skolan.

Jag tror sålunda att den extra timmen visserligen medför en ökning av den schemabelagda arbetstiden för eleverna, men jag tror att den kommer att medföra en minskning av den totala tiden för matematikstudiet. Det finns väl ingen bland reservanterna som trott att allt hemarbete skulle försvinna. Trots att totaltiden minskar hoppas jag också att det skall bli ett bättre resultat av studierna. Denna extra timme skulle i så fall ta bort mycket av den irritation som alltid uppstår när man inte lyckas — vare sig det nu beror på att man inte hinner eller inte förmår — genomföra förelagda uppgifter. Detta gäller väl i lika hög grad ungdomar som det gäller oss andra. Är det så att man på detta sätt kan ta bort ett irritationsmoment, är det en sak som har positiv betydelse såväl för barnens psykiska som för deras fysiska hälsa. Jag är inte skolhygieniker, och detta säger jag endast i egenskap av lekman.

För mig har det inte varit särskilt svårt att fatta beslut i denna fråga. Jag är glad att ställningstagandet varit helt oberoende av partilinjer. Jag tycker inte heller, att det verkar som om det var någon gräns mellan generationerna, när det gäller denna reservation. Jag är visserligen ganska ny på det här stället, men måste tyvärr erkänna, att jag kommit upp i den högre medelåldern och när jag ser herr Nestrup, som också avslutit sig till reservationen, så konstaterar jag att inte heller han hör till dem som är alldeles unga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1 a.

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! När jag tar till orda i den här debatten, är det inte på något sätt som fackman. Jag skulle bara vilja ge några lekmannasynpunkter med anledning av vad som sagts i diskussionen.

Jag tror att när man diskuterar dessa frågor, är det inte bara lärarnas, föräldrarnas och kommunernas synpunkter, som man har att ta hänsyn till. Man måste också ta hänsyn till våra barns framtid, deras möjligheter att inpassa sig och anpassa sig i det samhälle som möter dem. Skolarbetet är ett mycket hårt arbete, särskilt för de elever som går i realskolans högsta klasser och över huvud taget i den högre skolan. Framför allt gäller detta de elever som utöver skolarbetet har resor under längre eller kortare tid för att komma till skolan.

När jag säger att skolarbetet är ett hårt arbete, så gäller detta för samtliga elever. Det är hårt inte bara för dem som skall klara ett godkänt betyg, utan också för de begåvade eleverna, dem som man vill ta vara på och som man vill utnyttja. Dessa begåvningar arbetar ofta mycket hårt för att kämpa sig till överbetyg och därmed få möjlighet att läsa vidare.

Skälen till att skolan fordrar mycket av eleverna i dag är dels den ansvällning av läroämnen som man har fått — det kommer många nya saker till utan att man vill reducera vad som redan finns — dels vetskapen om att tillvaron sådan den utvecklar sig också ställer allt större krav på människorna för framtiden. Detta gör att skolan allt mer måste anpassa sig till vad framtiden kommer att fordra av eleverna.

Det har sagts att man med en effektiv planering i kommunerna skulle kunna reducera timantalet och att man skulle kunna inrymma den här extra matematiktimmen, vars behövlighet man är överens om, i skolplanen. Jag tror att våra rektorer redan nu tillvaratar alla möjligheter för att undvika håltimmar. Varför utnyttjar man då inte håltimmarerna i dag? Det har nämnts i sam-

band med undersökningar som gjorts i fråga om skolskjutsarna för Norrbottens och Västerbottens läns vidkommande att man inte kunnat undvika håltimmarerna då de specialsalar, som behövs, har varit upptagna. Detta har gjort att det blir timmar över för eleverna, och det innebär att det finns möjligheter att i större utsträckning lägga in den extra matematiktimmen i de håltimmar som man har.

Att man behöver denna timme är vi alla överens om. Man behöver den inte minst ur den synpunkten, att vi har så stora klasser i dag. Det finns klassavdelningar med 35—38 elever. Klart är då att lärarna får mycket litet tid över att ägna sig åt varje elev. De kan i matematik inte ge den individuella handledning, som många elever skulle behöva. Man får för litet av inlärande och för litet av övning. Detta talar starkt för att man skall ha denna extra matematiktimme. Både föräldrar och elever har i dag bekymmer på denna punkt. Hur klarar man då detta problem nu? Jo, genom ferieläsning, med hjälp av korrespondensinstitut o. s. v. Jag tror att det i dag är få skolelever, som inte fått pröva på denna extra möjlighet för att över huvud taget kunna uppfylla de fordringar, som man exempelvis ställer i matematik.

Det har talats om nödvändigheten av att vi anordnar ytterligare matematikundervisning med hänsyn till produktionslivets behov av tekniker. Det är en väsentlig och viktig synpunkt. Men jag skulle också vilja säga, att det finns en annan synpunkt att lägga på frågan, nämligen kunskapernas egenvärde. Det har anförts i debatten, att man skulle ta denna extratimme från något annat ämne på timplanen, t. ex. från ämnet gymnastik. Några nämner ämnet kristendom, teckning eller andra ämnen. Men har man klart för sig, att skolan inte bara skall ge rena kunskaper utan också fostra personligheten, då känner jag mig mycket betänksam inför att man skall minska undervisningen i de övningsämnen, som bidrar till att fostra

Ang. ökning av antalet matematiktimmor i enhetsskolans och realskolans högsta klasser

personligheten. Vad gymnastiken beträffar har det gjorts gällande att 70 procent av skolorna i dag saknar gymnastiksal. Detta gäller kanske de obligatoriska skolorna, men knappast enhetsskolans högstadium och realskolorna. Där ligger det nog bättre till.

Det har vidare i diskussionen gjorts gällande, att man inte bör förlänga arbetstiden för skoleleverna. Jag tror inte att risken på den punkt det här gäller är så stor, ty den hjälp man kan få i skolan i ämnet matematik medför, såsom redan hävdats i debatten, att man kan minska läxläsningen i hemmen. Men om man pressar ut för mycket av arbetstiden, då har man även anledning att diskutera skolans målsättning. Vill man behålla den nuvarande målsättningen, måste man ge tillräcklig tid för att inhämta kunskaper och för att uppfylla undervisnings- och kursplanernas fordringar. Vill man inte förlänga den dagliga arbetstiden, måste man faktiskt ha en allvarlig diskussion, om man kan förkorta skoltiden på sätt som man har gjort den senaste tiden genom att övergå från fyraårig till treårig realskola o. s. v.

Utskottets vice ordförande yttrade, att om elever i dag har bekymmer för att klara realexamen, så kan de avlägga särskild realexamen. Möjlighet härtill finns vid praktiskt taget alla våra realskolor. Det är klart att det ligger något i detta, men jag måste framhålla, att de elever, som avlägger särskild examen, ju är avstängda från alla möjligheter att komma vidare i gymnasium eller till högre studier, såvida de inte vill kompletteringsläsa. Denna möjlighet innebär således, att man i regel frántager eleverna möjligheten att läsa vidare.

I anslutning till vad jag har sagt tidigare, vill jag framhålla, att man bör ha klart för sig, att det finns oändligt många elever — därvid understödda av sina föräldrar — som önskar avlägga realexamen. De vill nå detta bildningsmål. Men den treåriga realskolan har för dem blivit ett stort bekymmer. De behöver lugnare studietakt och den hjälp de kan

få genom ytterligare undervisning och övningar i skolan. Detta gör, herr talman, att jag för min del ansluter mig till yrkande om bifall till reservationen nr 1 a.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Vi är ju alla eniga om att man skall åstadkomma ökad undervisning i matematik med en timme. Men när jag lyssnat på debatten här, tycker jag, att båda parter här uttömt nästan hela den fond av bevisföring, som kan åstadkommas. För en lekman, som lyssnat, förefaller det nästan som om matchen i varje fall slutat oavgjord. Vad som förvånar mig en smula är, att både ecklesiastikministern och herr Palme — som i vanliga fall inte brukar vara så blygsamma av sig — sade till kammarens ledamöter, att man borde anvisa, från vilket ämne vi skulle ta den extra timmen; om vi skulle ta den från kristendomsundervisningen eller från gymnastikundervisningen. De trodde väl då, att de fångat nästan hela kammaren, ty är man inte intresserad av kristendomen, borde man väl vara intresserad av gymnastiken. Det kanske kan vara ganska svårt att ge ett råd på denna punkt, och jag skall inte försöka göra det heller, men jag tror inte att det kommer att bli någon väsentlig försämring, om vi tar timmen från det ena eller det andra hållet. Därmed har jag emellertid inte givit någon rekommendation.

Vad som gav mig ett visst hopp i alla fall, när skolöverstyrelsen och ecklesiastikministern var så rädda för att ta ställning till frågan, var uttalandet att det här gällde en övergångstid på tre år. Då får man kanske inte göra, som herr Näsström talade om, hur svårt det är att fråga olika lärare, hur mycket de kan pruta på sina kursplaner — det är naturligtvis ingen som vill pruta på sina planer inom sitt ämne, utan alla vill ha kvar sin undervisning för att få samma resultat. Men i detta fall tycker jag att ecklesiastikministern hade en klar linje. Här fanns det en utredning, och

Anslag till läroboksnämnden

här skulle vi fråga den och den, kanske inte inom riksdagen men på olika områden för att få fram en praktisk undervisningsplan. Detta anser jag också naturligtvis vara riktigt.

När jag lyssnat till den här diskussionen och som sagt kommit till det resultatet, att det nog beträffande de två ståndpunkterna är fifty-fifty, och bevisföringen från båda hållen inte varit sådan, att jag kunnat bilda mig en uppfattning om vad jag skall rösta på i sak, anser jag för min del att herr Einar Perssons argumentering, som gällde svårigheterna på landsbygden att ordna skolskjutsar och besvärigheterna med väntetider under håltimmar och dylikt, bör tillmätas en viss betydelse. Även om dessa skäl inte heller är så starka, anser jag dem dock vara tillräckliga för min del för att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående mom. 1 och 2 av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan samt särskilt rörande mom. 3 och 4.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. 3 och 4 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Palme m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Palme* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 1 mom. 3 och 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Palme m. fl. vid punkten angivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 68.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9**Anslag till läroboksnämnden**

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga, till Läroboksnämnden för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 236, av herr *Sundelin*, och II: 297, av herr *Ståhl m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta, att läroboksnämnden skulle avskaffas och att det under förevarande punkt uppförda förslagsanslaget av 67 000 kronor skulle utgå.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Jacobsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställas, att riksdagen måtte, med bifall till

motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1959/60 till Läroboksnämnden.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Under denna punkt föreligger en reservation, och jag skall inskränka mig till att under hänvisning till motiveringen i reservationen yrka bifall till densamma.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandlingen varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 10—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 55, i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring åt vissa f. d. anställningshavare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta mindre företags konsolidering

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 289, av herr *Mattsson*, och II: 359, av herr *Gustavsson* i Alvesta, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att införa en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 289, av herr *Mattsson*, och II: 359, av herr *Gustavsson* i Alvesta, angående en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av, utom annan, herrar *Bengtson*, *Mattsson* och *Larsson* i Luttra, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med instämmande i syftet med vad som anförts i de likalydande motionerna I: 289 och II: 359, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående möjligheterna att genom reform av företagsbeskattningen underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vi har från centerpartiets sida väckt en motion, som går ut på att begära en utredning om möjligheten att via en lättnad i beskattningen hjälpa de mindre företagarna till konsolidering. Vi är alla medvetna om att småföretagarna betyder en hel del för sysselsättningen och för samhällets möjligheter att åstadkomma köpkraft. Vi är

Ang. en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta mindre företags konsolidering

också medvetna om att det är svårare för de små företagen att skaffa sig ett eget kapital. Det system för kapitalbildning, som vår nuvarande företagsbeskattning är konstruerad för, innebär i huvudsak att företagen kan bevara uppkommen vinst genom en nedskrivning av varulagren. Detta innebär för småföretagen med deras ringa rörelsekapital, att de måste köpa på sig varulager, vilket i sin tur innebär minskad tillgång av rörelsemedel. Jag vågar påstå att detta gäller inte bara för aktieföretag utan också i mycket hög grad för de företag som har sina firmor inregistrerade i handelsregistret. Dessa företagare får uppta den vinst som redovisas, på huvudbilagan som inkomst av rörelse.

Vi har med denna motion inte menat, att den del av vinsten som somliga företagare tar ut för egen personlig konsumtion ej skall beskattas efter andra skatteskalor än de som gäller för andra inkomsttagare, men vi förmenar också, att om företagen får möjlighet att öppet redovisa en viss del av vinsten till skäliga skatteskalor, skulle detta ge möjlighet till anskaffandet av ett eget kapital. Detta skulle bli till fördel inte enbart för företagaren själv och för de anställda, utan vi vågar påstå att det skulle bli till fördel för samhället som sådant i mycket hög grad.

Vi står inför stora omställningsprocesser i anledning av europamarknaden och vi är väl medvetna om att hela företagsamheten får stora svårigheter inför den hårdare konkurrensen. Kammaren har tidigare i år behandlat förslag, som medfört ganska långtgående lättnader för storindustrierna. Jag tycker då, att det inte är mer än rimligt att kammaren också visar sitt tillmötesgående gentemot den mindre företagsamheten. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen vid bevillningsutskottets betänkande nr 22.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Eftersom herr Mattsson nöjt sig med att i stort sett referera vad

motionärerna i detta ärende har framhållit, kan jag nöja mig med att hänvisa till vad utskottet framhållit i sitt utlåtande, utan att därför behöva läsa upp vad utskottet sagt. Utskottets motivering leder fram till avslag på motionen, och till denna utskottets hemställan yrkar jag bifall.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Med hänsyn till vad en av reservanterna här har yttrat och även med hänsyn till avfattningen av den reservation, som är knuten till utskottets betänkande, skall jag be att få säga några få ord. Det finns nämligen i denna reservation, herr talman, ett par avsnitt, som jag tror är av sådan innebörd och fått en sådan formulering, att det kan vara motiverat med en kort kommentar till dem.

Kammarens ledamöter kommer väl ihåg den debatt, vi hade för en kort tid sedan rörande lagervärderingsreglerna. Visserligen var vid det tillfället den meningsriktning, som reservanterna tillhör, med om att med hänvisning till konjunkturläget ett uppskov skulle få ske med uppskrivningen av lagervärdet från 30 till 40 procent, men samma meningsriktning ville inte vara med om högerpartiets och folkpartiets förslag att uttryckligen fastställa siffran 30 procent i kommunalskattelagen, utan där ville centerpartiet ha 40 procent. Det som de önskade var endast ett uppskov med ikraftträdandet av de 1955 beslutade skärpningarna av lagervärderingsbestämmelserna.

Jag måste uppriktigt säga, att jag har varit en smula förvånad och undrat över de verkliga motiven till detta ståndpunktstagande från centerpartiets sida. Jag har haft svårt att förstå dem, men jag tror, att saken har klarnat genom den avfattning, som reservationen vid detta betänkande har fått.

Om kammarens ledamöter tar del av reservationen, finner ni där ett stycke, som lyder så här: »Nuvarande skattesystem ger företagen möjligheter att

Ang. en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta mindre företags konsolidering

bevara viss uppkommen vinst genom nedskrivning av varulager. Systemet är emellertid inte lämpligt för alla typer av företag och produktionsområden.» Sedan kommer följande avsnitt, som jag särskilt har fäst mig vid: »För det stora flertalet småföretagare kan det leda till att allt för stora varulager hålles med likvidationssvårigheter som följd.» Där står »likvidationssvårigheter», men jag förmodar att det är fråga om likviditets-svårigheter, som är en helt annan sak. Det är väl en liten felskrivning, men hur skall nu detta uttalande i dess helhet tolkas?

Såvitt jag förstår, måste det både till sitt innehåll och sin formulering fattas som något av en principdeklaration i en viktig och central fråga, när det gäller vår företagsbeskattning. Man kan inte tolka det på något annat sätt än att den meningsriktning, som reservanterna tillhör, är missnöjd med de nuvarande varulagervärderingsreglerna, därför att de skulle vara alltför generösa, emedan de tillåter alltför hög nedskrivning. Det finns ingen annan logiskt möjlig tolkning av denna deklaration än den, som jag här har tillåtit mig att framföra.

Det förekommer ytterligare ett avsnitt i reservationen, som påkallar uppmärksamhet. Det heter där i andra stycket följande: »Rent tekniskt torde det vara möjligt att införa den ordningen, att i handelsregistret upptagna företag även i skattehänseende betraktas och behandlas som juridiska personer.»

Ja, ärade kammarledamöter, naturligtvis är det tekniskt möjligt att behandla dessa småföretagare som juridiska personer i beskattningshänseende, men jag undrar, om de ärade reservanterna har gjort klart för sig vad detta i själva verket skulle innebära? Jo, det skulle naturligtvis innebära, att småhandlare, hantverkare m. fl. skulle drabbas av den dubbelbeskattning, herr Mattsson, som bolag och ekonomiska föreningar är underkastade.

Tycker inte reservanterna i alla fall, att den nuvarande progressiva statsskatten för fysiska personer är tillräckligt

hård redan nu utan att ytterligare behöva skärpas och då bara för en viss grupp människor, nämligen småföretagare? För min del herr talman, har jag den uppfattningen, att jag inte ens vill räkna ett finger åt tanken på en ytterligare dylik skatteskärpning för en redan hårt pressad grupp, och därför avstyrker jag bestämt ett bifall till reservationen och yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Spetz* (fp) och *Per-Olof Hanson* (fp).

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! De slutsatser som herr Hagberg drog av vissa satser i reservationen, nämligen att vi syftat till en skatteskärpning, är ganska fria fantasier. Vad vi här begärt är en utredning som syftar till skattelindring. Givetvis är skrivningen här om likvidationssvårigheter ett misstag. Det skall naturligtvis vara likviditets-svårigheter.

Vad beträffar varulagervärderingsreglerna vill jag bara nämna, att om inte centerpartiet medverkat till ett uppskjutande av ikraftträdandet, hade vi nu haft de nya föreslagna svårare lagervärderingsreglerna.

Ifrån centerpartiet är vi givetvis beredda att så länge som denna konjunktur varar stödja de krafter och åtgöranden som verkar för att de nu gällande varulagervärderingsreglerna skall fortsätta, således med rätt till nedskrivning till 70 procent. Det trodde jag inte att vi skulle behöva diskutera i samband med denna fråga.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag får nog säga, att den ärade talarens anförande överraskade mig något. Menar inte reservanterna vad de har skrivit? Har de en annan uppfattning än den, de har satt på pappret? De förklarar här, som jag har läst upp, att de har den meningen att »rent tekniskt torde det vara möjligt att införa den ordningen, att i handelsregist-

Ang. beskattningen av vinster vid penningvärdeförsämring

ret upptagna företag även i skattehänseende betraktas och behandlas som juridiska personer». Det står skrivet här, herr Mattsson! Alltså! Reservanternas menar, att dessa företagare bör behandlas som juridiska personer, men då måste också reservanternas ha den uppfattningen att de skall vidkännas dubbelbeskattning. Är det något fel i mitt resonemang?

Herr **MATSSON** (cp):

Herr talman! Vi trodde att vi skulle få högerpartiet att biträda en sådan utredning i stället för att motsätta sig bättre villkor för småföretagen, men det är kanske så, herr talman, att de olika former av företagsamhet som är representerade i denna kammare kan ha skilda åsikter om den saken.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag vill bara fästa herr Mattssons uppmärksamhet på att vi här diskuterar denna fråga i riksdagens första kammare och inte utanför densamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. beskattningen av vinster vid penningvärdeförsämring

Föredrogs änyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vinster på grund av penningvärdets fall i möjligaste mån kan undantagas från beskattning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 151, av herrar *Ringaby* och *Yngve Nilsson*, samt II: 113, av herr *Björkman m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i syfte att få till stånd en sådan omarbetning av skatteförfattningarna, att vinst, som enbart hade sin grund i penningvärdets fall, i möjligaste mån kunde undantagas från beskattning.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 151, av herrar *Ringaby* och *Yngve Nilsson*, samt II: 113, av herr *Björkman m. fl.*, om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vinster på grund av penningvärdets

Ang. beskattningen av vinster vid penningvärdeförsäkring

fall i möjligaste mån kunde undantagas från beskattning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av andra, av herrar *Yngve Nilsson*, *Magnusson* i Borås och *de Jounge*, vilka — under återopande av innehålllet i de lika lydande motionerna I: 151, av herrar Ringaby och Yngve Nilsson, samt II: 113, av herr Björkman m. fl., — ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nyssnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att få till stånd en sådan omarbetning av skatteförfattningarna att vinst, som enbart hade sin grund i penningvärdets fall, i möjligaste mån kunde undantagas från beskattning.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Frågan om realisationsvinstbeskattningens berättigande, särskilt med hänsyn till penningvärdets fall, har tidigare varit föremål för behandling av riksdagen. År 1951 framhöll bevillningsutskottet, samtidigt som ett motionskrav då avstyrktes, att problemet var särskilt betydelsefullt i tider av fallande penningvärde. Man förutsatte att Kungl. Maj:t skulle följa frågan och vidta de åtgärder, som kunde anses vara påkallade. År 1954 kom frågan upp igen genom ett nytt motionskrav, som också avstyrktes. Utskottet framhöll då, att om frågan fick ökad aktualitet, var det önskvärt att en allsidig prövning kom till stånd.

Nu menar vi, att frågan är i allra högsta grad aktuell. Penningvärdet har sedan 1951, då frågan först väcktes, fallit väsentligt. Konsumentprisindex var då 123. Den 1 januari i år var den 152. Denna index hade alltså på 7 år ökat med inte mindre än 29 enheter. Nog tycker man då att det kunde vara berättigat med den utredning, varom man hemställt i motionerna. Det är nämligen uppenbart, att de nuvarande bestämmelserna leder till beskattning av fiktiva vinster, som är beroende av omständigheter, varöver de skattskyldiga inte kan råda. Dessutom kan vi väl också vara

överens om att risk föreligger för ytterligare fallande penningvärde.

I detta läge har bevillningsutskottets majoritet inte ansett sig kunna tillstyrka den av motionärerna begärda utredningen utan hänvisar i stället till stabiliseringsutredningen av år 1955, som bland annat har till uppgift att utreda möjligheterna att upprätthålla ett stabilt penningvärde.

Ja, herr talman, det är ett vackert mål för en utredning, och vi får innerligt hoppas, att dess arbete krönes med framgång. Men för utskottsmajoriteten torde det också ha varit angenämt att kunna hänvisa till denna utredning. Annars tycker man att det hade varit mera konsekvent att utskottet med hänsyn till vad det yttrade 1951 och 1954 nu tillstyrkt den av motionärerna begärda utredningen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, som är betecknad med nr 1.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Som motionär kan jag kanske tillåtas att anföra några synpunkter på denna fråga. Jag tror att jag kan göra det bäst genom att relatera ett fullt autentiskt händelseförlopp i mitt hemlän, Örebro län.

I slutet på 1940-talet var det en ung och framåtsträvande lantbrukare, som inköpte en gård i länet. Av olika anledningar blev han emellertid tvungen att sälja den gården i början på 1950-talet eller närmare bestämt efter år 1951. Han fick vid försäljningen 28 000 kronor mera än vad han givit för jordbruksfastigheten. Det var mycket enkelt att räkna ut, att dessa 28 000 kronor praktiskt taget på öret motsvarade penningvärdets fall under denna tid. När han hade sålt gården köpte han en schakttraktor och började bygga vägar, och han gjorde stora avbetalningar på den traktorn första året. De 28 000 kronorna lades sedan ovanpå körförtjänsten på traktorn, och i sinom tid upptäckte han det obehagliga i form av kvarskatt på flera tusen kronor. I den kvarskatten var

Ang. beskattningen av vinster vid penningvärdeförsäkring

15 000 kronor direkt att härleda ur realisationsvinsten. Han fick ge sig ut till vänner och bekanta och försöka skaffa ett namn för att förstärka en in-teckning i sin bostad och låna upp pengar till skatten. Det är väl ändå inte meningen att en förordning skall drabba en medborgare på det sättet. Man kanske kan säga att han fick plikta 15 000 kronor för att pengarna hade förlorat i värde.

Nu har bevillningsutskottets majoritet inte ansett sig kunna förorda en utredning i syfte att försöka mildra sådana här orimligheter, utan man har gått den vanliga och givetvis mycket bekväma vägen att göra en välvillig skrivning, men man kommer ju inte så värt långt med en välvillig skrivning. Jag skulle här vilja uttala min förvåning över att bevillningsutskottet nu för tredje gången motsätter sig detta rättvisekrav. Ty det är ju ingenting annat än ett rättvisekrav. Det är nämligen inte någon bestämd grupp av människor som drabbas av denna beskattning, utan praktiskt vem som helst kan råka ut för den. Detta är heller ingen politisk fråga, såvitt jag kan förstå, och en ändring på denna punkt skulle inte förorsaka statskassan något nämnvärt inkomstbortfall. Om den gjorde det, skulle jag inte ha motionerat i denna fråga. Där- emot kan ju konsekvenserna för den enskilde individen, såsom jag här har försökt påvisa, bli synnerligen ödesdiga och kännbara.

Detta är alltså ett förslag som kamma-rens ledamöter med fördel skulle kunna samla sig om för att i rättvisans intresse försöka få bort den olägenhet som jag har beskrivit.

Jag tycker nog också att bevillningsutskottet i onödan har gjort det alldeles för besvärligt och krångligt för sig. Mycket av vad utskottet skriver hör inte alls till det här problemet. Sålunda skriver utskottet på s. 4: »Såsom 1954 års bevillningsutskott uttalar kan det ur principiella synpunkter anses tveksamt, åtminstone då det gäller inkomst av jordbruksfastighet och rörelse, om fog finns för ståndpunkten att vinster på grund av penningvärdeförsäkring skall

beskattas på annat sätt än andra vinster.» Vi har inte alls talat om inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse. Vad vi motionärer har talat om är att vid beskattning av vinst, vilken uppstår vid avyttring av realvärden som man har innehåft i kortare tid än tio år, penningvärdets fall skall avräknas från denna vinst. Krångligare är det faktiskt inte. Sedan må denna vinst bestå av en mängd faktorer — stegrat markvärde, ackumulerad vinst, goodwill eller vad det än är — men penningvärdets fall borde väl i varje fall avräknas när man beräknar den beskattningsbara vinsten.

Nog tycker jag att utskottet hade kunnat bifalla vår hemställan att låta finansdepartementets lagtextförfattare titta på den här frågan och försöka komma fram med ett förslag till lagtext, som i görligaste mån kunde skydda människorna för en skatt på här åsyftade inflationsvinster.

Denna fråga går mycket väl att lösa. Det visar inte minst lagtexten i 1941 års förordning om krigskonjunkturskatt, där det heter, att därest uppkommen realisationsvinst vid avyttring av tillgång för stadigvarande bruk under beskattningsåret använts för inköp av tillgång liknande den avyttrade under sådana förhållanden, att avyttringen och inköpet helt eller delvis skäligen borde betraktas som ett utbyte av en befintlig tillgång mot en annan, realisationsvinsten i motsvarande mån ej skall medräknas vid taxering till krigskonjunkturskatt. Man har alltså i tidigare lagstiftning varit inne på denna fråga, och det visar att den inte på något sätt är olöslig.

Utskottet är, såsom herr Nilsson också antydde, mycket medvetet om vådorna vid realisationsvinsters beskattning i tider av fallande penningvärde. Med det statsfinansiella läge, som vi nu har och som regeringen väl kommer att möta med enorm upplåning och kanske höjda skatter, borde väl alla i denna kam- mare vara tämligen ense med mig om att penningvärdet i framtiden kommer att bli utsatt för mycket stora påkänningar. Inte minst med hänsyn härtill

Ang. beskattningen av vinster vid penningvärdeförsäkring

tycker jag nog att kammarens ledamöter mycket allvarligt borde överväga möjligheten att försöka eliminera denna orättvisa i beskattningen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Yngve Nilsson framhöll att riksdagen tidigare vid ett par tillfällen har behandlat denna fråga, och han refererade vad bevillningsutskottet i detta ärende hade att säga för några år sedan. Han sade också att utskottet den gången gav till känna sitt intresse för att frågan skulle följas med uppmärksamhet. Jag kan betyga herr Yngve Nilsson och inte minst herr Ringaby, att utskottet ingalunda har mist sitt intresse för denna i och för sig mycket viktiga fråga. Men å andra sidan kan man väl inte göra det så lätt för sig, herr Ringaby, att man helt enkelt bryter ut denna fråga genom att säga att den går mycket lätt att lösa, därför att det gäller de inflationsförluster som man gör vid avyttring av fastigheter, som man haft under den tid då realisationsvinst beskattas. Det är ju ganska välbekant både i kammaren och ute i landet, att de människor, som har förutsättningar att placera kapital i fastigheter, på ett betydligt bättre sätt har kunnat skydda sig mot inflationsförluster än andra kapitalplacere. Vilket skäl finns det för att man skulle bryta ut denna grupp och ge den en ännu bättre ställning än andra kapitalplacere? Därför har utskottet sagt sig, att vad man kan åstadkomma i denna väg det är, att det förs en sådan ekonomisk politik i landet, att man så långt möjligt kan klara penningvärdet och på det sättet skydda alla som placerar kapital i olika former.

Det är därför, herr Ringaby, inte bara någon bekväm väg för utskottet, när vi i all blygsamhet påpekar, att det sitter

en utredning, som visserligen inte sysslar med denna fråga men som sysslar med den stora och enligt vår mening avgörande fråga, nämligen hur man i den fulla sysselsättningens samhälle skall kunna bevara ett stabilt penningvärde.

Jag har utöver detta inte mer att tillägga än vad utskottet i övrigt anfört i sitt betänkande. och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I anslutning till det senast hållna anförandet vill jag gärna betyga min erkänsla för den positiva inställning, som bevillningsutskottet här givit till känna. Det är tacknämligt att ha detta yttrande att falla tillbaka på — jag beklagar bara att det inte utmynnat i ett annat ståndpunktstagande än det som blivit resultatet av denna i sak positiva inställning.

Emellertid har jag begärt ordet icke närmast för att säga detta, utan därför att jag ser herr statsrådet och chefen för finansdepartementet närvarande i kammaren. I slutet av sitt betänkande hänvisar utskottet, såsom kammarens ledamöter observerat, till det förhållandet att stabiliseringsutredningen arbetar, och man vill ju gärna veta vad den kan komma att föreslå. Jag förstår bevillningsutskottets resonemang härvidlag, men tyvärr tror jag, att vi inte har anledning att fästa alltför stora förhoppningar vid ett snart resultat av utredningens arbete. Den tillsattes i augusti 1955, och nu skriver vi april 1959, men ännu har man inte hört någonting från den. Av riksdagsberättelsen framgår att utredningsarbetet beräknas fortgå under år 1959. Utredningen kommer alltså icke heller innevarande år att låta höra av sig, utan det blir någon gång i framtiden. Stabiliseringsutredningen arbetar tydligen lugnt och metodiskt — man skulle möjligen kunna säga, att den är ungefär lika stabil som den materia, varmed den arbetar, är instabil.

Nu undrar jag, om inte herr statsrådet och chefen för finansdepartementet

möjligen skulle kunna tänka sig att göra en förfrågan hos stabiliseringsutredningen, om när den kan väntas redovisa något arbetsresultat. Det är dock ganska många år den redan har grubblat på problemen, och allteftersom tiden går, ser vi hur penningvärdet försämras. Jag tycker, att finansministern borde vara lika intresserad som kammarens ledamöter av att få emotse ett arbetsresultat.

Jag har, herr talman, inte ansett det ur vägen att göra detta lilla påpekande i anslutning till det meningsutbyte, som ägt rum i denna fråga.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman jämlikt därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om vidgad rätt till varvsindustrirestitution

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 6 februari 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 64, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl föreläge medgiva, att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestitution, finge åtnjuta sådan tullrestitution, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestitution.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 398, av herr *Spetz m. fl.*, och II: 484, av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 64 måtte besluta sådan ändring i tullrestitutionsförordningen, att varvsindustrirestitution finge åtnjutas för materialier till inregistrerade fiske- eller fraktfartyg, även om fartygets bruttodräktighet understeg 70 ton.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet att angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 398, av herr *Spetz m. fl.*, och II: 484, av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 okto-

Om vidgad rätt till varvsindustrirestituktion

ber 1929 (nr 307) angående tullrestituktion;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl föreläge medgiva, att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestituktion, finge åtnjuta sådan tullrestituktion, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestituktion.

Reservation hade anförts av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Darlin, Eriksson* i Bäckmora samt *Rydén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 398 och II: 484,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestituktion med den ändring, som i reservationen angivits;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl föreläge, medgiva att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestituktion, finge åtnjuta sådan tullrestituktion, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestituktion.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I kanske högre grad än andra industrier arbetar varvsindustrien på en internationell marknad. Ett fartyg kontrakteras vid det varv, där lägsta pris, kortaste leveranstid eller andra omständigheter gör att beställaren finner det förmånligast. På grund härav har det ansetts naturligt, att fartyg i princip är tulfria. För att denna tullfrihet inte skulle försätta de svenska varven, som

har att erlægga tullar för vissa material och maskiner, i ett sämre läge än deras utländska konkurrenter, har tullfriheten på fartyg kombinerats med en s. k. varvsindustrirestituktion, d. v. s. att den erlagda tullen för dessa material eller maskiner har återbetalats. Av, som det heter, praktiska skäl har restitutionen begränsats till fartyg över viss storlek. Ursprungligen var gränsen 40 nettoton, men numera räknar man med 70 tons brutto-dräktighet; denna gräns har ansetts i allmänhet motsvara den äldre gränsen vid 40 nettoton.

I konsekvens härmed har tullskydd medgivits tillverkare av fartyg understigande 70-tonsgrens. Så skedde redan i 1911 års tulltaxa, men skyddet begränsades där till att avse endast fartyg av järn. Begränsningen motiverades med en önskan att icke belasta fiskerinäringen med kostnader i form av tull. Fiskefartygen byggdes nämligen i regel icke av järn utan av trä. Denna tullfrihet för fiskefartyg har sedan bibehållits vid varje ändring av tulltaxan. Sålunda är i den nya tulltaxa, som riksdagen fastställde så sent som förra året, alla fiskefartyg oavsett storleken eller material tulfria. Tullbelagda är endast andra slag av fartyg understigande 70 tons brutto-dräktighet. 1952 års tulltaxekommitté ifrågasatte till och med, om det fanns starkare skäl för tullbeläggning i fråga om fartyg under denna gräns än beträffande större fartyg. Med hänsyn till bestämmelserna om varvsindustrirestituktion stannade kommittén och senare Kungl. Maj:t och riksdagen dock för nyss nämnda gräns. Tullen beräknades då i stort sett inte träffa andra än s. k. lustfartyg.

I samband med fjolårets proposition om tulltaxan väcktes motionerna nr 57 i denna kammare och nr 85 i medkammaren av ledamöter från de fyra stora partierna. Dessa motioner föranledde ingen åtgärd, då frågan om tullrestituktion för varvsindustrien väntades bli föremål för propositionen vid detta års riksdag. Jag tror inte att jag säger för mycket om jag påstår, att utskottet nog väntade att Kungl. Maj:t skulle ta ställ-

Om vidgad rätt till varvsindustrirestitution

ning i sak till motionärernas önskemål. Mot förmodan har detta inte skett, och detta är anledningen till årets motioner, vilka liksom förra årets motioner har undertecknats av ledamöter från samtliga de fyra partierna.

Såsom framgår av vad jag nu har sagt har frågan om tull och restitution ansetts vara ett sammanhängande problem. Tullfrihet har logiskt ansetts böra kombineras med restitution, medan tull på fartyg medfört att sådan restitution ej medgivits. Samordningen är emellertid icke konsekvent. Trots att fiskefartyg är tullfria medges ingen restitution så snart fartyget är under 70 ton. Följden är, att om ett varv bygger eller t. ex. sätter in en motor av utländskt fabrikat i låt oss säga tre fartyg, ett om 90 ton, ett om 70 ton och ett fiskefartyg om 69 ton, erhålles restitution i de två första fallen men inte i det tredje. Någon saklig motivering för denna skillnad finns inte. Utskottet vill nu med hänsyn till tulltaxans gräns inte ändra restitutionsförordningen och gränsen i tulltaxan har tillkommit med hänvisning till restitutionsförordningen! På det sättet resonerar man alltså i cirkel.

Bestämmelserna är, såsom jag nyss har påvisat, inte likformiga. Genom att ändra restitutionsförordningen på det sätt reservanterna föreslagit, d. v. s. så att bestämmelsen om 70 ton icke skall gälla inregistrerade fiske- eller fraktfartyg, erhålles full överensstämmelse mellan tulltaxan och restitutionsförordningen. En sådan ändring skulle främst bli ett stöd för de mindre varven. På grund av tullen blir t. ex. en alfa-diesel-motor av utländskt fabrikat — det finns både danska och tyska fabrikat — med en styrka av omkring 200 hästkrafter eller därutöver omkring 10 000 kronor dyrare, om den insättes i ett fartyg på mindre än 70 ton än i ett fartyg på 70 ton eller däröver. En sådan motor kostar nämligen ungefär 100 000 kronor, och tullen utgår med 10 procent. Det blir då fördelaktigare för ägaren av ett mindre fiskefartyg att låta t. ex. ett danskt varv sätta in ifrågavarande motor som sedan, alldenstund fiskefartyget är tullfritt, utan

tullbelastning kan införas i riket. Det är denna inkonsekvens som reservanterna för sin del har velat eliminera ur lagtexten.

Jag hemställer, herr talman, med stöd av vad jag nu har anfört, om bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen som — jag vill påpeka det — har samlat precis hälften av utskottets ledamöter.

I detta yttrande instämde herrar *Hagberg* (h) och *Söderquist* (fp).

Herr ERIKSSON (s):

Herr förste vice talman! Herr Spetz har gjort mig den tjänsten att han har tecknat bakgrunden till det föreliggande förslaget om en förlängning av gällande rätt till både tullfrihet och varvsindustrirestitution, och därför kan jag fatta mig mycket kort. Tvistefrågan gäller gränsdragningen mellan storleken på fartygen.

Jag medger gärna att det kan finnas fog för en annan gränsdragning än den som anges i bestämmelserna. Men det ligger väl inte alldeles till så som herr Spetz uttryckte sig, nämligen att det över huvud taget inte finns några sakliga skäl för att gränsen har dragits vid 70 ton. Men personligen skall jag gärna medge att det kanske är svårt att finna något annat motiv för gränsdragningen än att den nuvarande tontalsgränsen sammanfaller med den gräns, som gäller vid tulltaxeringen av vissa fartyg, och att det av praktiska och förmodligen också administrativa skäl ansetts lämpligt att ha den gränsdragningen.

Utskottet har i varje fall ansett att det skulle vara litet betänkligt att så här på fri hand, bara med ledning av en motion ändra ifrågavarande gränsdragning. Det förvånar mig att herr Spetz yrkar på det, eftersom han i andra sammanhang inte tillhör dem som vill ge sig in i några sådana äventyrligheter som att börja pillra på gällande bestämmelser endast med motioner som ledning. I detta fall förstår jag emellertid herr Spetz ganska väl när han tillsammans med en annan ledamot med samma

Om vidgad rätt till varvsindustrirestitution

intressen som han tagit upp den här frågan och ansett sig kunna direkt föreslå en ändring. Utskottet vill emellertid gå en annan väg och säger, vilket framgår av utlåtandet, att det kan finnas fog för en annan gränsdragning och hoppas därför att det aktualiserade spörsmålet skall följas med uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida.

Det gäller nu närmast frågan om vissa utrustningsdetaljer, t. ex. motorer, radioanläggningar och andra liknande ting — motorerna är väl, som herr Spetz påpekade, det väsentliga ur kostnadsynpunkt. Den som lyssnade till herr Spetz kunde uppfatta saken på det sättet att konsekvensen skulle bli att så snart det gäller ett fiskefartyg eller lastfartyg under 70 ton så blir motorn omedelbart 10 000 kronor dyrare om tullfrihet inte beviljas. Så blir dock fallet endast under den förutsättningen att vederbörande köper en importerad motor. I den mån fartyget utrustas med en inhemsk motor, löper man självfallet inte denna risk. Jag vet inte hur det förhåller sig på det här branschområdet och om det finns en tillverkning av dieselmotorer — vilket det väl närmast gäller för de här båtarna — som till omfattning och konkurrenskraft kan mäta sig med utländska fabrikanter och som kan erbjuda den service och de priser som man kan förvänta. Jag såg emellertid för bara några dagar sedan en reklamfilm från Pentaverken, som visade att det måste finnas en mycket rik tillverkning och sortering av motorer inom landet, både dieselmotorer och andra typer, som passar för praktiskt taget alla båtar inte minst fiskebåtar. Av filmen framgick också att exporten av sådana motorer är mycket betydande. Jag drog omedelbart den slutsatsen att man tydligen har en inhemsk fabrikation som både kan servera den differentiering i fråga om olika typer av motorer och erbjuda konkurrenskraftiga priser, och beställare av båtar måste därför inte alltid vara hänvisade till utländska märken.

Herr talman! Utskottet kan väl förstå att det kan föreligga behov av att

de gällande reglerna ses över, men utskottet vill inte inbjuda riksdagen till att fatta ett definitivt beslut. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet STRANG:

Herr talman! Jag har närmast ett behov av att ge en deklARATION i anslutning till vad utskottets talesman anförde. Utskottet har ju skrivit ganska koncist och bestämt, att man förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag är beredd att deklarerar, att det kommer Kungl. Maj:t att ha. Jag tror emellertid inte att det behöver vara någon sådan brådska, att man redan nu skulle vara färdig till ett definitivt ställningstagande. Vi brukar ju alltid, när det rör sig om sådana här frågor, ge möjligheter för alla berörda parter att yttra sig i ärendet, och här kommer ju ett svenskt producentintresse in i bilden. Det vore därför rimligt, att man på samma sätt som när man förändrar tulltaxan i övrigt ger möjlighet till alla berörda parter att framföra sin mening, innan man tar definitiv ställning. Jag har fattat utskottets skrivning som en allvarlig uppmaning till Kungl. Maj:t att vara uppmärksam på detta förhållande, och jag kan förklara att Kungl. Maj:t och finansdepartementet är beredda att ta utskottets anhållan med allt det allvar som kan begäras.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag är naturligtvis mycket tacksam för departementschefens uttalande, men jag har varit i kontakt med representanter för varven — min kontakt med fiskarna är mera kontinuerlig, så att säga — och de har meddelat mig att deras samarbete med tullverket är av det angenäma slaget, att det enligt varvens uppfattning icke skulle möta några som helst svårigheter att ordna upp den här frågan.

Herr Eriksson anförde att problemet uppstår bara när det är fråga om im-

Om vidgad rätt till varvsindustrirestitution

porterade motorer, men den omständigheten att det utgår tull på utländska motorer medför ju att man får betala precis lika mycket högre pris för en svensk motor som man får betala i tull för en utländsk, och det förhållandet är ju av ett visst intresse.

I det senaste numret av Svensk Sjöfartstidning — jag vet inte hur många av kammarens ledamöter som får den — finns en artikel om en båtleverans från Sölvesborgs varv, där den motor som insattes i båten är av danskt fabrikat, en Burmeister & Wain's Alfa-dieselmotor. Varför har man satt in danska dieselmotorer i fartygen? I Svenska Lloyds fartyg Vinia, som också är byggt på varvet i Sölvesborg och som befraktas av Vin- och spritcentralen, har man likaledes satt in en dansk dieselmotor. Detta synes tyda på att importen av utländska motorer när det gäller fartyg som byggs vid svenska varv — varvid beställaren uppenbarligen kommer överens med varvet om att det skall vara denna motor — skulle innebära att den svenska industrien inte tillverkar motorer av den beskaffenhet som fartygsbeställarna vill ha. Jag kan nämna för herr Eriksson, att både Eriksberg och Götaverken i Göteborg tillverkar dessa dieselmotorer på licens från Burmeister & Wain, den stora danska firman som har patentet på denna motor. Jag tror alltså för min del, herr talman, att det inte föreligger några som helst betänkligheter mot att riksdagen redan i dag beslutar den av reservanterna förordade ändringen i 3 § av tullrestitutionsförordningen, där vi tillagt orden »samt i fartygsregistret införda fiske- eller fraktfartyg».

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Efter den deklaration som departementschefen har avgivit förmodar jag, att det klart och tydligt framgår att utskottet haft rätt när utskottet bedömt, att man kan påräkna statsmakternas uppmärksamhet i denna fråga.

Sedan vågar jag inte ge mig in på någon diskussion med herr Spetz om just motorbranschen som sådan. Det är naturligt att vi importerar motorer — vi skall väl upprätthålla våra handelsförbindelser. Enligt vad man meddelat mig är orsaken till att man gärna tar in danska dieselmotorer, att danska tillverkare lämnar bättre betalningsvillkor än svenska. I fråga om tillverkning, kvalitet och pris skulle däremot svenskarna väl kunna hävda sig i konkurrensen. Det är nog ett förhållande som gäller även övriga branscher och som inte i och för sig är någonting anmärkningsvärt.

Herr Spetz riktade min uppmärksamhet på att Vin- och spritcentralen har utrustat sitt fartyg Vinia med en dansk dieselmotor. Det är ju ett pikant argument, men det är framfört i fel kammar. Jag är inte engagerad i Vin- och spritcentralen, men vi har äran att ha företagets direktör som ordförande i bevillningsutskottet. Följaktligen skulle argumentet fått en annan slagkraft, om det framförts i medkammaren.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Det är ganska naturligt att de riksdagsmän som skrivit under den motion det här är fråga om är sådana som kommer i kontakt med dessa problem. Det är alldeles självskrivet att vi — som herr Spetz sagt — är mycket tacksamma över den positiva skrivning som utskottet gjort. För den som kommer i kontakt med småvarven på Bohuskusten står det klart att denna fråga är av mycket stor betydelse. Inte minst i dessa dagar, när vi söker sysselsättning just för småvarven och vidtar olika åtgärder för att kunna klara sysselsättningen bör enligt min uppfattning allt göras också från riksdagens sida för att dessa småvarv skall ha möjlighet att stå sig i konkurrensen, när det gäller båtar under 70 ton. Jag har i övrigt all anledning att understryka herr Spetz' synpunkter och ber att få ansluta mig till den föreliggande reservationen.

Om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 68.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 18, angående användande av riksbankens vinst för år 1958, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om obligatoriskt stöldskydd för bilar;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 317 i första kammaren av herrar *Manner-skantz* och *Sveningsson* samt nr 389 i andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Björkman*.

Om avskrivning av stödlån till jordbrukare i anledning av skördeskador

I motionerna, vilka voro likalydande, har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att avgifterna för registrering i bilregister måtte höjas till de i motionen angivna belopen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 317 och II: 389, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar en motion av mig och herr Sveningsson, där vi yrkar på en höjning av kostnaderna för registrering av motorfordon och traktorer. Vi gjorde det samma även i fjol. Syftet har varit att få en full täckning för alla de kostnader som är förenade med handhavandet av bilregistreringen. I fjol var det inte möjligt att få fram några siffror som klargjorde hur det förhöll sig med denna sak. Under utskottets behandling av den här frågan har det nu i år kommit fram siffror som — äntligen höll jag på att säga — visar hur det förhåller sig. Då har det faktiskt visat sig att samtliga kostnader för att hålla bilregistret aktuellt, om man lägger på 60 procent på lönekostnaderna för pensioner, lokal-kostnader och annat, ändå inte går upp till mer än 5,3 miljoner kronor och att avgifterna beräknas tillföra statskassan 8 miljoner kronor. Jag har då, herr talman, ansett det vara riktigt och renhårigt att avstå från att fullfölja motionen i form av en reservation. Jag ville endast anmäla, att detta var orsaken, och jag hoppas att kammaren håller mig räkning för detta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 13, i anledning av väckta motioner om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen;

nr 13, i anledning av motioner angående lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder; och

nr 14, i anledning av motioner angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om avskrivning av stödlån till jordbrukare i anledning av skördeskador

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskador tidigare drabbade jordbrukare, m. m.

Jordbruksutskottet hade behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 16, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, samt II: 27, av herrar *Holmberg* och *Hagberg*,

b) de likalydande motionerna I: 18, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Franzén*, samt II: 13, av herr *Elmwall m. fl.*,

c) de likalydande motionerna I: 346, av herr *Hedström m. fl.*, och II: 413, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*,

Om avskrivning av stödlån till jordbrukare i anledning av skördeeskador

d) de likalydande motionerna I: 348, av herr Persson, Johan, m. fl., samt II: 415, av herrarna Antby och Ahman.

I motionerna I: 16 och II: 27 hade hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1959 års riksdag om hel eller delvis avskrivning av de stödlån som lämnats jordbrukarna i anledning av skördeeskador.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 16 och II: 27, I: 18 och II: 13, I: 346 och II: 413 ävensom I: 348 och II: 415, bemyndiga Kungl. Maj:t att låta lantbruksnämnden i förut angivna särskilda fall teckna statlig kreditgaranti för lån ur fonden för supplementär jordbrukskredit, utgörande för genomförande av vårbruket detta är nödigt driftskredit;

2) besluta att motionerna I: 16 och II: 27, I: 18 och II: 13, I: 346 och II: 413 ävensom I: 348 och II: 415 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har föreslagit åtgärder, ägnad åt helt eller delvis avskriva stödlånen, men utskottet är inte med på detta utan hänvisar till att amorteringstider på dessa stödlån kan utsträckas upp till 15 år. Vidare förordar man att det skall göras möjligt för jordbrukarna att i vissa fall erhålla s. k. kortfristiga driftlån.

Jag måste nog säga att utskottets utlåtande egentligen innebär att man fäster uppmärksamheten vid att det ekonomiska lidandet för de mindre jordbrukarna kan förlängas upp till 15 år. Jag vill erinra om att det i Norrbotten under många år har förekommit skördeeskador och att det finns en hel del jordbrukare, som har upp till fyra stödlån. Som bekant har dessa jordbrukare under de senare åren fått notera en påtaglig inkomstminskning. Det vore nog skäl i att mera allvarligt ta på denna fråga än vad utskottet här har gjort.

Jag har den bestämda uppfattningen att en avskrivning av stödlånen för de jordbrukare, som har det ekonomiskt sämst ställt, vore en mycket god investering av staten och jag vill erinra bl. a. om att länsförbundet av RLF i Norrbotten också har den bestämda meningen att stödlånen borde avskrivas. Nu menar jag att den saken är aktuell bara för Norrbotten, utan det gäller nog för de mindre och i vissa av de medelstora jordbruken över hela landet.

Med det anförda, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till motion nr 16 i första kammaren och motion nr 27 i andra kammaren.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att om vi tar del av utskottsutlåtandet, finner vi att det skett en viss uppmjukning i detta avseende för dem, som har det särskilt svårt att just i år skaffa det som behövs för jordbruket, såsom handelsgödsel, frösäd och dylikt. För sådana jordbrukare kan lantbruksnämnden teckna en statlig kreditgaranti. Men i övrigt är det på det sättet, att riksbanken har möjlighet att medge uppskov, om särskilda omständigheter föreligger. Det finns uttryckligen sagt här i utskottsutlåtandet, att eftergift eller avskrivning kan förekomma när detta är behövt för att syftet med stödlånet ej skall förfelas eller sociala skäl talar för att man bör avstå från att vidtaga indrivningsåtgärder. Jag tycker att detta är så pass humant ur social synpunkt, och vi inom utskottet har ansett att det är tillräckligt med det lilla tillägg som jag här redogjort för.

Jag ber således kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 16 och II: 27; och för-

Om lägre eltaxa för småindustrin

klarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om lägre eltaxa för småindustrin

Föredrogs änyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss lägre eltaxa för småindustrin.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 365, av herr *Mattsson*, och II: 450, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att uppnå en sådan eltaxa för lågspänningsleveranser till småindustrin, att densamma kunde erhålla elkraft till samma pris som storindustriella företag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 365 och II: 450 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wolgast*, *Jonasson*, *Björkänge* och *Börjeson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 365 och II: 450 måtte av riksdagen bifallas.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Det gäller här motioner som syftar till att man genom en utredning skall försöka åstadkomma rättvisa-

re eltaxor för småindustrin. Med hänsyn till den sena timmen skall jag inte uppta någon debatt utan hänvisar till vad som yttras i reservationen. Det framgår av denna att Svensk industriförening, Svenska företagens riksförbund, Sveriges hantverks- och småindustriförbund samt Landsbygdens elnämnd i avgivna remissvar tillstyrkt en sådan utredning. Härav torde framgå att en sådan utredning är nödvändig, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson*, *Ferdinand*, (cp).

Herr **STRANDLER** (s):

Herr talman! Enär reservationen ej utvecklade sin talan skall jag ej heller utveckla utskottets talan utan inskränker mig till att hänvisa till de yttranden, som avgivits av ett flertal institutioner, vari avstyrkts bifall till motionen. Med stöd av vad i utskottsutlåtandet anförts får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman ett jämlikt därunder förekommna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 26.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 97, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 132, av herr *Senander m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla, att frågan om överförandet av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo måtte göras till föremål för utredning, varvid jämväl frågan om vilka övriga åtgärder som kunde anses erforderliga till förhindrande av spekulation på bostadsområdet borde prövas, samt att Kungl. Maj:t inför riksdagen måtte framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 97 och II: 132 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Hansson, Gustaf Henry*, och fru *Wallerius-Gunne*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Av utskottsutlåtandet framgår att fru Wallerius-Gunne och jag låtit anteckna en blank reservation i detta ärende. Denna reservation innebär emellertid inte att vi i själva sakfrågan har en uppfattning som avviker från vad utskottet här hemställt om. Det är tvärtom så, att vi helt instämmer i vad utskottet föreslår. Det är emellertid den del av utskottets motivering, som finns återgiven i det näst sista stycket, mot vilken jag har invändningar att göra. Det skrivs där om icke-spekulativa företag. Man skulle av formuleringen i detta stycke kunna bibringas den uppfattningen, att det bedrivs en stor spekulation med privatägda hyreshus men att möjligheterna till sådan spekulation blir mindre och mindre, allteftersom de s. k. allmännyttiga bostadshusen ökar i antal. I själva verket förhåller det sig på det sättet, i varje fall i den stad där jag hör hemma, att de äldre bostadsfastigheterna inte är några objekt som attraherar spekulanter, alldenstund deras nettoavkastning är begränsad och man har svårt att bedöma hur det kan gå med innehavet av dessa fastigheter i fortsättningen.

Vad sedan beträffar de nyare bostadsfastigheterna är praktiskt taget alla dessa statsbelånade, även de som är i privat ägo, och så långt jag har mig bekant skall kungl. bostadsstyrelsen godkänna varje överlåtelse som sker. Jag håller då för helt uteslutet att den granskning, som bostadsstyrelsen här gör, skulle vara så dålig att det blir tillfälle till några spekulationsvinster.

Då således de icke-spekulativa företagen icke spelar den framträdande roll som utskottsmajoriteten vill göra gällande, ansåg jag vid utskottsbehandlingen att utskottet skulle motivera sitt avslag genom att åberopa vad Svenska stadsförbundet och Landskommunernas

Om rätt för hyresgäster till insyn i hyresfastigheters förvaltning — Om lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus

förbund anfört i sina remissvar. Stadsförbundet framhåller att samhället har möjlighet att utöva ett väsentligt inflytande över bostadsfrågan och att frågan om ökat inflytande efter motionernas linje icke i dagens läge äger den aktualitet, att den bör utredas. Landskommunernas förbund understryker frågans betydelse men anser icke att en utredning i motionernas syfte skulle medföra förbättrade förhållanden.

Då utskottet inte ville motivera sitt förslag på detta sätt, anmälde jag tillsammans med fru Wallerius-Gunne en blank reservation, men, herr talman, som jag i inledningen till anförandet uttalade har jag icke annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och yrka bifall till motionerna I: 97 och II: 132.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Till herr Hansson vill jag bara säga, att uttrycket »icke spekulativt företag» väl är allmänt godtaget. Det torde knappast ha funnits någon anledning för allmänna beredningsutskottet att icke använda det.

I övrigt, herr talman, hänvisar jag bara till allmänna beredningsutskottets utlåtande och yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om rätt för hyresgäster till insyn i hyresfastigheters förvaltning

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning

av väckt motion om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 238, av herr *Senander m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till åtgärder i syfte att möjliggöra för hyresgästerna och deras organisationer att få insyn i hyresfastigheternas förvaltning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 238 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 238.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om lagligt reparationsstvång beträffande flerfamiljs hyreshus.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 239, av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning av frågan om införande av lagligt reparationsstvång för innehavare av flerfamiljs

Om lagligt reparationsvång beträffande flerfamiljs hyreshus

hyreshus och att Kungl. Maj:t till riksdagen måtte inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 239 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 239.

Herr **NYSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talman, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 150, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskadorna tidigare drabbade jordbrukare, m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 153, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 54 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 146, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöv